

1. 2015. 98. ÅRGANG. MEDLEMSBLAD FOR DEN DANSKE DYRLÆGEFORENING

Dansk Veterinær tidsskrift

Insekter på
menuen

10 gode råd til den
hensynsfulde hundeejer
Side 08

Tre travle
mødedage i FVE
Side 26

Interview:
Praksisdrift uden spildtid
Side 41

Inklusive Kanylen

FIREWALL

Europæisk influenzavaccine

Fra en og samme vaccineproducent:

- Forskning og udvikling ...
- Fremstilling ...
- Faglig sparring ...

... om Europas trivalente influenzavaccine.

RESPIPORC⁺⁺
FLU3

Kontakt vores tekniske serviceafdeling: techsupport@idt-biologika.com

IDT Biologika
Lyngbyvej 20 • 2100 København Ø
Tel. +45 3031 9444 • www.shigatoxin.com/dk

VETERINÆRLÆGEMIDLETS NAVN: RESPIPORC FLU3 injektionsvæske, suspension, til svin. **INDEHAVEREN AF MÅRKEDESFØRINGSTILADELSEN:** IDT Biologika GmbH, Am Pharmapark, 06861 Dessau-Rosslau, Tyskland. **DANSK REPRÆSENTANT:** IDT Biologika Aps, Lyngbyvej 20, 2100 København Ø. **INDIKATIONER:** Aktiv immunisering af svin fra de er 56 dage gamle samt drægtige søer mod svineinfluenza forårsaget af subtyperne H1N1, H3N2 og H1N2 for at reducere kliniske symptomer og spredning af virus til lungerne efter infektion. Indtræden af immunitet: 7 dage efter basisvaccination. Varighed af immunitet: 4 måneder hos grise, der blev vaccineret i alderen mellem 56 og 96 dage. 6 måneder hos grise, der blev vaccineret første gang fra 96-dages alderen og ældre. Aktiv immunisering af basisvaccinerede, drægtige søer ved administration af en enkelt dosis 14 dage før faring for at opnå et højt immunindhold i kolostrum, der giver pattgrisene klinisk beskyttelse i mindst 33 dage efter fødsel. **BIVIRKNINGER:** Der kan hos få dyr forekomme forbigående, let hævelse på injektionsstedet efter vaccination, som aftager inden for 2 dage. Af og til ses en forbigående, let stigning i legemstemperatur efter vaccination. **DOSERING:** Intramuskulær anvendelse. **Pattegrise:** Basisvaccination: 2 injektioner à 1 dosis (2 ml) fra en alder på 96 dage, med et interval på 3 uger mellem injektionerne for at opnå en varighed af immunitet på over 6 måneder, eller mellem 56 og 96 dage gamle, med et interval på 3 uger mellem injektionerne for at opnå en varighed af immunitet på over 4 måneder. **Polte, gylte og søer:** Basisvaccination: se ovenfor. Revaccination kan foretages i alle stadier af drægtighed eller diegivning. Ved vaccination 14 dage før faring med 1 dosis på 2 ml opnås overførsel af maternal immunitet til pattgrisene, der beskytter dem mod kliniske symptomer på influenza i minimum 33 dage efter fødsel. Maternel overførsel af immunitet til pattgrisene vil have indvirkning på antistofdannelsen. Varigheden af materielle antistoffer efter vaccination vil generelt være ca. 5-8 uger efter fødsel. I særlige tilfælde, hvor søerne har hyppig kontakt med antigener (naturlige infektioner + vaccination), kan varigheden af de antistoffer, der er overført til pattgrisene, være op til 12-ugers alderen. I disse tilfælde bør pattgrisene vaccineres igen efter 96-dages alderen. **ANVENDELSE UNDER DRÆGTIGHED OG LAKTATION:** Kan anvendes. **TILBAGEHOLDESESTID:** 0 dage. **SÆRLIGE ADVARSLER:** I tilfælde af selvinjektion ved hændeligt uheld forventes kun en mindre lokal reaktion på injektionsstedet. **PAKNINGSSTØRRELSER:** 10, 25 og 50 doser i hætteglas af glas eller PET – ikke alle pakningsstørrelser er nødvendigvis markedsført. **UDLEVERING:** BP. Der henvises endvidere til oplysningerne i indlægssedlen og på emballagen. Produktresuméet er ikke gengivet i sin helhed, hvorfor det kan rekvireres hos den danske repræsentant eller hentes på Det Europæiske Lægemiddelagentur's hjemmeside: www.ema.europa.eu

18

Rundt om i Europa er interessen for insekter som føde til mennesker og foder til dyr i rivende udvikling. Som det første EU-medlemsland godkendte Belgien i september sidste år 10 insektarter til konsum.

- 06 Kort nyt
- 08 Hund med Hensyn!
- 10 Assistenttræf for første gang
- 13 Kort nyt
- 14 Fødevarer sikkerhed fra jord til bord – zoonoser på fremmarch i Danmark
- 18 EU har taget et vigtigt skridt
- 21 Fødevarer sikkerhed med insekter på bordet
- 25 Aktuelt
- 26 Veterinært udsyn – stort og småt fra Europa
- 33 På externship-eventyr i USA
- 36 Regional analgesi i mundhulen hos hund og kat – del 2
- 41 Praksisdrift uden spildtid
- 44 Bagom tallene – lønstatistik for ansatte i klinisk praksis 2014
- 47 In memoriam
- 49 Debat – kommentar

14

Hvor er Danmarks udfordringer, når det gælder fødevarer sikkerhed fra jord til bord?

Stemningen var god, debatten livlig, og der var masser af hyggeligt samvær, da 20 assistenter fra klinisk praksis mødtes til ADOs assistenttræf

10

FASTE SIDER

- 50 VET Nyt
- 50 DetViTænker
- 51 Aktuelle kurser
- 52 Stillinger
- 54 Faglige annoncer

44

Læs hovedkonklusionerne fra årets lønstatistik for assistenter ansat i klinisk praksis 2014.

ERYSENG®

PARVO med **HIPRAMUNE® G^d**

NY vaccine mod:

– Rødsyge

E. rhusiopathiae serotype 1 og 2

– Parvovirus infektion

The Reference
in Prevention
for Animal Health

Eryseng Parvo: Injektionsvæske, suspension til grise. **Indhold:** Pr. Dosis (2 ml): Inaktiveret porcine parvovirus, stamme NADL-2, RP > 1.15*. Inaktiveret *Erysipelothrix rhusiopathiae*, stamme R32E11, ELISA > 3.34 IE50%** **Adjuvanter:** Aluminiumhydroxid, DEAE-Dextran, Ginseng. **Indikationer:** Til aktiv immunisering af søer til beskyttelse af afkom mod transplacentale infektion forårsaget af porcine parvovirus. Til aktiv immunisering af han- og hungrise for at reducere kliniske tegn (hudlæsioner og feber) på svine-erysipelas (rødsyge) forårsaget af *Erysipelothrix rhusiopathiae*, serotype 1 og serotype 2. **Indtræden af immunitet:** Porcin parvovirus: Fra begyndelsen af drægtighedsperioden. *E. rhusiopathiae*: Tre uger efter gennemførelse af basisvaccinationsplanen. **Varighed af immunitet:** Porcin parvovirus: Vaccination giver føtal beskyttelse i hele drægtighedsperioden. Revaccination bør udføres før hver drægtighed. *E. rhusiopathiae*: Vaccination beskytter mod rødsyge indtil tidspunktet for den anbefalede revaccination (cirka seks måneder efter basisvaccinationen). **Administration:** Lad vaccinen nå stuetemperatur (15-25 °C) inden indgivelsen. Omrystes grundigt før brug. En dosis (2ml) gives intramuskulært i nakkemusklen. **Basisvaccination:** Grise fra en alder af 6 måneder, som ikke tidligere er vaccineret, gives to injektioner med 3-4 ugers mellemrum. Den anden injektion skal gives 3-4 uger før løbning. **Revaccination:** En enkelt injektion gives 2-3 uger før hver efterfølgende løbning (cirka hver 6. måned). **Bivirkninger & kontraindikationer:** Meget almindelige bivirkninger: Mild til moderat inflammation på injektionsstedet, som typisk aftager inden for få dage, men i visse tilfælde kan vare i op til 12 dage efter vaccinationen. Almindelige bivirkninger: En forbigående forhøjet legemstemperatur i de første 6 timer efter vaccinationen, som ophører spontant inden for 24 timer. Bør ikke anvendes i tilfælde af overfølsomhed over for de aktive stoffer, adjuvanterne eller et eller flere af hjælpestofferne. **Forsigtighedsregler:** Kun raske dyr bør vaccineres. Kan anvendes under drægtighed og laktation. I tilfælde af bivirkninger efter utilsigtet selvinjektion søges omgående lægehjælp, og indlægssedlen eller etiketten vises til lægen. Der foreligger ingen oplysninger om sikkerhed og virkning ved brug af vaccinen sammen med andre lægemidler til dyr. En eventuel beslutning om at anvende vaccinen umiddelbart før eller efter brug af et andet lægemiddel til dyr skal derfor tages med udgangspunkt i det enkelte tilfælde. **Tilbageholdelsestid:** 0 dage. **Holdbarhed:** Holdbarhed i salgspakning: 2 år. Holdbarhed efter anbrug: Anvendes straks. **Opbevaring:** Opbevares køligt (2°C - 8°C). Må ikke nedfryses. Beskyttes mod lys. **Pakninger:** Hætteglas à 25 doser. **Indehaver af markedsføringstilladelsen:** LABORATORIOS HIPRA, S.A. Avda. la Selva, 135, 17170 Amer (Girona), Spanien. **Dansk repræsentant:** HIPRA Danmark ApS, Haderslevvej 36, 6000 Kolding. **Udleveringsgruppe:** BP **Produktresuméet er ikke gengivet i sin helhed. Dette kan udleveres efter ønske hos HIPRA Danmark eller hentes på Det Europæiske Lægemiddelagenturs hjemmeside www.ema.europa.eu**

*RP – relative potens (ELISA). **IE50% – hæmning ELISA · 50%.

HIPRA Danmark ApS

Haderslevvej 36
DK-6000 Kolding
Danmark

Tel. 88 53 80 30
Fax 88 53 80 34
danmark@hipra.com
www.hipra.com

Velkommen 2015!

2014 blev et år med store veterinære udfordringer. Der er stor sandsynlighed for, at også det nye år 2015 bliver et år, hvor vi som dyrlæger igen kommer i fokus. Der har været og vil komme diskussioner af meget forskellig karakter, og dyrlæger vil være involveret på mange forskellige måder inden for så forskellige områder som:

- Fødevarereproduktion og fødevarerikkerhed
- Udvikling og forskning i lægemidler og vacciner
- Ansvarlig antibiotikaanvendelse og antibiotikaresistens
- Toksikologiske vurderinger
- Dyrevelfærd hos såvel kæledyr som produktionsdyr
- Beredskab mod smitsomme husdyrsygdomme
- Zoonoser - udveksling af smitstoffer mellem dyr og mennesker

Listeria og MRSA gav anledning til stor furore i 2014 som to eksempler på zoonoser fra henholdsvis fødevarer og levende dyr. Her blev det meget klart, at vi ikke alene er med til at beskytte og behandle dyr, men i høj grad også er en central del af den jord-til-bord kæde, der skal beskytte mennesker mod sygdom. Det er ægte »One Health« - fælles udfordringer for dyr og mennesker. Det er også klart, at det kræver en fælles indsats mellem læger, forskningsinstitutioner, erhverv, myndigheder og dyrlæger for at blive klogere på, hvordan vi bedst håndterer disse udfordringer.

Ansvarlig anvendelse af lægemidler bliver også et tema for det nye år. Vi skal have fokus på antibiotikaanvendelsen og udvikling af resistens. Det er glædeligt, at alle DDDs sektioner arbejder med dette tema, og der er udviklet gode redskaber til anvendelse i praksis med behandlingsvejledninger og diagnostiske værktøjer.

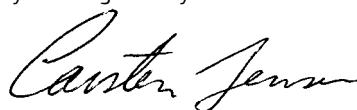
Over hele Europa er der fokus på at sænke anvendelsen af antibiotika, sådan som vi også arbejder på det i Danmark. Vi

anvender mindre antibiotika end de fleste af de lande, vi sammenligner os med, men der skal være yderligere fokus på at sænke forbruget. Syge dyr skal altid behandles, men indsatsen for at forebygge husdyrsygdomme skal styrkes. For eksempel via smittebeskyttelse og vaccinationer og ved kun at anvende antibiotika til det nødvendige – efter grundig diagnose.

Dyrevelfærd er et vigtigt tema, der vil komme til yderligere debat. I 2014 var der stor fokus på hunden med bl.a. kampagnen »Klar til hund«. Det var et samarbejde mellem Fødevarestyrelsen, Dyrenes Beskyttelse, Dansk Kennel Klub og Den Danske Dyrlægeforening. Det var en god kampagne, der virkelig satte det positive ved at have kæledyr i højsædet, men italesatte også den forpligtelse man tager på sig, når man tager dyr i sin varetægt.

I 2015 skal der arbejdes på at sætte kattens velfærd højere på dagsordenen. Måske bliver det endda til en kattelov. Vi får se.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at ønske alle et godt og lykkebringende nytår.

Carsten Jensen
Formand
Den Danske Dyrlægeforening

DANSK VETERINÆRTIDSSKRIFT

Udgiver

Den Danske Dyrlægeforening
Peter Bangs Vej 30
2000 Frederiksberg
Telefon 38 71 08 88
E-mail dvt@ddd.dk
www.ddd.dk

Årsabonnement

Kr. 1.200,00 ekskl. moms og forsendelse
(16 numre)

Dansk Veterinærtidsskrift udkommer hver
3. uge - næste gang den 5. februar 2015.

Annoncer

Jette Jepsen
dvt@ddd.dk
Telefon 38 71 08 88

Redaktion

Pia Rindom (ansvarshavende)
pr@ddd.dk

Leder

Lederen i Dansk Veterinærtidsskrift
udtrykker Den Danske Dyrlægeforenings
synspunkter.

Faste skribenter

Dyrlæge, Irene Krøjer Hansen
Dyrlæge, mph Lotte Frandsen
Dyrlæge, ph.d. Aage Kristian Olsen Alstrup
Dyrlæge, ph.d. Anders Permin
Agronom, ph.d. Finn Strudsholm
Dyrlæge Susanne Albæk Andersen

Optagelse af artikler aftales med redaktionen.

Annoncer i DVT er ikke et udtryk
for DDDs holdning.

Oplag

3.922 ifølge seneste tal fra
Specialmediernes Oplagskontrol - FMK

ISSN 0106-6854

Afleveret til postvæsenet
mandag den 12. januar 2015

Tryk

Jørn Thomsen Elbo A/S

Forsidefotos:

Colourbox

DEN DANSKE DYRLÆGEFORENING

Hovedbestyrelse

Carsten Jensen (formand)
Kirkedalsvej 13, Hvilsum, 9500 Hobro
Mobil 27 80 17 24
E-mail crj@ddd.dk

Bente L. Nielsen

Prv. 27 85 13 74
Anders Permin
Arb. 61 61 15 61, prv. 31 35 53 94
Frederikke C.B. Lindenberg
Prv. 23 26 10 02

Jens Eslau

Arb. 36 17 57 11, prv. 36 30 09 80
Jens J. Sørensen
Arb. 85 54 47 00, prv. 86 54 00 28
Christine Fossing
Arb. 47 98 34 35, prv. 25 15 56 52

Nyt optag på Master of Companion Animal Clinical Science

Der er åbnet for ansøgning om optagelse på uddannelsen i Master of Companion Animal Clinical Science med start i efteråret 2015.

Uddannelsen giver mulighed for at få styrket færdigheder og kompetencer i klinisk smådyrspraksis på et universitetsbaseret grundlag.

Masteruddannelsen har lige fået opdateret sin hjemmeside: www.cacs.ku.dk. Her kan du nu blandt andet finde information om uddannelsesprogrammet og mulighederne for specialisering, læse om underviserne, se billeder fra undervisningen og læse interview med tre dyrlæger om deres oplevelser med at følge masterprogrammet. Den nye hjemmeside har også en nyhedssektion og en kalender med kommende kurser. Hvis du er interesseret i at blive holdt orienteret om den nye masteruddannelse, kan du abonnere på et nyhedsbrev på masteruddannelsens hjemmeside.

*Gert Aagaard van Hauen
Chefkonsulent, DDD Kursus*

Er du klar til job?

Ikke færre end 90 studerende, der bliver kandidater inden længe, deltog i DDDs Snart Kandidatdag, der blev holdt på Frederiksberg Campus den 10. december.

DDD's formand Carsten Jensen gav et personligt og nærværende oplæg om DDD som fagforening, og de mange tilbud DDD har til dig, som skal søge job for første gang. Et af budskaberne fra formanden var: »Vær aktiv« - tid og energi er godt givet ud i sidste ende.

Helt friske fif fik de studerende fra Mads Pårup Nielsen, der er uddannet dyrlæge fra 2011 og i dag arbejder som afdelingsleder hos CiToxLAB. Mads gav et meget inspirerende oplæg om egne jobberfaringer efter kandidateksamen. Et forløb, som ikke har været planlagt efter en snor, men samtidigt viser, hvor mange forskellige kompetencer og jobmuligheder der er for dyrlæger. Som Mads selv udtrykte det, er dyrlæger fuldtud ligeså kompetente på alle parametre sammenlignet med andre beslægtede faggrupper. »I kraft af vores uddannelse er vi godt rustet til som nyuddannede at indtræde på arbejdsmarkedet«, sagde han.

»Mange bække små« er devisen for din pensionsopsparing, så begynd derfor i god tid med at spare op, lød det gode råd fra PJDs pensionsrådgiver Etly Degn. Og lader jobbet vente lidt på sig, er det vigtigt at være helt klar på reglerne for dagpenge, når

PRRS skal overvåges i Danmark

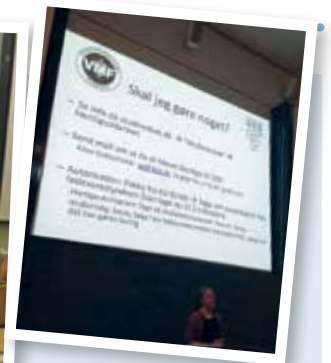
DTU Veterinærinstituttet er med i et nyt EU-projekt om PRRS, der er den virus sygdom hos svin, der har de største konsekvenser på verdensplan - inklusive Danmark. Sygdommen giver store økonomiske tab og rammer dyrevelfærden hårdt, ligesom der bliver brugt store mængder antibiotika på at behandle PRRS-associerede vejrtrækningsproblemer.

DTU Veterinærinstituttet deltagelse i projektet består i at etablere et overvågningscenter, som skal kortlægge, hvilke typer af PRRS der bliver fundet ved udbrud i Europa. Dette skal blandt andet ske ved hjælp af en ny hurtig sekventeringsmetode, som DTU Veterinærinstituttet har udviklet.

- Ved at sætte sådan en overvågning op forventer vi at få et klart billede af, hvilke meget smitsomme og sygdomsfremkaldende stamme af PRRS der er til stede i Europa, samt hvordan udviklingen er blandt dem, siger professor Lars Erik Larsen, der skal lede den danske deltagelse i projektet.

- Det vil give os en masse viden, som vi blandt andet kan bruge til at optimere vores diagnostik, udvikle vacciner og målrettede bekæmpelsen af PRRS.

Kilde: DTU Veterinærinstituttet

du står med kandidateksamen. Torben Jensen fra Akademiernes a-kasse gennemgik de vigtigste regler og faldgruber, samt mulighederne for at få dagpenge, når du søger og rejser til udlandet for at få job. Liselotte Wittendorff og Hanne Jensen fra DDDs sekretariat holdt indlæg om, hvad du skal forvente i løn, og hvad du skal være opmærksom på, inden du underskriver din ansættelseskontrakt. Afslutningsvis fik de studerende et »mini-jobsøgningskursus« med fokus på jobsøgningsstrategi og det aktuelle arbejdsmarked. At dømme efter evalueringerne fik de studerende, hvad de kom efter: Større viden om DDDs tilbud - og hvad det er vigtigt at være opmærksom på, når man bliver færdiguddannet.

DDD ønsker held og lykke.

*Hanne Jensen
Karriere- og kompetencekonsulent, DDD*

INDEHOLDER
RICHMOND 1/07
STAMME

CLADE 2
SPECIFIK

OIE
2014

OPDATERET MED CLADE 2 – RICHMOND 1/07

INDEHOLDER
BÅDE CLADE 1
OG CLADE 2
VIRUSSTAMMER

NY **ProteqFlu**

- den første influenzavaccine med en Clade 2 virusstamme – Richmond 1/07. Clade 2 er årsag til stort set alle udbrud af hesteinfluenza i Europa siden 2011.
- er i overensstemmelse med OIE's gældende anbefalinger.¹

¹) OIE Expert Surveillance Panel on Equine Influenza Vaccine Composition – Conclusions and Recommendations – OIE Bull.: 2014-2 pp77-79 ; 2013-2 pp44-45 ; 2012-2 pp46-47 ; 2011-2 pp50-51

ProteqFlu™ Aktive stoffer: Influenza A/equi-2/Ohio/03 [H₃N₂] rekombinant canarypox virus (vCP2242). Influenza A/equi/Richmond/1/07 [H₃N₂] rekombinant Canarypox virus (vCP3011). **Adjuvans:** Carborer. **Indikationer:** Aktiv immunisering af heste, der er 4 måneder eller ældre, mod influenza for at nedsætte kliniske symptomer og virusudskillelse efter infektion. **Dosering:** 1 dosis (1 ml) administreres i.m., gerne i halsregionen. **Vaccinationsprogram:** Basisvaccination: Første injektion fra 5-6 måneder gamle, anden injektion 4-6 uger senere. Revaccination: 5 måneder efter basisvaccinationen og derefter årligt. **ProteqFlu™-Te Aktive stoffer:** Influenza A/equi-2/Ohio/03 [H₃N₂] rekombinant canarypox virus (vCP2242), Influenza A/equi/Richmond/1/07 [H₃N₂] rekombinant Canarypox virus (vCP3011), Clostridium tetani toxoid. **Adjuvans:** Carborer. **Indikationer:** Aktiv immunisering af heste, der er 4 måneder eller ældre, mod influenza for at nedsætte kliniske symptomer og virusudskillelse efter infektion og mod tetanus for at forebygge dødelighed. **Dosering:** 1 dosis (1 ml) administreres i.m., gerne i halsregionen. **Vaccinationsprogram:** Basisvaccination: Første injektion fra 5-6 måneder gamle, anden injektion 4-6 uger senere. Revaccination: 5 måneder efter basisvaccination med ProteqFlu-Te og derefter årlig vaccination med ProteqFlu for at beskytte mod influenza og vaccination med 2 års intervaller med ProteqFlu-Te for at beskytte mod tetanus. **Følgende gælder for både ProteqFlu™ og ProteqFlu-Te™:** I tilfælde af forøget infektionsrisiko eller utilstrækkelig kolostrumoptagelse kan der gives en ekstra første injektion ved 4-måneders alderen. **Bivirkninger:** Forbigående hævelse, der forsvinder i løbet af 4 dage, kan forekomme på injektionsstedet. Hævelse på op til 15-20 cm i diameter (der kan være i op til 2-3 uger) ses sjældent. Dette kan kræve symptomatisk behandling. I sjældne tilfælde kan smerte, lokal hyperthermi og muskelstivhed forekomme. I meget sjældne tilfælde kan der ses abscessdannelse. Let temperaturfølgelse (max. 1,5° C) kan forekomme i max. 2 dage. Undtagelsesvis kan apati og nedsat ædelyst dagen efter vaccination samt hypersensitivitsreaktion iagtages. **Særlige forsigtighedsregler:** I tilfælde af selvinjektion ved håndeligt uheld skal der straks søges lægehjælp. Indlægsedlen eller etiketten bør vises til lægen. **Drægtighed og dægtivning:** Kan anvendes. **Lægemiddelform:** Suspension til injektion. **Pakninger:** Æske med 10 hætteglas à 1 dosis. **Udl.:** BP. Juli 2014. **Indehaver af markedsføringsstilladelsen:** Merial, Lyon, Frankrig. **Merial Norden A/S:** Slotsmarken 13, 2970 Hørsholm, Danmark. **PRO/DK/ADD 10.14**

MERIAL
A SANOFI COMPANY

Hund med Hensyn!

10 gode råd skal være med til at skabe en holdningsændring blandt hundeejere. Bag initiativet står Dansk Selskab for Klinisk Veterinær Etologi (DSKVE) og DDDs Sektion vedrørende Hund, Kat og Smådyr (SvHKS) – der i uge 3 sætter kampagnen »Hund med Hensyn«

KIRSTEN BROCK • FORMAND FOR DANSK SELSKAB FOR KLINISK VETERINÆR ETOLOGI (DSKVE)

I de seneste år har der i mediebilledet verseret mange diskussioner om hunde, hundeloven og ikke mindst hundeejernes ansvar og holdning til det at have hund. Vi har i denne forbindelse oplevet, at der igen og igen blev snakket om, at der burde være mere fokus på »Ejeren i den anden ende af snoren«.

Det er vores opfattelse, at mange af de problemer, som bl.a. har ledt til den omdiskuterede hundelov, skyldes manglende omtanke, eller uvidenhed, når man som hundeejer færdes med sin hund ude i det offentlige rum.

Derfor holdt DSKVE og SvHKS i foråret 2014 et debattmøde, hvor der var repræsentanter fra mange af de førende hundeorganisationer, fra dyrlæger, adfærdsbehandlere og hundetrainere, brugere af servicehunde, samt politikere og embedsmænd. Endelig havde vi også inviteret repræsentanter for dem, som ikke bryder sig om hunde, og som har ønsker om og behov for at kunne færdes i det offentlige rum uden at blive antastet af hunde.

Debatmødet havde et stort fremmøde og blev omtalt i mange medier.

Under debatmødet blev det afklaret, hvilke »gode råd« det er væsentligt at for-

midle til hundeejere, for at vi alle kan færdes trygt og sikkert i det offentlige rum. DSKVE har efterfølgende finpudset de gode råd, som nu er blevet til 10 retningslinjer i kampagnen »Hund med Hensyn«.

Mål

Vores mål er, at kampagnen kan bidrage til at skabe en holdningsændring blandt hundeejere, og at dyrlægerne i samarbejde med en bred vifte af hundeorganisationer – ved hjælp af denne kampagne – kan vejlede hundeejerne til at færdes med deres hunde på en hensynsfuld

måde.

Håbet er, at rådene kommer til at virke som en inspiration til og en påmindelse om at vise helt almindelig hensynsfuldhed over for mennesker og hunde, når man færdes med sin hund i det offentlige rum. Flere hensynsfulde hundeejere vil utvivlsomt kunne nedbringe mængden af problemer, der kan opstå, når hunde tages med i det offentlige rum, og det vil forhåbentlig også kunne flytte samfundets fokus til de mange positive forhold, som hunde kan bidrage med.

De 10 gode råd

Kampagnen indeholder 10 gode råd om at omgås og færdes med sin hund på en

måde, der tager hensyn til såvel hunden selv, som andre hunde, mennesker og andet man møder, når man er ude at lufte sin hund – se figur 1, der er en del af kampagnematerialet.

Det er DSKVEs bestyrelse og her særligt formanden, dyrlæge Kirsten Brock, Højby Dyreklinik, samt dyrlæge, ph.d. Iben Meyer, KU SUND, der har arbejdet med udformningen af materialet til kampagnen. Der er lagt stor vægt på at formulere og formidle tekst og billeder, så de er let forståelige og sikre at anvende for både hunde og mennesker – og de er baseret på nyeste etologiske viden.

” Der klargjort materiale til digitalt brug på klinikkerne, der dermed kan lægge information om kampagnen ud på hjemmeside, facebookprofil og »in-house«-TV.

Om DSKVE

Dansk Selskab for Klinisk Veterinær Etologi er et selskab under den Danske Dyrlægeforening. Selskabet består af dyrlæger, fagveterinærsygeplejersker med speciale i adfærd, samt andre med særlig uddannelse og erfaring inden for adfærd. DSKVE arbejder for at øge fokus på dyrs adfærd og behandling af adfærdsproblemer. Alle dyrlæger med interesse for adfærd kan blive medlemmer af DSKVE – også selv om man ikke arbejder særligt med dette i sin hverdag. Ønsker man at henvise patienter til adfærdsbehandling, findes der på DSKVEs hjemmeside en liste over DSKVE medlemmer, som modtager patienter til adfærdsbehandling – se mere på selskabets hjemmeside www.dskve.dk.

Selve kampagnen

Kampagnen består af trykt materiale i form af foldere og plakater samt en hjemmeside, www.hundmedhensyn.dk, hvor de 10 råd gennemgås og illustreres med små videosekvenser. På hjemmesiden er der links med henvisning til steder, hvor man kan lære mere om de emner, der tages op. Desuden oprettes en Facebook-side www.facebook.com/hund-med-hensyn, hvor der vil være mulighed for at diskutere og kommentere de enkelte råd, og der vil kunne stilles spørgsmål, som medlemmer af DSKVEs bestyrelse vil besvare.

Kig ind på hjemmesiden og facebookside og se, hvad der foregår.

Bestilling af materiale

Foldere og plakater kan bestilles hos Dyrefondet. Se mere på www.dyrefondet.dk.

Dyrefondet skal have stor tak for denne støtte, og vi opfordrer til, at man støtter Dyrefondet økonomisk, når/hvis man rekvirerer mere materiale (dette er i princippet gratis – men man kan støtte Dyrefondet med et beløb, man finder passende).

Som en ekstra service er der klargjort materiale til digitalt brug på klinikkerne, der således kan lægge information om kampagnen på hjemmeside, facebookprofil og »in-house«-TV. Dette materiale vil kunne downloades fra SvHKS' hjemmeside: www.ddd.dk > Sektioner, selskaber og foreninger > Sektion vedrørende Hund, Kat og Smådyr

Til vores store glæde har Dyrefondet støttet kampagnen ved at optrykke 40.000 foldere og et antal plakater.

Dyrefondet udsender indledningsvis 50 foldere til alle smådyrpraksis. I forbindelse med kampagnen bliver der fremstillet en flot plakat (se figur 1). Plakaten kan bestilles hos Dyrefondet.

Vi håber meget på, at klinikkerne vil bakke op om kampagnen – fx ved at have plakater og foldere synlige i venteværelset, lægge folderne i klinikens hvalpemapper og gøre opmærksom på kampagnen på klinikens hjemmeside/facebookside.

Dyrefondet vil promovere kampagnen

HUND MED HENSYN

10 gode råd til den hensynsfule hundeejer

- 1 Vis hensyn over for andre**
Kald din hund til dig og hold den i halsbåndet eller i kort snor, når du møder andre mennesker.
- 2 Hils på den gode måde**
Lad aldrig din hund løbe hen mod fremmede mennesker eller fremmede hunde, før du er sikker på, at de gerne vil hilse på dig og din hund.
- 3 Træn et sikkert indkald**
Sørg for, at du har et sikkert indkald, så du til enhver tid kan kalde din hund til dig.
- 4 Sørg for at din hund bliver socialiseret**
Når du anskaffer dig en hvalp, så sørg for, at den bliver grundigt socialiseret og miljøtrænet, så den kan begå sig blandt andre mennesker og hunde.
- 5 Lær hundens sprog at kende**
Din hund taler med hele kroppen – med øjne, ører, hoved, hale og kropsholdning. Jo bedre du forstår din hunds signaler, jo nemmere er det for dig at forebygge, at der opstår konflikter og ubehagelige situationer.
- 6 Kend din hunds personlighed**
Tag kun i hundeskov eller på fritløbsarealer med din hund, hvis hunden er klar til det, og du ved, at den er god til at møde andre hunde.
- 7 Træn din hund**
Brug træningsmetoder, som er baseret på belønning. Det handler om at belønne hunden, når den gør noget ønsket – og ignorere eller forhindre det, når den gør noget, du ikke ønsker.
- 8 Søg hjælp ved uønsket adfærd**
Lad aldrig din hund gå med et adfærdspåbud i lang tid – jo hurtigere der bliver taget hånd om det, jo lettere er det at behandle.
- 9 Opfyld hundens behov**
Sørg for at opfylde din hunds basale behov for kontakt, motion, aktivering og oplevelser – om nødvendigt med hjælp fra familie og venner.
- 10 Overhold regler og påbud**
Hold din hund i snor, når du lufter den, hvis skiltningen påbyder det. Sørg for altid at samle op efter din hund.

Kampagnen Hund med hensyn er blevet til på initiativ af Den Danske Dyrlægeforening, Sektion vov, hund, kat og smådyr, samt Dansk Selskab for Klinisk Veterinær Biologi og med økonomisk støtte fra Dyrevelfærdspuljen, Dyrefondet samt PDA's Fond (Praktiserende Dyrlægers Arbejdsgiverforenings fond).

Scan koden og se videoklip på hjemmesiden.

Følg os på

www.hundmedhensyn.dk

Figur 1. Plakaten er en del af kampagnematerialet med gode råd til hundeejere om at omgås og færdes med sin hund på en måde, der tager hensyn til såvel hunden selv, som andre hunde, mennesker og andet man møder, når man er ude at lufter sin hund.

ved at lægge folderne i de hvalpemapper, fondet udarbejder til bl.a. Danmarks civile Hundeførerforening og MaxiZoo. Desuden vil hundetrænere, opdrættere, hundeklippere og andre, der arbejder med hunde, få mulighed for at bestille plakaten og folderne.

Det er vores ønske og håb, at alle, der beskæftiger sig professionelt med at vejlede hundeejerne og deres hunde, vil tage aktivt del i den debat og de overvejelser, der forhåbentligt kommer frem under kampagnen. Vi vil i DSKVE gøre alt, hvad vi kan for at besvare spørgsmål, der måtte

opstå. Vi kan kontaktes på de telefonnumre, der er listet på DSKVEs hjemmeside www.DSKVE.dk.

Lancering af kampagnen kommer til at ske i løbet af uge 3 i 2015. ■

Kampagnen har fået økonomisk støtte fra PDA's Fond, Dyrevelfærdspuljen og Dyrefondet. Vi vil gerne her bringe en varm tak for den økonomiske støtte – uden denne havde vi ikke kunnet gennemføre kampagnen.

Assistenttræf for første gang

Stemningen var god, debatten livlig, og der var masser af hyggeligt samvær, da 20 assistenter fra klinisk praksis mødtes til ADOs helt nye medlemstilbud – assistenttræf. Det blev holdt på Vejle Fjord Hotel 28.-29. november 2014, og temaet var de kommende overenskomstforhandlinger

PIA RINDOM OG MARIANNE MUNK HOLLER'

'BESTYRELSESMEDLEM, ANSATTE DYRLÆGERS ORGANISATION

En frisk skare af assistenter dukkede op fredag eftermiddag til et spændende og lærerigt foredrag med Kirsten Andersen fra Mne-mosyne. Oplægget var et virkeligt godt indspark til alle de forhandlinger, man til dagligt kan havne i enten som privatperson eller som dyrlæge i klinisk praksis – fx i større overordnede forhandlinger som de kommende overenskomstforhandlinger (se boks).

Tips til forberedelse af forhandlingen

Som en del af programmet på assistenttræffet varmede Kirsten Andersen – konsulent, facilitator, forfatter og ejer af Mne-mosyne kurser – godt op til en forhandlingsøvelse, som deltagerne to og to skulle igennem. Inden det kom an på den for alle meget lærerige øvelse, blev deltagerne introduceret til de bassale »værktøjer«, man med fordel kan benytte i den professionelle

forberedelse, som er udgangspunktet for enhver vellykket forhandling.

Et af de forhold, der hører med til en forberedelse, er, at vurdere hvor godt man sidder i sadlen. Kirsten Andersen forklarede, at mange kommer til at undervurdere deres styrke. Budskabet var: Er der ingen afhængighed, står du svagere, end du gør i de tilfælde, hvor der er stor afhængighed.

I forhandlingssituationen skal man også være bevidst om, at standpunktsforhandlinger sjældent giver andet end et resultat et sted midt i mellem. Der er langt flere muligheder for at være kreative sammen, hvis man arbejder sig ned under standpunkterne med spørgsmål, der kan åbne op for, hvilke interesser og behov der er i spil. Som et eksempel brugte Kirsten Andersen bl.a. ønsket om at opnå en bestemt titel som et afledt ønske om at få mere i løn, fordi man ved, at titlen udløser mere i løn. Men et lag under kan det også skyldes, at der er et anerkendel-

sesbehov, som i virkeligheden er langt vigtigere end flere penge i lønningsposen. Det er derfor altid en god ide at skabe bevidsthed hos sig selv om, hvilke behov, der er i spil – desto nemmere bliver det nemlig at være kreativ, pointerede Kirsten Andersen.

Kirsten Andersen introducerede også begrebet BAF, der er *Bedste Alternativ til en Forhandlingsløsning*.

- Lad os tage et eksempel. Du skal til lønforhandling. Hvis du har et andet job på hånden, har du et BAF. BAF'en skal være så konkret som mulig. Det vil sige, at du skal kende den løn og de ansættelsesvilkår, virksomheden tilbyder. Der kunne være andre forhold indeholdt i BAF'en, fx udviklingsmuligheder, geografisk placering og rejsedage. Hvis du blot tænker: »Jeg kan altid få et andet job« uden at have noget konkret, er det ikke et BAF. Så er det ønsketænkning, sagde Kirsten Andersen.

Hun forklarede, at det er nemmere at forberede sig til en forhandling, når man

FOTOS PIA RINDOM

Godt varmet op i hovedet var det tid til at få løsnet op i krop og sjæl med en tur i de skønne termiske bade, hvilket bedst kan beskrives som varmt, luksuriøst og fantastisk. Der var både sauna, udendørs spa, mammutbrusere, terapilys og alt hvad hjertet ellers kunne begære for kurssets deltagere. Fredagen sluttede med middag i hotellets restaurant – og der var masser af snak og højt humør, og for nogle fortsatte festen til ud på de sene nattetimer.

Hverdagen i praksis

Lørdag morgen fortsatte det faglige program. Ann-Katrine Meilstrup og Marianne Munk Holler – begge ADOs lønudvalg – lagde ud med at fortælle om de kommende overenskomstforhandlinger og lønudvalgets ideer til næste forhandlingsrunde.

I tillæg var der en god præsentations-

runde, hvor kursusedtagerne også kunne bidrage med erfaringer og beskrivelser af hverdagsituationer, hvor forholdene ikke er, som de skal være ifølge assistentkontrakten.

Det var indtrykket, at alle havde et rigtig godt udbytte af at få vendt nogle problemstillinger med kolleger fra andre praksis. På den måde kunne man få både lidt »moralsk opbakning«, men også ideer til, hvordan disse problemer bliver løst andre steder.

Vidste du det?

Lørdag formiddagen gav medlemschef i PJD, Kenneth Petersen, en rigtig god og let forståelig gennemgang af assistenternes pensionsordning og især nogle af de faldgruber, man skal være opmærksomme på. Vidste du fx – at hvis du som kvinde

vælger at forlænge din barsel ud over den periode, du får fuld løn i, kommer til at mangle penge i din pension? Og er du opmærksom på, at du faktisk har en rigtig god ulykkesforsikring som en del af din pension? Det er også værd at være opmærksom på – at hvis du vælger at forhandle en arbejdsgiverbetalt andel af pensionsindbetalingen hjem i stedet for en stigning i bruttoløn, så koster det dig i din reelle timeløn – bl.a. i dine optjente feriepenge – da arbejdsgiverbetalt pension ikke tæller med i din beregnede timeløn.

Det er helt sikkert – alle blev meget kloge på vores pensionsopsparing.

Gentagelse af assistenttræffet

Til afrunding efter PJDs oplæg var der en hurtig opsamling på alle emnerne, diskussionerne og den øvrige debat. Fra alle

>

har en BAF. BAF'en giver mulighed for at vurdere de løsninger, der kommer på bordet under forhandlingen i forhold til realistiske alternativer i stedet for – i værste fald – et skud i tågen.

Det er også vigtigt, at man er i stand til at gøre kagen større. Oversat betyder det, at man forstår at bringe flere bolde i spil. Ved at udvide forhandlingen med flere elementer, bliver der flere knapper at skrue på, lød det fra Kirsten Andersen.

– Den ene part kan derved give noget,

som ikke koster særlig meget, men som har stor værdi for modparten – og omvendt.

Opsummerende havde Kirsten Andersen følgende tips til lønforhandlingen:

- Lad være med at undervurdere din egen styrke
- Hav statistikkerne på plads. Hvad får andre med lignende jobfunktion?
- Tænk hele vejen rundt. Husk at I har masser af fællesinteresser
- Træd i karakter på den gode måde

- Kom med et ambitiøst, men realistisk udspil
- Vær parat til at blive overrasket
- Udvælg et eller to kvalitetsargumenter for, hvorfor du skal have mere i løn
- Er der intet at komme efter, så spørg om hvad der skal til, for at du får en bedre lønudvikling næste gang (få det med i referatet)
- Undgå alle former trusler
- Anerkend resultatet og processen.

sider var der ros til et godt møde med god stemning, stor deltagelse fra de fremmødte, livlig debat med masser af gode input og masser af hyggeligt samvær. Ind-

til flere sagde, at de gerne ville bruge en hel weekend på assistenttræffet, hvis ADO gentager det en anden gang. Og mon ikke der kommer en nummer to. ■

»God ide med sådan et assistenttræf«

Interview med dyrlæge Kathrine Leleur, Snertinge Dyrehospital

Hvorfor valgte du at tilmelde dig assistenttræffet?

Jeg hørte om assistenttræffet på ADOs generalforsamling i forbindelse med Dyrlægernes Dag. Det var faktisk helt nyt for mig at deltage i de aktiviteter, men da jeg for nylig blev formand for Holbæk Amts Dyr lægeforening, besluttede jeg mig for at tage til Dyr lægernes Dag og deltog i generalforsamlingerne, for at finde lidt mere ud af, hvad der foregår i hovedbestyrelsen og sektionerne. Og det var altså her, at jeg hørte om assistenttræffet, og at ADO savnede at få input fra medlemmerne. Der sad jeg og tænkte: »Jamen, vi vil da gerne give nogle input, men vi ved bare ikke, hvordan og hvem vi skal kontakte«. Jeg synes derfor, at assistenttræffet lød som en virkelig god lejlighed til at få mødt nogle andre assistenter og til at få snakket om vores vilkår – og ikke mindst som en mulighed for at få præget overenskomstforhandlingerne.

Blev dine forventninger indfriet?

Ja, helt sikkert, og vi kunne godt have brugt endnu mere tid. Vi havde en masse snak om lørdagen, hvor vi talte om de kommende kontraktforhandlinger. Vi begyndte med en præsentationsrunde, hvor vi alle sammen fortalte om vores arbejdssituation, og hvis vi havde haft nogle dårlige oplevelser i vores arbejdsliv. Det tog rigtig lang tid af vores diskussion efterfølgende. Og vi skulle også lige have tid til at høre fra vores pensionskasse – så det var helt ærgerligt, at vi skulle afbryde drøftelserne for at nå det hele.

Det, at alle fortalte en historie fra deres arbejdsliv betød, at man kendte hinanden lidt bedre. Vi havde jo også talt sammen aftenen før, og det gjorde, at folk åbnede op, og det var nemt at diskutere udfordringerne om, hvad der er godt og skidt i vores kontrakt. Det fungerede rigtig godt.

Vi er alle i samme båd, og der var meget, man kunne nikke genkendende til og som fungerer relativt ens de forskellige steder. Og så var der også nogle, der havde en god løsning på et eller andet problem – og som havde fundet på en god ordning med deres chefer. Det kunne man blive inspireret af til at foreslå det samme hjemme i egen praksis.

Har I aftalt, at I skal mødes fremover?

Nej, det har vi ikke, men alle synes, det er en god ide med sådan et assistenttræf – og da ADOs bestyrelse lagde op til, at det nok kommer til at blive holdt igen, tror jeg, at folk ser frem til, at det kan blive en fast tradition. For mig var assistenttræffet rigtig udbytterigt. Det er selvfølgelig en del penge, ADO skal bruge på at holde træffet, men de er godt givet ud.

Som medlem tænker man ind imellem:

»Hvad sker der inde i den fagforening«, og man synes, at man betaler en hel masse penge i kontingent. Jeg tror, at det for mange er svært at gennemskue, hvad kontingentet går til. I hvert fald har jeg fundet ud af, at det er rigtig godt at deltage i et arrangement som dette og fx Dyr lægernes Dag – fordi det har virkelig åbnet mine øjne for, hvad der arbejdes med i foreningen, og hvad det er, alle vores penge går til.

Vi var ikke så mange med denne gang, nok fordi tilmeldingsfristen ikke var så lang. Men jeg kan klart anbefale, at man melder sig til assistenttræffet næste gang.

Fortsat behov for mere viden om MRSA

- Der findes ingen nemme løsninger i forhold til MRSA. Derfor er vi tilfredse med, at fødevareminister Dan Jørgensen vil sætte mere fokus på forskning inden for MRSA.

Sådan siger formand for DDDs Sektion vedrørende Svin, Kristian Viekilde, i en pressemeddelelse, som DDD har udsendt som en kommentar til fødevareminister Dan Jørgensens planer i forhold til MRSA.

Fødevareministerens planer er bl.a. affødt af en rapport fra den MRSA-ekspertgruppe, hvor også Den Danske Dyr-lægeforening har deltaget, og som blev offentliggjort kort før jul. Fødevareministeren vil nu gennemgå ekspertgruppens anbefalinger og indkalder folketingets partier til forhandlinger først i det nye år.

På baggrund af rapporten mener mini-

steren allerede nu at kunne identificere tre områder, hvor der bør sættes ind:

- Markant reduktion af antibiotikaforbruget samt en udfasning af den bredspektrede tetracyclin.
- Bedre hygiejne for at begrænse smittespredning
- Mere forskning i MRSA-bekæmpelse

Af rapportens konklusioner kan især fremhæves det generelle behov for nedbringelse af brugen af antibiotika, herunder at det anvendes så korrekt som muligt. I den forbindelse har DDD anbefalet indførelsen af et »Differentieret Gult Kort«, hvor fokus rettes mod de mindre problematiske typer af antibiotika på bekostning af de mere problematiske.

Dyrlægeforeningen bakker op om de

tiltag – både nuværende og foreslåede – der skal hindre MRSA i at sprede sig – dels mellem husdyrbesætninger, dels fra husdyrbesætninger og ud i det omgivende samfund.

Desuden ser DDD positivt på ideer, der kan stimulere den enkelte husdyrbruger til at iværksætte tiltag, som bekæmper MRSA. Der må gerne kobles en økonomisk »gulerod« til at føre sådanne ideer ud i livet.

Hele DDDs pressemeddelelse kan læses på www.ddd.dk – og rapporten fra MRSA-ekspertgruppen kan hentes på Fødevareministeriets hjemmeside: www.fvm.dk.

FACULTY OF HEALTH AND MEDICAL SCIENCES
UNIVERSITY OF COPENHAGEN

MASTER OF COMPANION ANIMAL CLINICAL SCIENCE

Accredited, university based post graduate education in companion animal clinical science in State of the Art facilities

- Developed in close collaboration with the Danish Veterinary Association (DVA).
- Take the first four modules and become VetCEE accredited

veterinarian and DVA Certified Veterinarian in Small Animal Diseases.

- Specialise in Internal Medicine, Surgery, Diagnostic Imaging, Cardiology, Neurology, Oncology or Clinical Pathology.
- Faculty: Leading national and international researchers and diplomates.

The Master programme invites new applicants to enroll with start up in autumn 2015.

The specialisation tracks are also open for applicants with a certificate in Small Animal Diseases issued by DVA.

Read more at www.cacs.ku.dk or contact master@sund.ku.dk

Accredited by VetCEE ACE Denmark

DDD

Konference:

Fødevareresikkerhed fra jord til bord - zoonoser på fremmarch i Danmark

Det var en spændende overskrift, der for et par nysgerrige dyrlæger var alt for uimodståelig – vi meldte os til konferencen. Nu skulle den nye viden på bordet, sådan at vi kan få et lille indblik i de udfordringer, der venter forude

ANNE MARIE LASSEN-NIELSEN¹ OG KAREN CHARLOTTE ØSTERGAARD²

¹SUPPLEANT, BESTYRELSEN FOR SEKTION VEDRØRENDE VETERINÆR ADMINISTRATION, FORSKNING OG UNDERVISNING

²BESTYRELSESMEDLEM, SEKTION VEDRØRENDE FØDEVARER OG MILJØ

18 personer, heraf 5 dyrlæger, følte sig inspireret til at melde sig til denne konference, der var arrangeret af den politiske nyhedsportal Altinget.

Der var indkaldt 12 oplægsholdere til at runde emnet den dag. Det var mange yderst fagligt inspirerende oplæg, men desværre var der også nogle stykker, der kun var af historisk interesse.

Risikohåndtering

Kontorchef i Fødevarestyrelsen Karin

Breck, Kontor for Foder- og Fødevareresikkerhed, Kemi- og Fødevarekvalitet, Ernæring, lagde ud med en god introduktion om risikohåndtering fra jord til bord på kort og på langt sigt.

Listeria-sagen i 2014 blev fremhævet som et eksempel på en plan for risikohåndtering med hurtig opklaring. Listeria-sagen var en omfattende zoonose med sygdomsudbrud og eftersporingsarbejde, der medførte lukning af virksomhed (produktionsstop), tilbagetrækning af fødevarer, 600-

700 kontrolbesøg og kontakt til 6.000 virksomheder i senere led.

Risikoanalysen er et grundlæggende redskab ved håndtering af alle zoonoser. Risikoanalyser består af risikovurdering, risikohåndtering og risikokommunikation. Tidligere var risikovurdering udelukkende en videnskabelig vurdering på universitetet. Fødevareerhvervet udfører i dag selv risikovurderinger på basis af dataindsamling og pilotprojekter, som er resulteret i modernisering af kødkontrollen ved hjælp

Myter, panik og risiko

Fødevarer sociolog Jesper Lassen, Institut for Fødevarer og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet, holdt et interessant indlæg om, hvordan mytedannelse og panik undgås i relation til fødevarer.

Panik ved fødevarer og fødevarerisiko ses sjældent i Danmark, men der var panik i 2007 omkring gær foranlediget af en strejke blandt transportører af fødevarer. Tilsvarende er fødevarerisiko ikke et almindeligt begreb i den danske befolkning og er heller ikke et argument, der kan

anvendes til økonomisk gevinst i fødevarerebranchen.

Fødevareresikkerhed er blevet undersøgt i forskellige sammenhænge blandt forbrugere som familie i en hverdagskontekst med indkøb og madlavning og som borger på arbejdsmarked i et værdisystem med produktion af kød i landbrug og forarbejdning i industri.

I familie- og hverdagssammenhæng var det materielle kvaliteter som smag, tekstur, sundhed, ernæring og tilsætnings-

stoffer, som havde størst betydning. Kød er et produkt og forbindes ikke umiddelbart med dyr.

Som borger i arbejdsmarked- og produktionssammenhæng var det immaterielle værdier som dyrevelfærd, miljø, GMO-frihed, gennemsuelighed, der talte, og fødevareresikkerhed nævnes. Hvordan dyret er opvokset og har levet, havde størst betydning.

I en undersøgelse blandt eksperter og blandt lægfolk med lille viden om fødevareresikkerhed var der meget forskellige opfattelser af fødevarerisiko. Blandt eksperter hos myndigheder og i fødevarer-

af EU-lovgivning. Nye produkter og nye forbrugsmønstre vil i fremtiden påvirke fødevarerisikohedsvurderinger, hvor fx temperaturkrav vil omfatte tid/temperatur og beregningsmodeller, som kan forudsige mikrobiologiske risici i fødevarer (fx running sushi, der ikke er på køl, salmonellafri konsumæg m.fl).

kehornsspirer, hakket oksekød), Yersinia enterocolitica, Listeria monocytogenes (færdigvare som ex rullepølse) og Shigella kaldes for »boblerne«. Boblerne kan på meget kort tid forårsage sygdomsudbrud med livstruende sygdom og eventuelt dødelig udgang.

Andre patogener i madvarer er Roskilde-syge (norovirus) i hindbær, hepatitis A i frosne bær, Hepatitis E og Stafylokokker (MRSA) i svinekød og toxiner fra Staphylococcus aureus, Bacillus cereus, Clostridium perfringens og histamin i fødevarer.

Eftersporing af smittekilder ved sygdomsudbrud med Stafylokokker kan omfatte flere smitteveje. Her skal kort gengives highlight om stafylokokker, som jo må siges at have stor bevågenhed for tiden.

Stafylokokker er en del af normalflora hos ca. 50 % af alle mennesker og hos mange dyr. Hos personer med svækket immunforsvar kan MRSA ved infektion give alvorlig sygdom med dyb sårinfektion, blodforgiftning og hjerteklapbetændelse. På sygehusene er det menneske-MRSA-kloner, som smitter og holdes i skak ved omhyggelig operations- og infektionshygiejne. Svine-MRSA er resistente stafylokok-kloner fra inficerede grise, der kan smitte mennesker, der arbejder med levende grise og holdes i skak med hånd- og produktionshygiejne. Risiko

for smitte med svine-MRSA fra kødprodukter ved håndtering er meget lille og holdes i skak med hånd- og køkkenhygiejne. MRSA i kødprodukter er konstateret siden 2008 i ca. 10-20 % prøver af dansk svinekød og i ca. 20 % prøver af udenlandsk fjerkrækød.

Herunder er fordeling af sepsis på typer:

- Blodforgiftning S. aureus – ca. 1.800 om året (10.400 fra 2007-13)
- Blodforgiftning MRSA - ca. 15-30 om året (138 fra 2007-13)
- Blodforgiftning svine-MRSA 0-5 om året (7 fra 2007-13).

S. aureus bæres af ca. 30 % af alle mennesker. MRSA ansås at bæres af 0,1 -0,2 % af befolkningen. Der er en meget skæv fordeling mellem udbredelse af bærer, når man ser på det, der i oplægget blev benævnt, svine-MRSA. Her er der en overrepræsentation i de landlige områder. Dette bør give anledning til bekymring, fastslog Kåre Mølbak.

Hygiejnisk design

Direktør Lars Hinrichsen, Danish Meat Research Institute under Teknologisk Institut, gennemgik de kendte faktorer i produktionen, der har stor indflydelse på det færdige produkts hygiejniske og fødevarerisikohedsstatus.

Bakterieforekomst styres i fødevarerisikohederne ved optimal rengøring og desinfektion samt hygiejnisk design af udstyr. Dertil kommer god husorden, omhyggeligt udarbejdede rengøringspro-

Bakterielle udfordringer

Derefter gennemgik overlæge, dr.med. Kåre Mølbak, Statens Serum Institut, på en meget inspirerende måde, de udfordringer, der er pt. Han førte os gennem vira og bakterielle udfordringer.

Af de to store zoonoser, Salmonella og Campylobacter i fødevarer, er Campylobacter (fjerkræ) den hyppigst forekommende i dag. Salmonella (fjerkræ og svin) var den hyppigst forekommende zoonose i 90'erne. Salmonellahandlingsplanerne har været en succes i nedbringelse af Salmonella-forekomst, men Salmonella er stadig en væsentlig kilde til sporadiske sygdomsudbrud fra fødevarer.

Fødevarer med andre sygdomsfremkaldende bakterier som E. coli, VTEC (buk-

branchen var der stor enighed om, at fødevarerisici prioriteres for lavt, og der er enighed om kendsgerninger og trusselsbilleder. Blandt lægfolk er der forskellige forudsætninger, som gør sig gældende, forskellige sociale og materielle baggrunde, meget forskellige erfaringsgrundlag og meget ringe kendskab til zoonoser.

Fødevarerisiko er mange-dimensional, og zoonoser er ikke en af dimensionerne hos lægfolk. Hos lægfolk er der et tillids-system, der fungerer på følgende måde: Den uvidende vil svare: »Bliver folk syge af maden?« Den naive vil svare: »Jeg er immun« - eller zoonose opfattes som et

vilkår i tilværelsen: »Sådan har det altid været«. Ubevidst er der en grundlæggende tillid til fødevarer - »verden i dag ligner verden i morgen« - det plejer at være i orden, så det er det også i morgen. Denne grundlæggende tillid relaterer sig til en stor tillid til myndigheder, producenter, eksperter og færdigheder hos dem, der håndterer fødevarer. Hvis den grundlæggende tillid nedbrydes, erstattes den af en reflekterende tillid »hygiejne i eget køkken er det første sted, jeg kan gøre noget, og bakterier kan steges væk for det meste«. Løbende dialog og kommunikation på et almindeligt niveau om føde-

varerisiko er vigtig for at undgå panik og mytedannelse.

Afsluttende blev det slået fast at:

- Oplysning gør det ikke alene!
- Viden om fødevarerisiko er i konkurrence med alt det andet, vi skal vide
- Kommunikation med omtanke
- Respekter folks værdier og opfattelser
- Kommuniker ikke til lægfolk som var de eksperter
- Vær i løbende dialog med lægfolk om fødevarerisiko
- Undgå at løse sikkerhedsproblemer med teknologier, som bidrager til øget risikoopfattelse

grammer, visuel inspektion af vedligehold, uddannelse af personale i hygiejne, tilstrækkelig varmebehandling med vurdering af tid- og temperaturforløb, sporing af forureningskilder, når det går galt, produktionsgennemgang med prøveudtagning på kritiske forureningssteder, som rengøres og desinficeres ved bakterieforekomst.

Teknologier til at reducere bakterieindholdet blev også gennemgået. Bakterievækst kan nedsættes ved konservering, opvarmning og korrekt lagringstemperatur (køl og frost). Konservering er under udfordring af forbrugertilstand, hvor E-numre som salte og nitrit ønskes reduceret. Konservering af bær eller urter forsvinder ved efterbehandling med varme.

Afslutningsvis blev højtryksteknologien præsenteret. Teknologien er bl.a. afprøvet til slicede produkter i slutemballage, men produkternes udseende ændres ved denne proces.

Fødevarer i flere perspektiver

Susanne Knøchel, professor i fødevareremikrobiologi på KU SUND, fortalte, at der er et stort potentiale i eksport af fødevarer til Kina, hvor de kinesiske forbrugere i stigende grad bor i byer, har adgang til nethandel, har øgede disponible indkomster og har stigende fokus på sundhed og økologi. Særligt er fødevarer til børn i fokus, og økologiske varer er populære som gaver.

Susanne Knøchel slog fast, at fødevarer sikkerhed er en vigtig forudsætning for Danmarks eksport af fødevarer. Værdisætningen og ressourcetildeling til den danske offentlige kontrol blev adresseret som en væsentlig spiller. Danske fødevarer virk-somheder er HACCP-egnede og har et brand som dukke i fødevarerbranchen. Dette brand kan hurtigt undermineres af lokale problemer, der udstilles i Cyberspace.

Fødevarer skandaler, sygdomsudbrud fra

fødevarer og tilbagetrækning af fødevarer med fx Listeria eller Salmonella er dårlige nyheder. Fødevarer sikkerhedens styrke er kun baseret på det svageste led i kæden og virker bedst, når alle parter er med på den. Hvis der svindles bevidst, virker HACCP ikke. Samtidig varsles besparelser og nedskæringer i fødevarer kontrol. Set i dette perspektiv er fødevarer sikkerhed udfordret på flere planer såsom begræn-sede kompetencer hos mindre fødevarer-virksomheder, outsourcing af laboratorie-analyser kan udtynde lokal ekspertise og dialog, mere komplekse pro-duktioner, mere uigennemskue-lige transaktioner med råvarer, mange aktører på fødevarer-markederne og brodne kar i fødevarerbranchen.

En æggefartælling

Chefkonsulent i Landbrug og Fødevarer, Mie Nielsen Blom, holdt et indlæg om udviklingen af Salmonella-fore-

komsten i danske æg fra 1997 til dato og baggrund for Salmonella-handlingsplanerne i fjerkræbranchen. En genfortælling af forløbet, der ikke var til at kende set fra en veterinær synsvinkel, men det ligger fast, at produktionen af verdens sikreste æg og slagtekylling har været en kostbar hygiejnemæssig succes.

Eftersporing ved sygdomsudbrud

Eva Møller Nielsen, sektionsleder på Statens Serum Institut (SSI) afdeling for mikrobiologi, infektionskontrol og fødevarer bårne sygdomme gav et spændende indblik i de metoder, der er til rådighed til at opspore kilden til et sygdomsudbrud. Eftersporing ved sygdomsudbrud fra fødevarer består af laboratoriarbejde på SSI og et samar-

Paneldebat og et par bemærkninger

Dagen sluttede med en paneldebat med Gitte Hestehave, chefkonsulent for fødevarer i Dansk Industri, Jesper Lassen, fødevarer sociolog og forsker ved Institut for Fødevarer og Ressourceøkonomi på Københavns Universitet, Birgit Nørrung, leder af Institut for Veterinær Sygdomsbiologi og medlem af EFSA's ekspertpanel for fødevarer sikkerhed samt forsker i fødevarer bårne bakterier og virus og Claus Heggum, chefkonsulent i fødevarer sikkerhed, veterinære forhold og risikokoanalyse, Landbrug & Fødevarer.

Claus Heggum lagde ud med i korte træk at skitsere egenkontrol, som blev indført for 25 år siden. Egenkontrol var basalt set en prøveplan, hvor den grundlæggende filosofi var at finde et problem, før andre gør det, at anvende risikokoanalyse, reducere sygdomsfremkaldende bakterier, toksiner og virus, indføre fornuftige rutiner i fødevarer virk-somheder til at minimere fødevarerisici. Kort sagt – hvad der let kan gå helt galt, og hvad er planen, når det går galt. Egenkontrol er ikke bedre end den viden, der

tilføres, og egenkontrol bør ændres til at være proaktiv egenkontrol med at skaffe data og viden, lave planlægning og styre fødevarerisici.

Birgit Nørrung tilføjede, at virksomhedernes egenkontrol er basis for fødevarer sikkerhed, og alle egenkontrolprogrammer skal godkendes og kontrolleres af fødevareremyndigheder. Lovpligtig egenkontrol i fødevarer virk-somheder er baseret på HACCP. I dag kan det konstateres, at denne lovpligtige HACCP-baserede egenkontrol ikke har medført frihed for sygdomsudbrud fra fødevarer med sygdomsfremkaldende bakterier, toksiner og virus. Der er et paradigmeskift på vej i den offentlige fødevarer kontrol, hvor den offentlige kontrolinstans i højere grad anvendes som vejleder. Den offentlige fødevarer kontrol skal uddannes og trænes i at godkende HACCP-baseret egenkontrol og i at vejlede om »best practice«.

Gitte Hestehave berettede om egenkontrol på forskellig niveau i fødevarerbranchen, hvor nogle virksomheder er tredjepartscertificerede (BRC, ISO22000), og fødevarer-

bejde i den centrale udbrudsgruppe, som er sammensat af eksperter fra SSI, DTU Fødevarerinstitutionen og Fødevarerstyrelsen.

Formålet med udbrudsopklaring er at identificere og fjerne kilden

til et sygdomsudbrud,

forhindre at flere bliver syge og forebygge gentagelse.

I eftersporingsarbejdet bliver patienter interviewet, og sygdomsfremkaldende bakterier isoleres og types.

I Listeriasagen 2014 blev en ny metode til typning taget i brug: Whole-genome-sekventering (WGS). Ved WGS bestemmes bakteriens DNA-kode, og ved brug af WGS findes meget præcis overensstemmelse mellem isolater af sygdomsfremkaldende bakterier i en bestemt fødevarer og isolater hos patienter, som har spist fødevarer med sygdomsfremkaldende bak-

terier. WGS og samarbejde mellem sektorer er de bærende elementer i eftersporingsarbejde ved sygdomsudbrud fra fødevarer.

Samtidig er central samling og viden om isolater fra patienter, fødevarer og primærproducenter vigtig og kræver fremtidige investeringer til at fastholde denne viden.

Mikrobiologiske kriterier

Seniorrådgiver Jens Kirk

Andersen, DTU, førte os med sikker hånd ind i risikovurderingens fordele og ikke mindst muligheder. Specifikt drejede det sig om Campylobacter. I mikrobiologiforordningen (2073) er der ingen kriterier for Campylobacter i modsætning til E. coli og Salmonella m fl. Fastsatte grænseværdier, fx O-tolerance for Salmonella og handlingsplaner mod Salmonella, er dyre og forringer de danske fødevarers konkurrenceevne.

- Formålet med mikrobiologiske kriterier er at reducere risiko for forbrugeren, slog han fast og forklarede, at EU tillader, at et land kan have et beskyttelsesniveau, der kan dokumenteres med en risikovurdering.

Ved denne risikovurdering kan en grænse på risiko fastsættes. Ved Campylobacter kan risikovurdering for overførsel/overlevelse fastsættes ved case-by-case, hvor 12 stikprøver af et parti kyllinger udtages og analyseres, og analyseresultaterne oversættes til relativ risiko. Partiets relative risiko relateres til baggrundsrisiko, som kaldes for baseline. Baseline er overvågningsdata fra prøver på dansk kyllingekød og fra prøver på importeret kyllingekød, som er indsamlet siden 2005.

Afslutningsvis konkluderede Jens Kirk Andersen ved at anvende denne fastsættelse af risici på baggrund af risikovurdering, så bliver det muligt at forbedre fødevarerikkerhed i alle lande ved at sanktionere over for de partier af kyllingekød, der ikke lever op til den danske baseline-grænse. ■

virksomheden har et højtudviklet egenkontrolprogram, som auditeres af den offentlige fødevarerkontrol og af flere eksterne auditorer. I fødevarerbranchen er der ønske om, at offentlig fødevarerkontrol kan skabe værdi, og at offentlige ressourcer i højere grad anvendes på virksomheder med anmærkninger. Der er ønske om mere specialiserede tilsynsførende, der kan matche specifikke produkttyper. Kort sagt ønskes en offentlig kontrol, der kan hjælpe virksomheder, der vil forbedre sig, og mindre kontrol i virksomheder med et højtudviklet niveau af egenkontrol.

Jesper Lassen fortalte, at der er meget lidt forskning i fødevarerikkerhed. Egenkontrolbegrebet har ikke særlig stor almen forståelse hos befolkningen. På virksomhedsniveau er kontrol meget personafhængig, hvor kemi mellem tilsynsførende og virksomhed har stor betydning.

Kåre Mølbak tilføjede følgende kommentar: Indsamling af data i egenkontrol skal bruges aktivt, og mantra/nøgleord er at finde fejl, indrømme fejl og rette fejl.

Susanne Knøchel tilføjede følgende afsluttende kommentar om kontrol med egenkontrol: Fødevarerkontrollører arbejder

meget alene, og de har meget få eller ringe mulighed for faglig sparring. Set i lyset af nedskæringer i fødevarerkontrollen er ressourcer til at uddanne og optimere kompetencer hos den professionelle fødevarerkontrol og vejleder ikke til stede.

Og hvad fik vi så ud af konferencen?

Landbruget går til opgaven og roser egen indsats, fødevarerbranchen mener, at en udvidelse af branchekoder kan hjælpe i det daglige arbejde. Dog skal det her pointeres som del af den stand, der kontrollerer egenkontrol også er baseret på branchekoder, at det er forståelsen for basale principper i fødevarerhygiejnisk håndtering, der er nødvendigt for at forbedre brugen af egenkontrol i en retning, der kan forbedre fødevarerikkerheden.

Der blev fremsat et synspunkt om, at der skal en øget kontrol/fokus på egenkontrollen. Men hvem skal sikre, at programmet er effektivt? Skal producenterne uddannes – eller skal der en principiel vurdering til, om hvad der er godt nok. Dette spørgsmål blev hængende.

Der blev fremsat fordelene med fleksibel

offentlig kontrol, men det må have undsluppet denne deltagers opmærksomhed, at der allerede er foretaget en risikovurdering, der er indlagt i tilsynsfrekvenserne på forskellige virksomheder. Dermed ikke sagt, at dette kunne udbygges.

Tilsynsmyndighedens faglighed og mulighed for at anvise, retvise og under vise på en dialogbaseret måde blev efterlyst. Det blev fremsat fra DDDs side, at dette kun kan opnås ved, at det personale, der foretager kontrolbesøg, og som forestår sagsbehandlingen, besidder en passende akademisk uddannelse. Ansættelsen af ikke AC-personale og flere besparelser i sigte arbejder ikke just for dette ønske.

Hvad det overordnede formål med konferencen er, er uklart. Der er var mange gode budskaber, men hvor forsvandt dette budskab hen, blev det bragt videre til den omliggende verden gennem det magasin, som Altinget udgiver? Impact af dette kendes desværre ikke. Men det skal slås fast, at det altid er relevant at diskutere zoonoser, og det er et emne, der ligger os dyrlæger meget på sinde!

Fårekylinger er en insektart, der kan opdrættes til konsum. I Thailand er der over 20.000 »cricket farmers«.

EU har taget et vigtigt skridt

De første insekter er accepteret som føde og foder. I september 2014 godkendte Belgiens regering, at ti arter må bruges til konsum

AFTON HALLORAN • PH.D.-STUDERENDE PÅ GREENINSECT-PROJEKT, INSTITUT FOR IDRÆT OG ERNÆRING, KU

I maj 2013 udkom rapporten »Edible insects: future prospect for food and feed security«. Bag rapporten stod FNs Organisation for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (FAO) samt det hollandske universitet Wageningen University and Research (WUR).

Rapporten blev startskuddet til, at man rundt om i verden i væsentlig højere grad begyndte at diskutere, hvordan vi kan bruge insekter som mad og dyrefoder. I den vestlige del af verden er der endnu en vis modstand mod insekter som menneskeføde (entomofagi). Men samtidig greb

mere entreprenante sjæle ideen. Iværksættere lod sig inspirere af andre kulturer, hvor insekter er en almindelig fødekilde. Resultatet blev et mylder af nye virksomheder og innovation af nye fødevarer.

Rapporten er en nyhed i 2013. Den er i sig selv et udtryk for, at der er en stigende interesse for at undersøge, hvilke muligheder spiselige insekter giver os. Men faktisk har forskningen i entomofagi stået på i mange år. Så hvorfor pludselig den store interesse? Hvis rapporten var kommet for ti år siden, ville den da have fået samme opmærksomhed? Næppe.

Et svar på en udfordring

I dag er vi parate til at betragte insekter som en uudnyttet fødekilde. Vi er udfordret på mange områder – både lokalt og globalt. Verden står over for mangel på landbrugsjord, overspising, underernæring og mangel på bæredygtige produktionsformer.

Det er udfordringer, der belaster vores fødevarer-system. Offentlige og private institutioner søger efter mere skånsomme metoder, der sætter et mindre belastende fodaftryk på natur og miljø. Derfor er fødevarerområdet, herunder især produktionen

” Rundt om i Europa er interessen for insekter som mad og foder på linje med andre fødevarer i rivende udvikling.

FOTO AFTON HALLORAN

FOTO: LUCIO ROSSI

I Europa er »Den Europæiske Fødevarsikkerhedsautoritet« (EFSA) den øverste fødevareremyndighed. Det er EFSA's opgave at udarbejde fødevareregulativer, og skønt lovgivningen dækker en lang række fødevarer og ingredienser i dyrefoder, indbefatter lovgivningen endnu ikke spiselige insekter.

af animalske fødevarer, et interessant sted at begynde.

Det afgørende nye i FN/WUR-rapporten er, at den globalt afdækker, i hvilket omfang insekter indtil nu er blevet brugt som mad og foder. Den kaster lys på bredden og variationen inden for en forholdsvis ukendt fødekilde. Faktisk tyder det på, at insekter som mad kan være svaret på, hvordan vi overvinder mange af de udfordringer, som vores globale fødevarer-system står over for. Der er således gode grunde til, at vi systematisk indarbejder insekter i fødevarer-systemet (både som en primær fødevarer og som ingredienser i andre fødevarer). Hidtil har lovgivningen været en af de største hindringer, men det er ved at ændre sig. I løbet af 2013 og 2014 har EU taget vigtige skridt hen mod at anerkende og inkludere visse insektarter i lovgivningen.

På en konference i Holland den 14.-17. maj sidste år var der stort fokus på netop

lovgivning. Konferencen om insekter som fødekilde, »Insects to Feed the World Conference«, var den første af sin slags. Flere deltagere, herunder repræsentanter fra EUs Generaldirektorat for Sundhed og Forbrugere (DG SANCO), diskuterede, hvordan vi bedst kan tilrettelægge fremtidens lovgivning.

I Europa er »Den Europæiske Fødevarsikkerhedsautoritet« (EFSA) den øverste fødevareremyndighed. EFSA er et uafhængigt agentur, som varetager risikovurderinger inden for foderstoffer og fødevarsikkerhed.

Agenturet blev oprettet i 2002 på baggrund af et EU-direktiv (EC General Food Regulation 178/2002). Ud over at direktivet er grundlaget for EFSA, opstiller det de principielle rammer og krav, som gælder for EUs fødevarerlovgivning, og formulerer de sikkerhedsprocedurer, som gælder for fødevarerproduktion i Europa.

EFSA blev oprettet på et tidspunkt, hvor

alvorlige fødevarerkriser – bl.a. udbrud af kogalskab (BSE) – var en trussel mod forbrugersundhed og -sikkerhed. Agenturet arbejder tæt sammen med de enkelte medlemslande og rådgiver om fødevarerisici, overvåger sygdoms- og sundhedsrisici i fødevarerindustrien og holder øje med den europæiske fødevarsikkerhed generelt.

Det er EFSA's opgave at udarbejde fødevarereregulativer, og skønt lovgivningen dækker en lang række fødevarer og ingredienser i dyrefoder, indbefatter lovgivningen endnu ikke spiselige insekter. Det betyder, at den seneste revision af EUs fødevarerdirektiv ikke siger noget om insekter, fordi EU ganske enkelt ikke har haft fokus på det indtil nu.

Virksomhederne er på vej

Større og mindre virksomheder skyder op, som ønsker at skabe en forretning ud af spiselige insekter. Derfor er det nødvendigt, at vi har præcise regler for, hvilke

insekter vi tillader til konsum, og på hvilken måde de skal indgå i vores fødevarer-system.

Sådanne regler lægger sig naturligt i forlængelse af gældende krav om, at fødevarer-sikkerheden og forbrugerbeskyttelsen skal være i orden. Historisk set har insekter slet ikke eller kun i meget lille grad været en del af europæernes kost, og af samme grund har de hidtil ikke haft en plads i EUs lovgivningsarbejde.

Men det er nye tider, og lobbyister fra forskellige dele af fødevarer-sektoren har haft held med at påvirke DG SANCO. I år er direktoratet, der er ansvarlig for at udvikle og implementere EUs fødevarer-direktiv, gået med til at kigge på spørgsmålet om insekter som føde og foder.

Samtidig rykker flere europæiske lande hurtigere end EU. I september 2014 god-

nepraksis, produkters sporbarhed, obligatorisk indberetning, mærkning og procedurer til håndtering af egenkontrol.

Egenkontrollsystemet skal følge HACCPs retningslinjer (Hazard Analysis and Critical Control Points). Hvis en avler eller producent ønsker at anvende en ikke-godkendt insektart, skal FASFC først give tilladelse til det. Det er desuden sådan, at FASFC kan ændre, hvilke arter de tillader til konsum. Sker det, vil listen med de godkendte arter blive justeret.

Medlemslande og EU i konflikt

EU og de enkelte medlemslandes nationale regler og love bestemmer på fødevarer-området. EUs lovgivning og de nationale regler skal være samstemmende, og det medfører, at en national lovgivning skal være lige så stram eller stram-

mere end EUs regulativer.

Hvis EU ikke har regler på et område, kan medlemslandene udforme deres egne regler. Det gør, at nogle medlemslande og EU potentielt kan komme i konflikt med hinanden. DG SANCO betragter fx insekter som en ny fødevarer, også selv om det ikke er formuleret entydigt i direktivet. Derfor mener EU, at et insektprodukt skal være forhåndsgodkendt (som en ny vare), før det er lovligt at

sælge det. Omvendt mener nogle medlemslande, eksempelvis Belgien, at landets nye, nationale lovgivning dækker produkter af hele insekter, og at sådanne varer altså ikke falder ind under EU-lovgivningen.

En interessant mulighed

Flere andre europæiske lande og europæiske forskningsinstitutioner og industrier er i gang med at forske og investere i insekter som fødekilde. Man er i gang med at undersøge og udtænke en køreplan for området, da insekter er en ny og interessant fødevarer-mulighed og en industri med enorme potentialer.

I Danmark er vi også i gang med ny forskning inden for insekter som føde og foder. Vi har aktiviteter inden for en række forskningsområder, som spænder fra pato-

HACCP

HACCP er en internationalt anerkendt metode til at analysere produktionen og finde frem til risici i forhold til fødevarer-sikkerhed. HACCP anvendes ved opbygning af egenkontrolprogrammer og er det basale element i certificerede kvalitetssystemer. HACCP er en forkortelse for »Hazard Analysis and Critical Control Points«, hvilket kan oversættes til risikoanalyse og kritiske styringspunkter.

logi til gastronomi, og forskningen foregår bl.a. på Københavns Universitet, Teknologisk Institut, Danmarks Tekniske Universitet samt Nordic Food Lab.

Rundt om i Europa er interessen for insekter som mad og foder på linje med andre fødevarer i rivende udvikling. Dette til trods for, at tanken om at »hyggespise« en grillet græshoppe eller en finthakket fårekilling er en fjern tanke for mange europæere og noget, der ligger langt ude i fremtiden.

Det er vigtigt, at vi anskuer det nye område på en holistisk måde. Selv om fødevarer-industrien er meget opmærksom på fødevarer-sikkerhed, så bør et nyt fødevarer-område også tage højde for andre faktorer som konservering, traditionelle madkulturer, miljø og konsekvenserne af økonomisk vækst. Derfor er det afgørende, at fremtidige lovgivere indtænker, at insekter som en kilde til føde og foder er et komplekst område, der kræver mange overvejelser.

Det bliver spændende at være med til at udvikle området de kommende år. Vi ved allerede meget om spiselige insekter, og vi får hele tiden ny viden.

Der er ingen tvivl om, at insekter som foder til husdyr og menuer med insekter er på vej. Det er også klart, at insekter alene ikke er svaret på det store spørgsmål, vi står overfor: Hvordan sikrer vi et bæredygtigt fødevarer-system lokalt og globalt? Men det er oplagt at bruge insekter som supplement i den voksende efterspørgsel efter gode animalske proteinkilder til mennesker og dyr.

Tilbage står: Hvordan og hvornår går vi mere konkret i gang i Danmark? ■

Belgien har godkendt følgende insektarter til konsum (Kilde: FASFC, 2014).

Godkendt insektart	Videnskabeligt navn
Husfårekilling	<i>Acheta domesticus</i>
Stribet Fårekilling	<i>Gryllodes sigillatus</i>
Europæisk Vandreggræshoppe	<i>Locusta migratoria (migratorioides)</i>
Ørkengræshoppe	<i>Schistocerca americana/gregaria</i>
Kæmpemelorm	<i>Zophobas atratus/morio</i>
Melorm/Melbille/Melskrubbe	<i>Tenebrio molitor</i>
Lille Melbille	<i>Alphitobius diaperinus</i>
Stort Voksmøl	<i>Galleria mellonella</i>
Lille Voksmøl	<i>Achroia grisella</i>
Silkesommerfugl	<i>Bombyx mori</i>

kendte Belgiens »Federal Agency for the Safety of the Food Chain« (FASFC), at insekter må bruges i fødevarer. Belgien er det første EU-medlemsland, der officielt godkender salg af insekter og biprodukter (se boks). Insektavlere, der avler med henblik på salg til konsum, skal være registreret hos FASFC. Før kan de ikke markedsføre deres produkter. FASFC kræver også, at forarbejdningsvirksomheder og distributører af insektbaserede produkter er godkendte af styrelsen.

Belgien har ikke udformet specielle regler for de ti beskrevne arter. De enkelte insektprodukter skal selvfølgelig leve op til eksisterende fødevarer-regulativer på samme måde, som det fx gælder for kødprodukter. Det betyder, at producenterne skal overholde standarderne for fødevarer-sikkerhed, og at de skal efterleve krav om god hygiej-

Der er en række risici forbundet med indtagelse af insekter som fødevarer, men risiciene er små og kontrollerbare.

FOTOS COLOURBOX

Fødevarsikkerhed med insekter på bordet

Zoonotiske aspekter er sjældent set ved indtagelse af insekter, da virus, bakterier og parasitter hos insekter ikke er menneskepatogene. At spise insekter indebærer dog stadig risici

ANDERS PERMIN • DYRLÆGE, PH.D. OG FREELANCEJOURNALIST

Der er nok ikke den dansker, som ikke har hørt om restaurant Nomas servering af levende myrer. Det skabte overskrifter, men andre steder i verden er det at spise insekter hverdagskost.

I den vestlige verden hører det til sjældenhederne at spise insekter, men insekter er en yderst populær spise - fx i lande som Thailand, Vietnam, Cambodja, Kina, Zambia, Tanzania, Mexico, Columbia og New Guinea, hvor indbyggerne spiser insekter pga. deres næringsværdi og ikke mindst smagen. I alt estimeres

det, at omkring to mia. mennesker har insekter i deres fødevarer på en eller anden måde.

Nogle af de mere populære insekter, som bliver spist rundt omkring i verden, er: Biller, bier, hvepse, myrer, græshopper, fårekylinger, cikader, skjoldlus, termitter, guldsmede og endelig fluer samt en lang række af larvearter og sidst, men ikke mindst, skorpioner og fugleedderkopper.

FAO anslår, at der findes 1.900 arter af spiselige insekter. Og efter al sandsynlighed er der hundredvis, hvis ikke tusindvis

af arter, der simpelthen ikke har været prøvespist eller måske ikke engang opdaget endnu.

De involverede risici

Insekter er rige på en række næringsstoffer, hvilket giver et gunstigt miljø for mikrobiel overlevelse og vækst. Forarbejdningsmetoder såsom kogning, grilning og stegning anvendes ofte til at forbedre smag og spiselighed af insekter og har yderligere den fordel at sikre insekterne mod fordævelse.

>

Zoonotiske aspekter er sjældent set ved indtagelse af insekter og skyldes hovedsagligt det simple faktum, at virus, bakterier og parasitter hos insekter ikke er menneskepatogene.

At spise insekter indebærer dog stadig en række risici. Dyrene kan indeholde visse toksiner (der er giftige arter i næsten alle insektfamilier) og andre toksiske stoffer, som kommer fra ukendte kilder. Fx ved man ikke med sikkerhed, hvad insekterne selv har indtaget, medmindre det er »dyrkede« insekter. I det konventionelle landbrug bruges der pesticider og andre gifte for at kontrollere skadedyr og plantesygdomme. Disse stoffer opkoncentreres i insekter pga. den store omsætning, der er i deres korte liv.

Tørring af insekter kan give anledning til vækst af svampe såsom *Aspergillus*, *Penicillium*, *Fusarium*, *Cladosporium* og Phy-

comycetes. Specielt *Aspergillus*, *Penicillium* og *Fusarium* er kendt for at kunne udvikle mykotoksiner.

Mulige allergiske reaktioner

Selv om enhver fødevarer potentielt kan være allergifremkaldende, er leddyr såsom skaldyr (primært rejer, hummer og krebs) almindeligt kendte for at være i stand til at fremkalde allergiske reaktioner hos følsomme personer.

Undersøgelser af krydsreaktivitet blandt krebsdyr har vist en høj sandsynlighed for, at proteinet tropomyosin er den sensibiliserende faktor. Tropomyosin tilhører en familie af proteiner, der findes i både muskel og ikke-muskelceller i alle arter af hvirveldyr og hvirvelløse dyr. Derfor er allergiske reaktioner fra indtagelse af insekter også blevet beskrevet.

Leddyr såsom husstøvmider (*Arach-*

nida) og insekter, herunder dansemyg, kakerlakker, græshopper og frugtfluer kan derfor potentielt give allergiske reaktioner, om end der kun er få undersøgelser på området.

Et andet eksempel på brug af insekter i fødevarer er karminrødt. Karmin er et biologisk afledt farvestof opnået fra de tørrede organer af cochenilleinsekter (*Dactylopius coccus*). Karmin anvendes som et fødevarerfarvestof i mange forskellige produkter såsom juice, is, yoghurt og slik, og som et farvestof i kosmetiske produkter såsom øjenskygge og læbestift. Selv om karmin bruges bredt i fødevarer og drikkevarer, giver det sjældent bivirkninger ved indtagelse.

I Kina er det mest almindeligt spiste insekt pupper af silkesommerfugl. Kineserne spiser ofte pupper stegt i olie, kogt i vand eller i pulverform. Pupper kan poten-

Insekter er en yderst populær spise fx i Thailand, hvor indbyggerne spiser insekter pga. deres næringsværdi og ikke mindst smagen. I alt estimeres det, at omkring to mia. mennesker har insekter i deres fødevarer på en eller anden måde.

tielt være allergifremkaldende. Det er blevet anslået, at der hvert år i Kina er over 1.000 patienter, som oplever anafylaktiske reaktioner efter indtagelse af pupper.

En mulig forklaring kan være krydsreaktivitet med beslægtede insekter og andre allergener. Bl.a. er arginin-kinase blevet isoleret fra avlede pupper. Dette enzym krydsreagerer med kakerlak-arginin-kinase, som også er allergent.

Parasitiske risici

Parasitter repræsenterer en anden potentiel fare i forbindelse med spisning af insekter. Nematoden *Gongylonema pulchrum* har insekter, især biller og kakerlakker, som mellemvært før den slutteligt inficerer fugle og visse pattedyr. Følgelig er den en mulig zoonotisk agens i forbindelse med indtagelse af rå insekter.

Hos mennesker lokaliseres parasitten i mundhulen. I en klinisk observation fra 2001 blev en 25 mm lang struktur observeret, mens den bevægede sig to til tre cm om dagen i mundhulens slimhinde hos en 38 årig amerikansk kvinde. Hun var vendt hjem fra Mexico, hvor hun havde indtaget rå insekter. Trods den bevægende nematod i mundhulen havde kvinden ingen symptomer.

En anden interessant parasitinfektion, hvor insekter viser deres potentiale som biologisk vektor, er Chagas eller amerikansk trypanosomiasis. Det er en tropisk parasitinfektion forårsaget af protozoen *Trypanosoma cruzi*. Den spredes ved hjælp af en tæge (kissing bug).

WHO har anslået, at omkring ti mio. mennesker er smittet med Chagas i Nord- og Sydamerika, to mio. af dem alene i Brasilien. Der er mere end 10.000 dødsfald hvert år. Om end den vigtigste infektionsrute er via tæger, er betydningen af en direkte oral smittevej blevet overset i lang tid og spiller sandsynligvis en større rolle end antaget.

Blandt potentielle fødevarer findes også protozoer, såsom *Entamoeba histolytica* og *Giardia lamblia*, som har været isoleret fra kakerlakker. Kakerlakker kan også indeholde *Toxoplasma* spp. og *Sarcocystis* spp. Også i fluer er en række protozoer af betydning for menneskers sundhed blevet isoleret. Det er arter som *Sarcocystis*, *Giardia*, *Toxoplasma*, *Isospora*, og *Cryptosporidium*.

” I det konventionelle landbrug bruges der pesticider og andre gifte for at kontrollere skadedyr og plantesygdomme. Disse stoffer opkoncentreres i insekter.

Disse protozoer menes også at være til stede i spiselige insekter og bør derfor anses som potentielt farlige ved indtagelse af insekter, som ikke er tilstrækkeligt varmebehandlet før spisning.

Mikrobielle og kemiske risici

Undersøgelser af kommercielle insektarter (*Zoophobas morios*, *Tenebrio*, *Galleria mellonella* og *Acheta domesticus*) har vist forekomst af grampositive bakterier, såvel som fækale og coliforme bakterier. De grampositive bakterier bestod hovedsagelig af *Micrococcus* spp. *Lactobacillus* spp. og *Staphylococcus* spp.

Campylobacter kan også nemt isoleres fra fluer i kontakt med ramte fjerkræflokke. I et fødevarerperspektiv er det væsentligste aspekt dog ikke mikrofloraen i levende insekter, men mere mulighed for sikkert at kunne opbevare produkter baseret på insekter. Kogning og anden varmebehandling af insekter eliminerer oftest denne risiko.

Der er meget få undersøgelser, som har fokuseret på insekters indhold af kemikalier. Generelt antages det, at alle pesticider, der anvendes mod insekter for at beskytte afgrøderne, er potentielt farlige for forbrugere, især hvis afgrøderne har været dyrket under ukontrollerede forhold. Bioakkumulering og potentielt indhold af tungmetaller er blevet undersøgt i jord-plante-insekt-kylling-fødekedden.

Her er det set, at kyllinger fodret med insektlarver, akkumulerede væsentligt

højere blyniveauer i deres lever. Dette tyder på, at bioakkumuleringen af tungmetaller i specifikke dyreorganer ikke kan ignoreres. Om end der er set en sammenhæng mellem insekter og kyllinger er niveauerne af bly så lave, at det rent toksikologisk ikke har nogen betydning.

Måske mere interessant er insektrelaterede kemiske stoffer såsom metaboliske steroider (herunder testosteron og dihydrotestosteron), der er fundet i biller. Hvis indtaget af biller er stort, kan disse stoffer forårsage vækstretardering, lavere fertilitet, maskulinisering hos kvinder, ødem, gulsot og leverkræft.

Mulighederne er til stede

Sammenfattende kan det konkluderes, at der er en række risici forbundet med indtagelse af insekter som fødevarer, men at risiciene er små og kontrollerbare. Om insekter i fremtiden vil udgøre en endnu større andel af fødevarer og foder er meget sandsynlig med den forskning, der findes i dag. Måske ikke som chokoladeovertrukne græshopper, men mere som forarbejdede proteinkilder i forskellige færdigretter og foder til dyr. Hertil kommer, at de kommercielle muligheder er store. Dette vil sikkert være altafgørende for en fremtidig succes.

Kilde:

1. FAO (2013). Edible insects: future prospects for food and feed security <http://www.fao.org/forestry/edibleinsects/en/>. ■

JA, DM og DDD inviterer til debatmøde

Insekter som foder og fødevarer

**Torsdag den 5. februar kl. 17 - 20 i Magisterforeningens
kantine, Peter Bangs Vej 30, København**

Hvilke potentialer ligger der i at anvende noget så kulturfjernt som insekter til menneskelig føde i den vestlige verden? Og vil vi anvende insektmel til at fodre vores husdyr?

Spørgsmålene bliver rejst på dette debatmøde, der tager afsæt i temamagasinet moMentum+ fra november 2014 med titlen »Insekter til foder og føde«.

Det overordnede budskab i moMentum+ er, at der er tre gode grunde til at anvende insekter til foder og føde: Bæredygtighed, socioøkonomi samt sundhed og smag.

Herudover er der potentiale i insektfoder til vores husdyr – fjerkræ er fra naturens side nok glade for insekter, men hvad med de andre af vores husdyr? Med insekter som foder vil vi kunne begrænse eller måske slutte den klimaproblematisk, miljøødelæggende og dyre import af soja. Men er det moralsk set prisen værd?

Og hvor langt er vi med produktionsanlæg, kontrol, fødevarer sikkerhed og andre risici?

Vi prøver budskaberne af i en »retssag«, hvor de tre forfattere i temamagasinet dr.agro. *Jørgen Eilenberg*, cand.polyt. *Christian Holst Fischer* og cand.med.vet. *Anders Permin* fremlægger deres standpunkter.

De tre forfattere samt oplægsholderne kan indkalde vidner - blandt vidnerne vil være dr.agro. *Henrik Saxe* og cand.theol. *Mickey Gjerris*. Vidnerne kan også selv vælge at tage ordet.

Under en efterfølgende debat drøftes fordele og ulemper ved insekter som foder og føde. Dommerne voterer, mens deltagerne nyder en sandwich med vand - og måske en smagsprøve på insekter? Dommerne vil sandsynligvis sætte insekter som foder og føde til »folkeafstemning« blandt deltagerne.

JA, DM og DDDs formænd *Ingrid Stage*, *Jakob Svendsen-Tune* og *Carsten Jensen* vil være dommere og ordstyrere under fremlæggelse, debat og afstemninger.

Tilmeld dig på www.ddd.dk - klik på Tilmelding arrangementer. Deltagelse er gratis.

- dit naturlige valg

Når det passer arbejdsgiveren

Flere medlemmer har henvendt sig i sekretariatet i forbindelse med, at de er blevet tilbudt en projektansættelse. En projektansættelse svarer til en tidsbegrænset ansættelse, blot er der ikke aftalt en bestemt dato for afslutning af ansættelsesforholdet. Som hovedregel vil det fremgå af ansættelseskontrakten, at aftalen ophører, når projektet eller opgaverne er tilendebragt. Sekretariatet har altid påpeget, at det skal beskrives så præcist som muligt, hvornår projektet kan anses for afsluttet, således at medarbejderen kan forudse, hvornår ansættelsen vil ophøre.

Nu er der faldet en dom i Vestre Landsret, som fastslår arbejdsgiverens pligt til at sørge for at præcisere, hvornår et projekt kan anses for afsluttet.

En projektansat medarbejder havde i sit ansættelsesbevis indskrevet, at ansættelsen ophørte, når nogle beskrevne opgaver var afsluttet. På et tidspunkt fremsatte medarbejderen ønske om at afholde fædreorlov, hvorefter han blev opsagt med dags varsel, idet arbejdsgiveren udtrykte, at projekterne var enten afsluttede eller afbrudte.

Landsretten fandt ikke, at tidsbegrænsningen var gyldig, idet medarbejderen ikke havde mulighed for at vurdere, hvor længe ansættelsen ville løbe. Derfor havde han ret til et opsigelsesvarsel på 3 måneder. Ligeledes fandt landsretten ikke, at arbejdsgiveren havde løftet bevisbyrden for, at afskedigelsen ikke var sket på baggrund af det fremsatte ønske om orlov. Derfor tilkendtes medarbejderen også godtgørelse for arbejdsgiverens overtrædelse af ligebehandlingsloven.

Hvis du skal projektansættes, så kontakt sekretariatet for en gennemgang af din kontrakt.

NYT for ikke-funktionæransatte

Hvis du er ansat i en stilling, hvor arbejdet ikke er omfattet af funktionærlovens regler, og du ikke har aftalt med din arbejdsgiver, at funktionærloven er gældende, har du ikke ret til løn under sygdom. Deraf følger, at du hidtil heller ikke har optjent feriegodtgørelse under sygdom.

Den 4. december 2014 vedtog folkettingen en ændring af ferieloven, hvorefter du optjener sygeferiegodtgørelse fra anden sygefraværsdag under hver periode med sygefravær. Sygeferiegodtgørelsen udgør 12,5 % af din løn, som du har fået udbetalt de sidste 4 uger før sygefraværet.

70 år er jo ingen alder

Den 18. december 2014 har folkettingen vedtaget en ændring af lov om forbud mod forskelsbehandling.

Den sidste lovændring fra 2006 gav arbejdsgiverne mulighed for at indsætte en automatisk fratrædelsesdato i en ansættelseskontrakt, nemlig når medarbejderen fyldte 70 år. Fra 1. januar 2016 er det slut med at indsætte en fratrædelsesdato i ansættelseskontrakter.

Lovændringen har til formål at fjerne denne barriere, således at hvis lønmodtageren har vilje og mulighed for at forblive på arbejdsmarkedet også efter de 70, så er der ingen automatisk fratræ-

delse. Hvis arbejdsgiveren ikke ønsker, at lønmodtageren fortsætter i jobbet, skal der foreligge en opsigelse fra virksomhedens side. Det vil også sige, at lønmodtageren har krav på sit opsigelsesvarsel, fratrædelsesgodtgørelse samt vurdering af opsigelsens saglighed.

Ansættelseskontrakter med aftalt fratrædelsesalder på 70 år, som allerede er indgået inden den 1. januar 2016, skal således have fjernet denne aftale.

Hvis der er indgået en overenskomst med fratrædelsesalder, er denne dog gældende indtil overenskomsten kan opsiges til ophør.

Mobilen blev en dyr fornøjelse

Pas på hvad du bruger din arbejdsgiverbetalte mobiltelefon til – også selv om du betaler skat af den, således at den også kan benyttes til privat brug.

En medarbejder brugte mobiltelefonen til at købe private togbilletter med. Han anså det som en helt naturlig ting, idet han betalte skat af 3.000 kr. (beskatningsværdien på det tidspunkt for fri telefon, er pt. 2.600 kr.), og derfor mente sig berettiget til at bruge dette beløb.

Arbejdsgiveren bortviste medarbejderen.

Byretten gav medarbejderen medhold i, at sådan brug af mobiltelefonen ikke kunne udmønte sig i en bortvisning, idet der intet stod i arbejdsgiverens personalehåndbog.

Østre Landsret gav derimod virksomheden medhold i, at bortvisningen var berettiget. Landsretten udtrykte, at medarbejderen burde have vidst, at det ikke var i orden at lade arbejdsgiveren betale for sine private udgifter uden dennes accept.

Så selv om det er let at betale med mobilen og i realiteten kan ske, uden at du tænker over det, så kan det faktisk koste dig jobbet. Hvis du har en aftale med din arbejdsgiver om også at benytte din arbejdsmobil som betaling for private udgifter, så sørg for at lave en skriftlig aftale med din arbejdsgiver, også med angivelse af max beløb.

Er du i tvivl så kontakt sekretariatet og hellere en gang for meget.

- Stort og småt fra Europa

Tre travle mødedage for DDD delegationen

Bruxelles var atter værtsby, da FVE over tre dage i slutningen af november 2014 holdt generalforsamlinger. Til at begynde med var der generalforsamlinger i de faglige sektioner under FVE og de efterfølgende to dage i FVE. Derudover deltog DDDs formand i et Nordisk baltisk præsidentmøde. Den samlede DDD delegation, der deltog i møderne var fra højre Bente Pedersen, repræsentant for VAFU (EASVO - European Association of State Veterinary Officers), Henning

Knudsen - bestyrelsesmedlem i UEVH (Union of European Veterinary Hygienists), Carsten Jensen - DDDs formand (UEVP - Union of European Veterinary Practitioners), Stine Norup Markvardsen - repræsentant for Sektion vedrørende Fødevarer og Miljø (UEVH - Union of European Vete-

rinary Hygienists), Sophie Christensen, sekretariatet, og Christine Fossing - repræsentant for DDDs sektioner FOLT og VAFU (EVERI - European Veterinarians in Education, Research and Industry).

EASVO efterlyser mere samarbejde

Under punktet »Matters arising from the members« foregik der en livlig og givtig erfaringsudveksling på generalforsamlingen i *European Association of State Veterinary Officers* (EASVO).

- Delegerede fra de fugleinfluenzaramte lande (Tyskland, Holland og England) nævnte, at begrebet Early Warning er meget vigtig. Fugleinfluenza har et hurtigt forløb i en fjerkræbesætning. I de fleste lande er det muligt at anmelde en mistanke til veterinærmyndighederne døgnet rundt. I Danmark ophører den officielle veterinære beredskabsvagt kl. 20.
- I forbindelse med udbrud af MRSA i de forskellige lande blev finansieringen af nedslagning, driftstab mv. drøftet.

Fleere lande opererer med en »frivillig« forsikringsordning, som er en betingelse for, at staten deltager i erstatning ved nedslagning af fx MRSA.

- Den polske delegation informerede om problemet med »selfmade infection«. Hvis ejeren ikke har mulighed for at afsætte dyrene fx ved »stand still« eller eksportforbud introduceres smitten for at opnå erstatning.
- I Schweiz opleves problemer med levering af højdrægtige køer til slagting. 70 % af kvægbesætningerne i Schweiz anvender ikke drægtighedskontrol.

One Health

En arbejdsgruppe under EASVO med dansk deltagelse havde siden sidste

generalforsamling i maj 2014 arbejdet med at definere EASVOs rolle inden for One Health.

Generelt for landene opleves det, at eksotiske zoonoser er dyrlægenes arbejdsområde. Samarbejdet med det humane sundhedssystem er utilstrækkeligt. Information om One Health når sjældent ud til de praktiserende læger. Ligeledes er der mere fokus på fødevarerborne zoonoser og antibiotikaresistens end på de ikke-fødevarerborne zoonoser.

Det blev konkluderet, at hovedformålet er at fremme samarbejdet mellem embedsdyrlæger og de humane sundhedsmyndigheder. Mulighederne er at øge samarbejdet mellem organisationer for dyrlæger og læger fx FVE og EUPHA. Fokusområderne er fødevarer sundhed,

FOTO COLOURBOX

antibiotikaresistens, eksotiske zoonoser og miljøpåvirkning. Metoderne kan være kontakt til dyrlæge- og lægestuderende, informationsudveksling samt information til befolkning. Arbejdsgruppen arbejder videre og inddrager desuden punkter fra diskussionen i sit fremtidige arbejde.

Undertegnede nævnte FVEs dokument om Ebola under One Health diskussionen. FVE nedtoner i dokumentet panikken og afviser nødvendigheden af aflivning af hunde med kontakt til mennesker med Ebola. Frustrationerne er opstået efter, at man i Spanien har aflivet en hund, udelukkende fordi dens ejer var smittet med Ebola. Dette eksempel viser klart, at samarbejdet og informationsudvekslingen skal øges mellem det veterinære og humane sundhedssystem.

Bente Pedersen

»Wellness of the Veterinary Profession«

Med sådan en titel kunne man tro, at dette var en workshop, som skulle være rigtig hyggelig. Men det var en ret alvorlig workshop, hvor fokus var på selvmord blandt dyrlæger og dyrlægestuderende.

Rosie Allistar fra University of Edinburgh lagde ud med at fortælle, at undersøgelser viser, at dyrlæger har en selvmordsrate, der er 3-4 gange højere end hos den øvrige befolkning. Den er dobbelt så høj i forhold til læger og tandlæger. Danmark blev dog fremhævet som et land, hvor selvmordsraten er lav i forhold til den øvrige befolkning.

Hypotesen er at det er en kompleks interaktion af mulige mekanismer, der sker gennem karrieren, som fører til en stigning i selvmordsrisiko. Mulige faktorer er:

- Individuel karakteristik
- Negative påvirkninger under veterinærstudiet
- Arbejdsrelateret stress
- Hurtig adgang til og kendskab til midler til selvmord
- Tabu associeret med mental sygdom
- Professionel og social isolering
- Alkohol og stofmisbrug

Veterinærstuderende er sårbare, da det ofte er stræbere, der kommer ind på veterinærstudiet. Det er unge mennesker, der er vant til at få høje karakterer i gymnasiet. Når de endelig er kommet ind på drømmestudiet, er de pludselig ikke længere de bedste i klassen, og de dumper måske ved en eller flere eksaminer. Dette kan slå rigtig hårdt, når et ungt menneske stiller store krav til sig selv og måske også mødes af store forventninger hos familien.

Ser man på den færdiguddannede dyrlæge, så er det hos den unge dyrlæge, at man ser en øget selvmordsrisiko. Måske lever jobbet som dyrlæge ikke op til forventningerne, det er svært at få arbejds- og privatliv til at hænge sammen, man begår fejl, og der kan være klienter, som er svære at håndtere.

Hvad kan man gøre?

I andre lande har man gjort flere tiltag for at stoppe denne kedelige tendens blandt dyrlæger. René Carlson fra AVMA (*American Veterinary Medical Association*) kom og fortalte om de guidelines, AVMA har lavet til deres medlemmer. I England har man oprettet flere hjælpeordninger, bl.a. www.vetlife.org.uk, som dyrlæger kan benytte sig af, og i Irland har man oprettet et Young Vet Network, der opfordrer nyuddannede til at danne støttende netværk.

Hvad kan du gøre for at stoppe et muligt selvmord:

- Se på din kollega. Har han/hun det godt?
- Spørg din kollega hvordan han/hun har det.
- Hvis din kollega er langt nede, så spørg om han/hun har overvejet at begå selvmord. Ofte kan man stoppe et selvmord ved at sætte ord på.

Hvis du selv har det skidt, så snak med en i dine omgivelser. Hvis du opsøger hjælp, vil du også få den, og du er ikke alene.

Stine Norup Markvardsen

- Stort og småt fra Europa

FOTO SOPHIE CHRISTENSEN

UEVP generalforsamling

Union of European Veterinary Practitioners (UEVP) beskæftiger sig primært med fagpolitiske emner, men dækker også over praksisdrift. På generalforsamlingen i år blev moms på dyrlægeydelser drøftet, da der i mange europæiske lande er differentieret moms. Særligt Italien samt en række andre lande ønsker sænket moms på dyrlægeydelser.

Som et punkt på dagsordene på UEVPs generalforsamling blev der vedtaget to politikpapirer om hhv. zink og om ansvarlig brug af antibiotika. Sidstnævnte gav anledning til drøftelser, da den nordiske gruppe (inkl. Danmark) ønskede formuleringen af dyrlægers salg af medicin ændret, så det ikke fremstod som entydigt positivt, at dyrlæger sælger medicin. Det nordiske forslag blev nedstemt med stort flertal i både UEVP og sidenhen i FVE.

Desuden er et politikpapir om oral medicinering under udarbejdning, og det forventes at komme til afstemning til generalforsamlingen i juni 2015.

Som en del af UEVPs generalforsamling var der nyt fra FECAVA og FEEVA. FECAVA præsenterede et politikpapir om gadehunde, som blev vedtaget af UEVP, men på grund af mange ændringsforslag til FVE-generalforsamlingen kom det ikke til afstemning, og det er derfor ikke vedtaget. DDD bakkede sammen med SvHKS op om politikpapiret og var derfor ærgerlig over, at det ikke blev vedtaget. FEEVA orienterede bl.a. om arbejdet med en dyrevelfærdslov for heste, men de afventer stadig en tilkendegivelse fra Kommissionen af, om de vil prioritere området.

Carsten Jensen

Nordisk-baltisk præsidentmøde

En vigtigt mål med det Nordisk-baltisk præsidentmøde er at drøfte aktuel status i de enkelte lande. Og i såvel Norge som Sverige har der været udskiftninger på formandsposten i de respektive landes dyrlægeforeninger. Norske Marie Modals formandsperiode udløb i 2014, og Torill Moseng blev valgt som ny formand. Torill Moseng er smådyrspraktiserende dyrlæge og medlem af UEVP-bestyrelsen. I den svenske dyrlægeforening har Torsten Jakobsson forladt formandsposten efter uoverensstemmelse med bestyrelsen. Anders Forslid er i kraft af sin position som næstformand trådt ind som ny formand, indtil generalforsamlingen vælger ny formand, hvilket er planlagt til at ske i november 2015.

Det danske ISO-projekt blev også kort drøftet på mødet – og både den svenske og norske delegation ønsker at arbejde hen imod en fælles, nordisk ISO-certificering. Finland har som udgangspunkt ikke økonomi til at deltage i projektet.

Pyramidion er et norsk-svensk projekt om et fælles diagnoseregister for smådyrspraksis. Projektet har været undervejs i et stykke tid, og det er nu ved at være klar til at åbne for et bredere samarbejde. Styregruppen er allerede i kontakt med Peter Sandøe og Iben Meyer fra KU SUND, der kører et lignende projekt i Danmark.

NKVet er et nordisk forskningssamarbejde, der har eksisteret siden 1977. NKVet hører under de nordiske dyrlægeforeninger, men har i praksis fungeret selvstændigt med økonomisk støtte fra Nordisk Råd. En vigtig aktivitet i NKVet er afholdelse af konferencer, men Nordisk Råd har nu meddelt NKVet, at de ikke længere automatisk vil modtage økonomisk støtte, men skal søge på lige fod med andre. Derfor har NKVet rettet henvendelse til de nordiske foreninger for at høre om deres interesse i at bibeholde NKVet.

FVE generalforsamling i udpluk

De sidste par år har FVE haft fokus på såkaldte »house-keepingspørgsmål« – dvs. vedtægter, forretningsorden og beregning af kontingent. Forslag, der nu var klar til afstemning. Den væsentligste ændring for DDD er, at den nye måde at beregne medlemskontingent til FVE betyder, at DDDs medlemskontingent til FVE fra 2015 stiger fra 8.550 Euro til 11.585 Euro - dvs. ca. 25.000 kr. eller 30 %.

Kontingentet til FVE består med de nye regler af et grundbeløb, der er ens for alle lande (vedtaget for fire år til 3.000 euro pr. år) plus et beløb pr. aktiv dyrlæge ganget med den relative velstand i det enkelte land i forhold til velstanden i alle medlemslande. Den relative velstand beregnes ud fra det enkelte lands bruttonationalprodukt og er således kendte tal. FVE har desuden igangsat processen med en ny 5-årig strategi gældende fra 2015 og har i den forbindelse allerede afholdt tre workshops. Den endelige strategi præsenteres til næste generalforsamling i juni.

Demografi-undersøgelse

På dansk opfordring har FVE gennemført en storstilet undersøgelse af dyrlæger i Europa lige fra køn til arbejdsområde og indkomst. Hovedpointerne blev fremlagt til generalforsamlingen, og undersøgelsen skal nu granskes nærmere. Det forventes, at der i februar 2015 vil være en rapport klar. Christine Fossing har meldt sig til arbejdsgruppen. En lignende undersøgelse af veterinærstuderende forventes igangsat i september 2015.

CALLISTO

CALLISTO-projektet har forløbet over en 3-årig periode og afsluttede som planlagt 1. december 2014. Formålet med projektet var bredt at belyse den aktuelle infektionsrisiko fra kæledyr til mennesker og produktionsdyr.

CALLISTO er støttet af EU, og FVE var koordinator for projektet, der bestod af ekspertgrupper med flere end 50 organisationer involveret. På baggrund af projektet er en officiel rapport til Kommissionen under udarbejdelse samt flere videnskabelige artikler og en mere letlæselig folder til en bred gruppe af interessenter.

Ud over zoonoser blev følgende punkter fra projektet særlig fremhævet:

- De positive effekter af at holde kæledyr overtrumfer de sygdomsmæssige risici.
- Mere fokus på ansvarlig hold af kæledyr og One Health.
- Regler for identifikation og registrering bør styrkes, og der skal oprettes en central database.
- Oprettelse af overvågningsprogrammer.

Alle præsentationer og dokumenter findes på FVEs hjemmeside www.fve.org (brugernavn: vet og adgangskode: europe)

Carsten Jensen og Sophie Christensen

FOTO SCANDINAVIAN STOCKPHOTO

Anbefalinger til dyrlægens arbejde med akvakultur

De seneste par år har FVE haft stigende fokus på akvakultur og på at styrke dyrlægers kompetence og rolle i akvakultur. I 2013 blev der derfor nedsat en arbejdsgruppen, der ledes af Kari Norheim fra Norge.

Arbejdsgruppen har udarbejdet en omfattende og spændende rapport om akvakultur »*Veterinary aspects of animal health and welfare, aquaculture and ornamental fish trade*«, som blev præsenteret på FVEs generalforsamling.

I korte træk er budskaberne i rapporten:

- Da der i Europa er stigende efterspørgsel på akvaprodukter, bør der fokuseres på dyrlægernes rolle inden for akvakultur. Dyrlæger er essentielle inden for diagnosticering, sygdomsbehandling, epidemiologi, fodring og velfærd.
- Den veterinære forskning inden for akvakultur inkl. prydfisk bør fremmes.
- Samarbejdet på området mellem industri, ministerier og den veterinære profession bør fremmes.
- Samarbejdet mellem dyrlæger, som arbejder inden for akvakultur, skal styrkes.
- Der skal sættes fokus på balancen mellem sundhed, velfærd og bæredygtighed inden for europæisk akvakultur.
- Der skal være krav om obligatoriske sundheds- og velfærdsplaner i akvakulturbrug.
- Velfærdsindikatorer skal identificeres.
- Udvalget af medicin og vacciner til denne dyregruppe er meget begrænset. Antibiotika skal også på dette område administreres ansvarligt. Derfor bør anvendelsen af antibiotika inden for akvakultur ske på baggrund af en veterinær undersøgelse, diagnose samt udskrivning af det pågældende præparat.
- Undervisning i fiskesygdomme bør være obligatorisk for alle veterinærstuderende. Der bør desuden tilbydes efteruddannelseskurser inden for området.
- Da hold af prydfisk er blevet mere populær i de industrialiserede lande, ses en øget handel og transport af disse fisk. For at undgå at introducere eksotiske sygdomme og antibiotikaresistente bakterier til den vilde population bør man være opmærksom på denne risiko.

Efter gennemgangen af rapporten var der enighed om, at »akvakultur er dyrlægernes område«. Den kompetente myndighed for akvakultur bør enten være direkte koblet til landets veterinærmyndighed eller have et tæt samarbejde med veterinærmyndigheden. Dette fremmer og tilskynder ligeledes dyrlægers arbejde inden for akvakultur.

Rapporten kan hentes her: <http://www.fve.org/uploads/publications/docs/>

Bente Pedersen

- Stort og småt fra Europa

Rapport fra EVERI

De mange muligheder for ansættelsesområder for dyrlæger uden for praksis og fødevarer sikkerhed er ved at blive »opdaget« på europæisk plan. Det gør arbejdet i *European Veterinarians in Education, Research and Industry* (EVERI) nyt og spændende. Sektionen har fokus på at få udvidet definitionen på vores rolle som dyrlæger og på, hvordan vi får vi sat vores præg på disse arbejdsområder.

Selv om EVERI har tre ben at stå på: Industri, forskning og undervisning – har der indtil nu været fokus på uddannelsesdelen – især arbejder EVERI tæt med EAEVE (*European Association of Establishments for Veterinary Education*) omkring sikring af en ensartet høj standard i de europæiske universiteter. Ud af de ca. 100 veterinærskoler i EU har 72 skoler fået godkendelse. Det, der gør, at en skole ikke har fået godkendelse, omfatter bl.a. mangel på biosikkerhed, mangel på patientmateriale, ingen skadestueservice, ingen praktisk træning og manglende dyrevelfærd. Der er stor fokus på at få forbedret disse forhold, således at dyrlægestuderende i EU får samme forhold.

Et andet vigtigt område for EVERI er VETCEE (*Veterinary Continuing Education in Europe*), som handler om udvikling af ensartede efteruddannelsesprogrammer for dyrlæger. Navnlig har masteruddannelsen i forsøgsdyrvidenskab stor interesse for EVERI, da det er et område, hvor dyrlæger taber terræn over for biologer og biokemikere. Det er ikke nyt i Danmark at tilbyde efteruddannelse i forsøgsdyrskundskab, men det er nyt, at der arbejdes så konkret med at ensrette efteruddannelserne på tværs af Europa og på en måde så de kan anerkendes i alle de europæiske lande.

Det er et klart mål for EVERI at støtte udvikling af ansættelse og kompetenceudvikling for dyrlæger med ansættelse inden for life science-området. Sidste år bad EVERI derfor – på baggrund af Den Danske Dyrlægeforenings life science-initiativ – FVE om at se på det europæiske jobmarked. Det resulterede i den undersøgelse, der blev cirkuleret til alle DDD medlemmer i foråret 2014. Dataindsamlingen er nu færdig, og undertegnede sidder med i arbejdsgruppen, der skal arbejde med tolkningen af disse data. Der vil blive arbejdet videre med resultaterne, som forhåbentligt vil belyse styrker og svagheder, forskelle og ligheder mellem landene for dyrlægernes arbejdsforhold.

Hvordan går det med forskningen?

Hvert EVERI-møde har et på forhånd aftalt fokusområde – denne gang var det forskning: Hvad foregår der på europæisk plan? Til dette formål havde EVERI inviteret Martin Scholten – præsident for Animal Task Force. Det er en privat interesseorganisation, som har eksisteret i 3 år med et formål om at støtte kommunikation omkring veterinærforskning i landbruget på europæisk plan og at få agronomi og veterinærvidenskab til at spille bedre sammen. I løbet af de 3 år, som netværket/organisationen har eksisteret, er denne blevet mere og mere anerkendt og deltager nu i møder med Europa-Parlamentets landbrugskomite

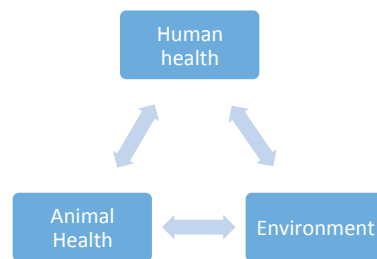
Inden for forskning i landbruget er de mest hotte emner lige nu: Sikring af sunde dyr og mennesker samt sammenspillet mellem disse – med andre ord: One Health konceptet, optimal udnyttelse af ressourcer og ansvarlig landbrugsdrift.

Specifikke emner indbefatter: Metoder til reduktion af methan-produktionen, muligheder for individualiseret pasning af kvæg og svin («Livestock with Care») og fremme af innovation i landbruget. De fagområder, som er involveret i denne forskning, er vidtrækkende og omfatter bl.a. farmakologi, toksikologi, miljø, avl, fodring mv.

Hvert land har en medlemsorganisation, som står til ansvar for at dele informationen fra Animal Task Force ud til alle andre interessenter i det pågældende land. Holdningen i Animal Task Force er, at da dyrlæger er den eneste faggruppe, som har indsigt i alle disse fagligheder, bør det være dyrlæger, som skal stå i spidsen for denne forskningsstrategi.

Et eksempel på forskning hvor danske dyrlæger er involveret, er de danske gårde, som skal prøve at styre produktionen uden antibiotika – noget som har fået en del opmærksomhed på nationalt niveau fra bl.a. Dyrenes Beskyttelse.

Animal Task Force er i høj grad en interessant samarbejdspartner for DDD i forhold til støtte af arbejdsmarkedet inden for veterinær forskning. Det er et presset område, idet støtte af human forskning er mere synlig og af åbenlys vigtighed for stemmerne. Finansiering af veterinær forskning er et emne, som især diskuteres i Danmark, og som Den Danske Dyrlægeforening derfor har fået på EVERIs strategi for de næste år.

Christine Fossing

EU-lovgivning om veterinærmedicin og foderlægemidler

De længe ventede forslag fra Kommissionen om veterinærmedicin og foderlægemidler blev offentliggjort i midten af september. Kommissionens forslag behandles nu i Parlamentet og i Rådet. Det forventes, at de vedtages i løbet af 2015 eller 2016 og implementeres i medlemslandene to år efter.

Forslagene er forordninger, og skal erstatte de nuværende direktiver på området. Alene det, at medicinlovgivningen på veterinærområdet i fremtiden er forordningsbestemt, udgør en væsentlig ændring. Området er vigtigt for dyrlæger, og nedenstående er kun et udpluk af lovgivningen.

Det overordnede formål med forslaget til den nye forordning om veterinærmedicin er at øge udbuddet af veterinærlægemidler, sikre folke- og dyresundhed samt miljøhensyn.

Væsentlige emner i Kommissionens forslag til en ny veterinærmedicinforordning er:

- Dyrlæger fratages ikke muligheden for at sælge medicin. Dog præciseres det, at dyrlæger kun må udskrive (og sælge) medicin til dyr, som de har kendskab til. Punktet har selvfølgelig særlig interesse for vores europæiske kollegaer, der baserer en del af deres indkomst på medicinsalg.
- Desværre er definitionen for en veterinærrecept uændret; dvs. at medlemslandene stadig kan fastsætte, hvem der er en »kvalificeret person« til at udskrive recepter til dyr – det er altså ikke givet, at det er en dyrlæge.
- Kommissionen får mulighed for at reservere kritiske antibiotikapræparater til mennesker.
- Nye antibiotikapræparater underlægges strengere krav for at blive godkendt til veterinært brug.
- Som noget helt nyt får medlemslandene mulighed for – under særlige omstændigheder – at købe lægemidler uden for Europa. Fx til bier, hvor der er meget få godkendte præparater tilgængeligt i Europa.
- Der er ikke konkrete forslag til, hvordan et fælles marked for medicin fremmes. De enkelte lande skal altså stadig fastsætte nationale krav til godkendelse af medicin til dyr. Dog ses små skridt i retning mod en harmonisering – herunder fælles krav til indlægssedlen og pakningskrav.
- Der skal oprettes en fælles database over godkendte lægemidler. Opgaven placeres hos European Centre for Disease Prevention and Control.

FOTO COLOURBOX

- Kaskadereglen erstattes af et mere fleksibelt system og er derfor ikke længere en egentlig kaskade, da mulighederne sidestilles. FVE mener, at der bør være en form for kaskade ved dyrlægers brug af humanmedicin. Altså, at humane og veterinære produkter ikke sidestilles.
- Der er dog lagt op til et særligt kaskadesystem for fisk.
- Der tages initiativer for at begrænse internethandel med medicin, som er et stort problem i mange medlemslande. Fx vil der blive fastsat minimumskrav til recepten, og hvert medlemsland kan fastsætte yderligere krav. Krav om mærkning af internetapoteker med fælles EU-logo, som det i dag kendes fra Storbritannien.

Det overordnede formål med Kommissionens forslag til revidering af en foderlægemiddelforordningen er for at øge folke- og dyresundheden ved at sikre bedre information til forbrugerne samt styrke det indre marked. Man ønsker derfor at harmonisere reglerne for fremstilling, markedsføring og anvendelse af foderlægemidler og herved reducere finansielle og administrative byrder samt øge innovation på området.

I forslaget et det væsentligt at bemærke:

- Forslaget omhandler kun færdigblandet foder. Dvs. foderlægemiddel fremstillet på en foderstofvirksomhed eller fremstillet i besætningen. Øvrige administrationsveje omfattes af forslaget om veterinære lægemidler.
- Der stilles krav om, at recepten på foderlægemidler højst må være gyldig 6 måneder til ikke-produktionsdyr og tre uger til produktionsdyr. Desuden må der højst blandes til behandling i en måned – og til to uger, hvis der er tale om foder indeholdende antimikrobielle lægemidler.

På baggrund af en workshop afholdt under FVEs generalforsamling udarbejder FVE en kommunikationsplan for det videre lobbyarbejde.

- Stort og småt fra Europa

Sikre fødevarer

Generalforsamlingen i *Union of European Veterinary Hygienists* (UEVH) begynder altid med en national rapport fra alle deltagerlandene, hvor der berettes om, hvad der sker i landene for tiden. Og denne gang var det overordnet de samme problemstillinger, deltagerlandene var optaget af.

Hovedemnerne i national rapporterne var:

- Visuel kødkontrol: De lande, der ønsker at indføre visuel kødkontrol, arbejder sig stille og roligt hen imod det. Italien indførte visuel kødkontrol i juni 2014 – og lande som Østrig og Tyskland vil forsøgsvis begynde i løbet af 2015.
- Fugleinfluenza: Holland og England har i november 2014 fundet fugleinfluenza i hhv. en besætning med æglægende høns og en andefarm.
- Afrikansk svinepest: Polen har igen fundet afrikansk svinepest i et vildsvin, og Finland har iværksat jagt på et par hundrede vildsvin, der befinder sig nær grænsen til Rusland, hvor man har afrikansk svinepest.
- MRSA: Danmark fortalte om udfordringerne med MRSA, og det samarbejde, der er indgået med industrien, myndighederne og forskningssektoren. Norge berettede, at de har MRSA under kontrol, og man har fundet ud af, at det blev indført til en besætning med en medarbejder fra udlandet. De øvrige lande har endnu ikke fokus på MRSA.
- VTEC: Irland er udfordret af VTEC og har en udbrudsrate, der er 8 gange højere end det øvrige EU. Udbruddene kommer sporadisk, og man har identificeret kilderne som ubehandlet drikkevand fra private brønde, der ligger i nærheden af septiktanke.

FOTO COLOURBOX

Danmarks status som *Trichinella*-fri

Polen havde til generalforsamlingen udarbejdet et skriftligt debatoplæg om *Trichinella*. De fremførte, at de fandt Danmarks og Belgiens status som *Trichinella*-fri urimelig, da det ifølge de polske delegerede skaber monopol på markedet og konkurrenceforvridning. Henning Knudsen forklarede, at Danmark har brugt mange ressourcer på at udrydde og teste for *Trichinella*, og dette er årsagen til, at vi har denne status. Hvis Polen iværksætter et program mod *Trichinella*, vil de selv kunne komme af med det og vil kunne søge om status som *Trichinella*-fri. De polske delegerede virkede ikke helt tilfredse med det svar, men valgte ikke at gå videre med debatten.

Modernisering af kødkontrollen

En arbejdsgruppe under FVE er i gang med at udarbejde en vejledning om fødevarekædeoplysninger. Denne vejledning har til formål at sikre at lovgivningen tolkes ens i alle medlemslandene og rettes mod både fødevarevirksomhederne og veterinærer. Danmark er repræsenteret ved Henning Knudsen i arbejdsgruppen, som er godt i gang med arbejdet, der har arbejdstitlen »Food Chain Information & Collection and Communication of Inspection Results«. Vejledningen forventes klar i 2015.

Regulering af den officielle kontrol

Siden 2013 er der blevet arbejdet på at få opdateret lovgivningen om den officielle kontrol. FVE har gjort et stort løbbyarbejde for at fastholde AM-kontrollen, som en veterinær opgave. Årsagen hertil er, at AM-kontrollen spiller en vigtig rolle i beredskabet, da det ofte er på slagterierne, man først opdager et udbrud af en smitsom sygdom. Derudover er det vigtigt både at sikre god dyrevelfærd og fødevarer sikkerheden ved, at det er sunde og raske dyr, der slages.

Der var også en drøftelse af PM-kontrollen. Flere lande, især de østeuropæiske lande, ønsker at PM-kontrollen foretages af veterinærer. Dette var der ikke stemning for at gå videre med, men det vigtige er, at arbejdet foregår under veterinær supervision, og dette bør stå i forordningen.

Samarbejde mellem studerende (til venstre), resident (i midten) og faculty (til højre), ved udtagelse af spinalvæske. Equine Medicine, UC Davis.

På externship-eventyr i USA

I løbet af et halvt år var artiklens forfatter i seks amerikanske externships. Det gav masser af faglig læring, mere blod på tanden og plusser på det personlige plan

NATACHA MUDERSPACH • STUD.MED.VET.

Som mange af mine medstuderende havde jeg lyst til at komme ud i verden, have externships i udlandet, se andre cases og få oplevelser for livet. Jeg har hørt meget godt om forskellige steder i USA, og da jeg ud over at stille min rejse-lyst, også gerne ville have et godt fagligt udbytte, valgte jeg, at min destination skulle være USA. Med rejseblod i årene vidste jeg, at jeg gerne ville se flere steder, flere stater og også have tid til at opleve hvert sted.

Jeg valgte at søge B1/B2 visum, der tillader turisme, samt besøg og observation af steder. Ulempen er, at man ikke ved, hvor længe man får visum til, før man har været igennem et nervepirrende interview af lufthavnspersonalet i non-immigration i USA.

Først op ad bakke

De seks forskellige externships jeg

havde, blev meget forskellige. Idaho Equine Hospital blev lidt af et kulturchok. Fra Danmark var jeg vant til at få lov til at være med i procedure og få undervisning, allerede første dag i et praktikforløb. Jeg blev derfor noget overrasket over at blive mødt med en indstilling om, at studerende pr. definition ikke kan finde ud af noget og en generel afventende og kølig kultur. Da hospitalet samtidig ligger langt ude på landet, blev det ret ensomt.

Efter nogle uger med hårdt arbejde, arbejdsdage fra kl. 07-23 og natlige tjek, tog jeg en snak med dyrlægerne. Og det hjalp heldigvis – de åbnede op og inddrog mig i arbejdet. Jeg deltog på et anæstetikursus, og jeg fik lov til at lægge næsesvælgsonde adskillige gange, ligesom jeg fik lov til at aflive en hest. En trist gerning, men dog noget jeg værdsætter, før jeg står alene med en ejer.

Super lærerigt

Opholdet på UC Davis i Californien var intet mindre end fantastisk. I to uger fulgte jeg Equine Medicine, der bød på interessante samlinger om morgenen med diskussioner af patienterne, indlagte lektioner, lærerige stuegange og mange neurologi, øjen- og tandcases, foruden »grand rounds« om torsdagen, hvor to studerende uddybende præsenterede en spændende case hver især. Alle studerende bliver tildelt nogle patienter, som de har ansvaret for at tjekke op på før kl. 8 om morgenen, og de behandle dem efter kl. 18 om aftenen, og de skriver hjemsendelsesbrev og journal. Det betyder, at dagen begynder kl. 06.30 -7.00, og slutter kl. 20, og man betragtes som en vigtig del af hospitalet, ligesom det sikres, at man har forstået de enkelte cases.

Herefter fulgte jeg i to uger Equine Surgery, hvilket indbefattede en ekskursion, >

Liggende kastration, som man gør det i Texas - sågar inde mellem de andre hingste. Reata Equine Hospital.

hvor vi studerende ilagde venekateter på føl, hjælp med induktion, suturerede perioral stripping og hjælp med opvågning. Vi så mange halte heste, handelsundersøgelser og operationer, foruden interessante stuegange.

Davis er en super by med masser at lave, hvis man har tid. Der er salsa, yoga, sport, hyggeligt byliv, masser musik, fantastiske mennesker fra hele verden og en kort togtur væk ligger Sacramento og San Francisco.

Vellykket Texas-ophold

På Reata Equine Hospital, en privat praksis i Texas, var alle enormt søde, og dyrlægerne var meget interesserede i at lære fra sig. Arbejdet varierede mellem undersøgelser på hospitalet og udkørende praksis. Ud over halthedsdiagnostik og reproduktion fik jeg set meget af det basale sundhedstjek, tandraspninger og vaccinationer, og jeg fik bl.a. lov til at raspe tænder. Jeg fik set en del kastrationer, der her foregår liggende på en plæne. Hesten kastes med ketamin, og bagbenene bindes op, og herefter har dyrlægen god arbejdsro, plads og god arbejdsstilling.

Texas er en spændende stat at opleve. Der er masser af rodeoer, cowboys, country musik, accent og ægte honky-tonks.

Unikt indblik i orthopædi

Peninsula Equine Medical Center udfører

hovedsageligt sportshorse medicine, og to af de fire dyrlæger er ISELP certificeret, hvorfor jeg fik set en hel del orthopædi. Alle var imødekommende og interesserede i at undervise. Med min store interesse for orthopædi var det helt fantastisk at være med på sidelinjen og videreudvikle evnen til at se haltheder og opsnappe viden om diagnostik og behandling. Jeg fik lov at ilægge venekatetre, lægge nerveblokade og tage røntgenbilleder, ligesom jeg fik undervisning i ultralydsscanning af hesteben. Vi fik travlt, og der var arbejde fra kl. 08 morgen til kl. 18 aften, og igen fra kl. 19, hvor kolikheste kom ind og gik i operation til kl. 02-04 om morgenen.

PenEq ligger en kort togtur fra San Francisco, der absolut kan anbefales at opleve, når der ikke er så travlt i weekenden.

Travlhed 24-7

Opholdet på Alamo Pintado Equine Medical Center blev nok det mest travle ophold. Med 9 dyrlæger og 5 interns, samtlige 70 bokse i brug og rigtig meget emergency-arbejde aften og nat, varede dagene ofte fra kl. 07 morgen til mellem kl. 01 og 04 morgen. Emergency-arbejdet bestod af kolikudredninger, operationer, rektaludrivninger, læsioner og meget andet. Hospitalet har mange avancerede modaliteter og et meget bredt spænd af

Noget om internship og externship

Et internship kan beskrives som en form for betalt praktikophold. Ofte er der tale om et meget struktureret og lærerigt forløb, hvor du får mulighed for at rotere mellem forskellige specialafdelinger på enten et smådyrs- eller hestehospital eller en institution.

Et internship giver dig mulighed for opnå viden om og erfaringer med at udføre konkrete opgaver og projekter – og samtidig får du mulighed for at gøre brug af din faglige og teoretiske indsigt og viden i en praktisk sammenhæng i løbet af internship-perioden.

Internships tilbydes mange steder i verden, og ofte er der sprogkrav. De fleste internships begynder en gang om året – ofte i juni, juli eller august – og strækker sig til den efterfølgende sommer.

Steder hvor du kan finde opslag med internships:

www.alumni.ku.dk

www.goabroad.com/intern-abroad

www.aiesec.dk

www.graduateland.com

www.summerinternships.com

www.careergate.cbs.dk

Information og krav om alle amerikanske internships kan hentes på American Association of Clinicians Veterinary Internship and Residency Matching Programmes hjemmeside: www.virmp.org/virmp/showopen.aspx. Der kan man søge på specifikke specialiteter, regioner og universiteter og finde kontaktpersoner.

Externship

Externships minder om internships, men er af meget kortere varighed og svarer til en ulønnet praktikperiode. Et externship er en god mulighed til at danne dig et indtryk af arbejdet inden for et bestemt karrierefelt. Du møder fagfolk og får indblik i, hvad de arbejder med – og du kan etablere professionel kontakter til fremtidig networking.

Ultralydsscanning af hesteben som del af halthedsudredning på Peninsula Equine Medical Center. På billedet ses Natacha Muderspach

Kolikoperation om natten med tømning af colon! Alamo Pintado Equine Medical Center.

Masser af plusser

På det personlige plan har jeg lært utrolig meget om mig selv. Jeg har været på egen hånd og langt væk fra venner og familie i seks måneder, hvilket har styrket mig i at stå på egne ben, udbrede mit netværk og skabe kontakter og generelt hvile i mig selv. Variationen mellem at være langt ude på landet og inde i byen, være eneste extern-studerende og være sammen med andre studerende, har ydermere været udfordrende på mange områder. Jeg har håndteret at være meget alene i en sammentrængt gruppe af dyrlæger og sygeplejersker, hvilket mærkes ekstra tydeligt i pressede situationer med søvnunderskud. Jeg har skulle finde ud af at samarbejde med mange andre fra hele verden af forskellig karakter og få en presset hverdag til at gå op i en højere enhed – og uden at lade det påvirke humøret. Jeg har mødt et væld af spændende mennesker og blevet inspireret af mange dyrlæger. Der er så mange måder at håndtere henholdsvis kli-

patienter i alle racer og discipliner. Der foretages alt fra almindelige til ekstremt avancerede procedurer, hvilket alt sammen er med til at give fantastiske muligheder for at se en masse forskelligt inden for medicinske udredninger, billeddiagnostik, operationer og anæstesi, halthedsdiagnostik og genoptræning. Alle de ansatte er desuden gevaldigt søde, og ud over at føle sig velkommen, føler man sig som en vigtig del af et engageret team.

Sportsheste helt tæt på

Mit ophold hos den selvstændige dyrlæge Alex Emerson, der udelukkende kigger på sportsheste, blev aftalt gennem en fælles bekendt, og for mig med interesse i sports horse medicine blev det fantastisk. Vi så mange haltheder hver dag, sammen med almene orthopædi-tjek. Jeg fik desuden »hands on« undervisning i at lægge nerveblokader, tage røntgenoptagelser og foretage ultralydsscanning af ben.

Alex arbejder ud fra sin bil og kører rundt til forskellige større stævner – under mit ophold var vi i the Horsepark i Lexington og i Chicago. Ud over, at det er interessant at se stævnerne, så er det meget interessant at se samarbejdet mellem dyrlæge, træner og hest til stævnerne.

Ikke to dyrlæger var ens

Jeg har fået et stort udbytte af mit ophold i USA. Jeg har set utallige cases i alle

afskygninger, fra kolik til halthedsudredninger, fra sår til neurologiske lidelser, fra simple typiske lidelser til komplicerede atypiske lidelser. Fra tandraspninger og vaccinationer til amputation og protese. Jeg har fulgtes med omkring 30 forskellige dyrlæger og 11 forskellige interns, og jeg har lært noget forskelligt af dem alle sammen. Ikke to har været helt ens. Ud over at der har været forskellige interesseområder, har alle haft deres egen tilgang til diagnosticering og behandling, og det har været meget lærerigt at være med. På samme måde har det været enormt givende at være med forskellige dyrlæger og lære lidt fra hver af dem. Selvom alle har deres egen tilgang, er det tydeligt, at de alle har en systematisk tilgang, der sikrer, at de kommer rundt om det hele, og hver af dem har fundet en tilgang, der giver mening for dem.

”Jeg har fået utrolig meget ud af hver eneste dag af min rejse, mange smukke og grænseoverskridende oplevelser, stejl læringskurve, inspiration, kontakter og venskaber for livet.

enter og patienter på, og alle kommer med hver deres baggrund og forventning.

Gør det!

Mine seks forskellige externships, og lidt ferie, gik forrygende stærkt. Jeg har fået utrolig meget ud af hver eneste dag af min rejse, mange smukke og grænseoverskridende oplevelser, stejl læringskurve, inspiration, kontakter og venskaber for livet. Trods de mange dage med søvnunderskud og mange timers arbejde ville jeg ikke have und-

været en eneste af dem. Jeg vil varmt anbefale alle, der går med tanker om at rejse ud på ophold og externships i udlandet, at komme afsted. Det er en spændende og anderledes måde at rejse og se verden på. Det har givet mig netværk i store dele af USA nu. ■

Regional analgesi i mundhulen hos hund og kat

Del 2: Et systematisk review

DYRLÆGE KATHRINE HØJTE HASTRUP SVENDSEN¹, TANDLÆGE, PH.D.-STUDERENDE MORTEN DAHL², DYRLÆGE, PH.D. HANNE ELLEN KORTEGAARD¹, DYRLÆGE, PH.D. HELLE HARDING POULSEN¹ OG PROFESSOR MSO KIRURGI, DYRLÆGE, PH.D. THOMAS ERIKSEN¹

¹UNIVERSITETSHOSPITALET FOR FAMILIEDYR, INSTITUT FOR KLINISK VETERINÆR- OG HUSDYRVIDENSKAB, DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET, KØBENHAVNS UNIVERSITET

²KLINISK BIOKEMISK AFSNIT OG FORSKNINGSCENTER FOR ALDRING OG OSTEOPOROSE, DIAGNOSTISK OG MEDICINSK AFDELING, GLOSTRUP UNIVERSITETSHOSPITAL/DET SUNDHEDSVIDENSKABELIGE FAKULTET, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Dette er den anden af to artikler om regional analgesi i mundhulen hos hund og kat. Denne del er en systematisk litteraturoversigt med henblik på at vurdere evidensgrundlaget inden for området. Del 1 blev bragt i DVT nr. 13/2014

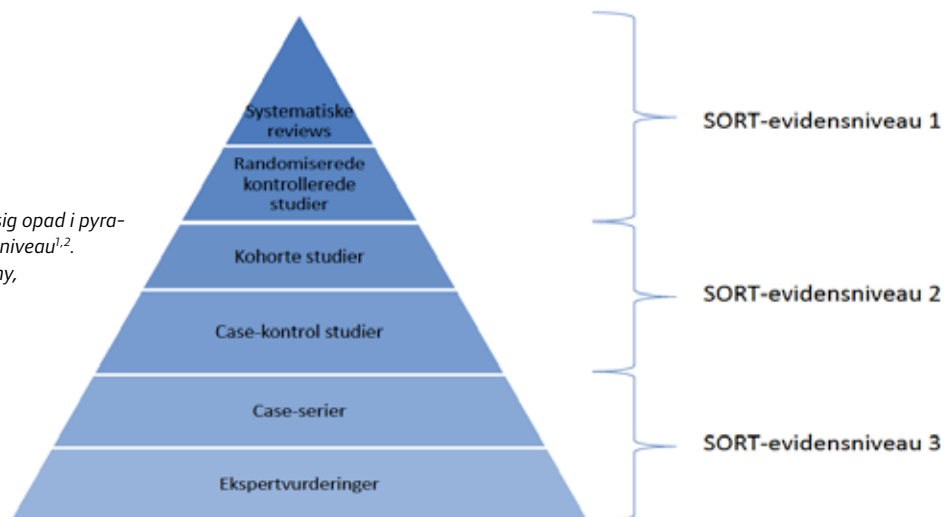
Evidensvurdering, herunder tildeling af evidensniveau, er en vurdering af studiers videnskabelige kvalitet. Evidenshierarkiet kan illustreres som en pyramide (figur 1), hvor evidensstyrken stiger, når man bevæger sig opad i pyramiden. Evidenspyramiden illustrerer også, at mængden af videnskabelig litteratur med høj evidens er langt mindre end mængden af litteratur med lav evidens. På toppen af pyramiden findes systematiske reviews, som er en del af den videnskabelige litteratur med højest evidens. Fælles for alle niveauer inklusiv systematiske reviews er, at evidensbedømmelsen baseres på vurderingen af bias-risici i studierne. Litteratur med lav evidens har ikke nødvendigvis ukorrekte resultater, men er forbundet med højere bias-risici^{1,2}.

Den tekniske anlæggelse af dentale nerveblokader (infraorbitalis-, maxillaris-, mentalis- og alveolaris inferior blok) hos hund og kat, er velbeskrevet³. Regional analgesi benyttes helt rutinemæssigt i forbindelse med tandbehandlinger hos mennesker. Lokal analgesi som supplement ved andre kirurgiske indgreb under universel anæstesi har vist tydelig effekt i eksperimentelle studier⁴, og der er empirisk evidens, der også tyder på effekt ved klinisk brug af regional analgesi i mundhulen hos hund og kat^{5,6,7}.

Denne litteraturoversigt er bygget op som et systematisk review baseret på Cochrane's guidelines for udarbejdelse af et systematisk review⁸.

Formålet er at vurdere, om regional analgesi, i form af de fire ovennævnte dentale nerveblokader, har supplerende analgetisk effekt ved tandbehandlinger under universel anæstesi.

Figur 1. Evidenspyramide. Når man bevæger sig opad i pyramiden, stiger den kliniske relevans og evidensniveau^{1,2}. SORT: Strength of Recommendation Taxonomy,

Metoder

Søgestrategi

I løbet af november 2014 (sidste gang d. 10. november 2014) blev der udført elektroniske litteratursøgninger i følgende databaser: Pubmed, AGRICOLA, AGRIS, BIOSIS Previews, CAB Abstracts, Food Science and Technology Abstracts, Inspec Archive – Science Abstracts, International Pharmaceutical, MEDLINE, Zoological Record og Embase. Kun studier publiceret på engelsk blev inkluderet. Tabel 1 viser de anvendte søgetermer og kombinationerne af disse.

Selektionsproces

Søgeresultaterne blev først titelscreenet, hvormed publikationer uden for emnet blev frasorteret. Enhver titel med tvivl om relevans blev ikke ekskluderet, men inddraget for yderligere abstrakt-screening. Der blev foretaget abstrakt- eller fuldtekstlæsning på de udvalgte publikationer, for til sidst kun at inkludere publikationer inden for egnethedskriterierne (tabel 2). Ud over lit-

teratursøgninger i ovennævnte databaser blev referencelisterne til de inkluderede publikationer screenet for supplerende relevante studier.

Med henblik på at minimere bias blev ekspertvurderinger, oversigtsartikler og kasuistikker ekskluderet. Studier med andre forsøgsmæssige interventioner end de fire udvalgte nerveblokader (infraorbitalis-, maxillaris-, mentalis- og alveolaris inferior blok), som fx periodontale ligament-injektioner, blev ligeledes ekskluderet.

Vurdering af bias-risici

Vurdering af bias-risici for de randomiserede kliniske studier blev udført i henhold til Cochrane's guidelines⁸, mens vurderingen for de ikke-randomiserede studier blev udført i henhold til MINORS metodologiske indeks for non-randomiserede studier⁹.

Rekommandationsklassifikation

De inkluderede studier, inklusiv deskriptive studier, fik tildelt evidensniveau i henhold til SORT (Strength of Recommendation Taxonomy)¹.

SORT arbejder med tre evidensniveauer for individuelle studier (niveau 1-3). Rekommandationer eller kliniske retningslinjer inddeles i SORT i tre niveauer (A-C) afhængigt af evidensstyrken af de studier, rekommandationerne er baseret på (tabel 3). Jo højere grad af evidensniveau og ensartethed (konsistens), der er på tværs af studierne, jo højere styrke vil rekommandationen have¹.

Dataekstraktion

Der blev foretaget dataekstraktion fra hvert af de inkluderede studier. Følgende data blev ekstraheret: Studiedesign, studiepopulation (dyreart, størrelse), universel anæstesi (med eller uden en analgetisk præmedicinering), dentale nerveblokader (valg af farmaka, valg af nerveblokade – kun infraorbitalis-, maxillaris-, mentalis- eller alveolaris inferior blok blev medtaget) og effektmål (analgetisk effekt vurderet ud fra klinisk effekt og anæstesibesparende effekt).

Tabel 1. De anvendte søgetermer blev kombinerede, så minimum et ord fra hver linje blev inkluderet.

Dog* OR Cat*
AND
Mepivacain OR *Lidocain* OR Xylocain* OR *Bupivacain* OR *Procain* OR Articain* OR Carticain*
AND
Nerve block* OR Local an?sthe* OR Regional an?ia*
AND
Dental* OR Dentistry* OR Dentition* OR Mandib* OR Maxil* OR Oral* OR Tooth* OR Teeth*

Tabel 2. Egnethedskriterier.

Studiedesign	Systematiske reviews, randomiserede kontrollerede studier, kohorte studier, case-kontrol studier og case-serier
Testpopulation	Hunde eller katte
Intervention	Dentale nerveblokader: Maxillaris, infraorbitalis, alveolaris inferior eller mentalis
Effektmål	Analgetisk effekt: Klinisk effekt og anæstesibesparende effekt

Resultater

Søgeresultater

På baggrund af søgestrategien blev seks studier inkluderet i denne litteraturoversigt^{10,11,12,13,14,15}. Selektionsprocessen i forbindelse med udvælgelse af studier er skitseret i figur 2, mens karakteristika for de inkluderede studier er sammenfattet i tabel 4.

Evidensbedømmelse og dataekstraktion

På baggrund af studiedesign og bias-risici blev to af de inkluderede studier^{10,11}

bedømt til SORT-evidensniveau 2, mens de fire andre studier^{12,13,14,15} blev bedømt til SORT-evidensniveau 3. Sammenligning af de ekstraherede resultater fra studierne fremgår af tabel 5.

Diskussion

I de analyserede studier blev der påvist mange bias-risici og lav evidensstyrke. Optimalt set burde alle studierne være randomiserede og dobbeltblindede (fx skulle kontrolgrupper have fået lagt dentale nerveblokader med injektion af NaCl).

Studierne burde derudover være mere ensartede (konsistente) og med velbeskrevne sammenlignelige data, for at analyser på tværs af studierne kunne blive udført.

På baggrund af dette systematiske review kan man højst komme med en B-rekommandation. Man skal være bevidst om, at en B-rekommandation er baseret på inkonsistent evidens eller patientbaseret evidens af begrænset kvalitet (jævnfør tabel 3)¹. Dvs. at de anbefalinger, der kan udarbejdes for regional analgesi i mundhulen hos hund og kat, ikke er baseret på objektiv stærk ensartet evidens, men på ekspertvurderinger og inkonsistente studier³. I takt med at der kommer bedre studier inden for området, bør anbefalingerne blive justeret.

Klinisk effekt

I alt blev fem studier fundet egnede til at vurdere en mulig klinisk analgetisk effekt af regional analgesi hos hunde og katte. Der blev brugt forskellige parametre til bedømmelse af effektmål såsom ikke-validerede smertescoringsprotokoller og muskelbevægelser.

Gross et al^{12,14} anvendte i sine to studier REMP (Refleksmedieret muskelaktionspotentialer) som en parameter for nociception. Desværre er ikke alle resultater publiceret og heller ingen statistiske undersøgelser, hvilket er forbundet med store bias-risici. At der ikke blev registreret smerte efter 10 minutter for fire ud af otte katte, og at der sås delvis desensibilisering for de resterende fire katte, tyder på en analgetisk effekt af de dentale nerveblokader. Måske kan en del af den manglende effekt tilskrives valg af lokalanalgetika (chloroprocain, som er meget korttidsvirkende). Chloroprocain er ikke det samme farmakum som procain – sidstnævnte er på nuværende tidspunkt det eneste lokalbedøvende middel, der er godkendt til dyr i Danmark.

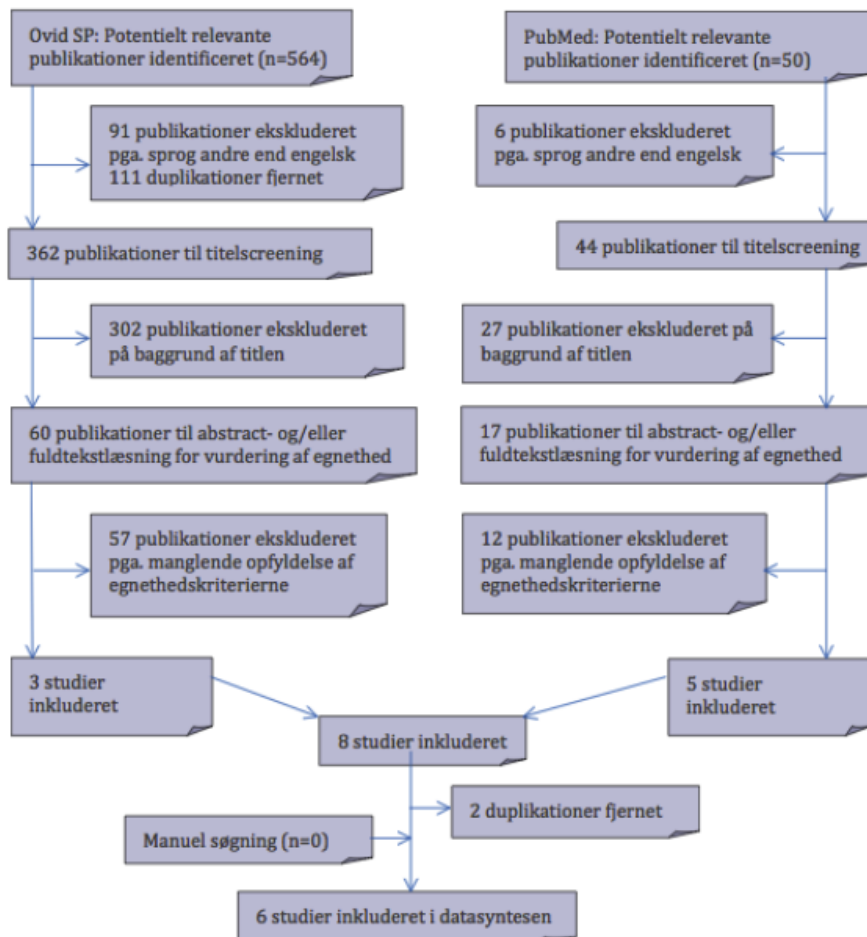
Snyder et Snyder¹⁵ kritiserer REMP som parameter for nociception, da de finder det tvivlsomt, at der er tale om blokeret smertesensibilisering frem for blokeret motorrespons. Derudover vurderer de, at patientens anæstesi-niveau er afgørende for, om REMP kan komme til udtryk.

Krug et al¹³ kunne ikke påvise en god analgetisk effekt, ligesom resultaterne fra

Tabel 3. Rekommandationsklassifikation ud fra SORT (Strengths of Recommendation Taxonomy)¹.

Rekommandationsklassifikation	Definition
A	Rekommandation baseret på god konsistens mellem studier og patientorienteret evidens af god kvalitet (dvs. SORT-evidensniveau 1).
B	Rekommandation baseret på inkonsistens mellem studier eller patientorienteret evidens af begrænset kvalitet (dvs. SORT-evidensniveau 2).
C	Rekommandation baseret på bl.a. sygdomsorienteret evidens, ekspertvurderinger og case-serier (dvs. SORT-evidensniveau 3).

Figur 2. Flowdiagram over søgestrategien.

Tabel 4. Karakteristika for de inkluderede studier (HR: Hjerterefrekvens, MAC: Minimum alveolære koncentration, REMP: Refleksmedieret muskelaktionspotentiale, RR: Respirationsfrekvens, SAP: Systolisk arterielt blodtryk, UMPS: University of Melbourne Pain Score, VAS: Visual analog pain scale).

Artikel	Studiedesign + testpopulation	Universel anæstesi	Nerveblokader + analgetika	Analgetisk effektmål
Rauwer ¹⁰	Prospektivt randomiseret dobbeltblindet klinisk studie. 45 hunde (15 hunde i hver testgruppe)	Medetomidin + propofol + isofluran.	Maxillaris / alveolaris inferior. Bupivakain.	Klinisk effekt: VAS, UMPS, plasmaglukose og serumkortisol.
Aguiar ¹¹	Prospektivt randomiseret klinisk studie. 29 katte (15 test, 14 kontrol)	Buprenorfin + medetomidin + acepromazin + alfaxalon + isofluran.	Maxillaris / alveolaris inferior. Lidokain og bupivakain.	Klinisk effekt: Smertescoring, HR, SAP og RR. Anæstesibesparende effekt: Fordamperindstillinger.
Gross ¹²	Prospektivt klinisk studie. 9 hunde (6 test, 3 kontrol)	Halothan.	Infraorbitalis / mentalis. Cloroprocain.	Klinisk effekt: REMP.
Krug ¹³	Case-serie. 7 hunde (egenkontrol).	Butorphanol + acetylpromazin + propofol + isofluran.	Mentalis. Bupivakain.	Klinisk effekt: Bevægelse, HR og RR.
Gross ¹⁴	Case-serie. 8 katte (egenkontrol).	Halothan.	Infraorbitalis / alveolaris inferior. Cloroprocain.	Klinisk effekt: REMP.
Snyder ¹⁵	Case-serie. 8 hunde (egenkontrol).	Propofol + isofluran.	Infraorbitalis. Mepivakain.	Anæstesibesparende effekt: - MAC.

Tabel 5. Dentale nerveblokaders effekt i de inkluderede studier (HR: Hjerterefrekvens, MAC: Minimum alveolære koncentration, REMP: Refleksmedieret muskelaktionspotentiale, RR: Respirationsfrekvens, SAP: Systolisk arterielt blodtryk, UMPS: University of Melbourne Pain Score, VAS: Visual analog pain scale).

Artikel	Analgetisk effektmål	Resultater
Rauwer ¹⁰	Klinisk effekt: - Smertescoring vha. VAS, UMPS samt stressmarkører plasmaglukose og serumkortisol.	Signifikant stigning i VAS, ingen signifikant stigning i UMPS, plasmaglukose eller serumkortisol efter periodontal behandling.
Aguiar ¹¹	Klinisk effekt: - Smertescoring, HR, SAP og RR. Anæstesibesparende effekt: - Fordamperindstillinger.	Fald i HR ($p < 0,0001$), SAP ($p = 0,02$) og smertescoring hhv. 2 timer ($p = 0,009$) og 4 timer ($p = 0,006$) efter tandekstraktioner, med signifikante forskelle til kontrolgruppen. Relativ reduktion i isoflurans fordamperindstilling på 0,02 % ($p = 0,023$), signifikant forskelligt fra kontrolgruppen.
Gross ¹²	Klinisk effekt: - REMP (bortfald samtidig med smertestimuli, tilskrives analgetisk effekt).	Efter 10 min: Bortfald af REMP ved smertestimuli af alle tænder hos 5/6 hunde, nedsat REMP ved M1 hos 1/6 hunde. Efter 90 min: Generhvervelse af REMP hos 4/6 hunde. Efter 1 døgn: Generhvervelse af REMP for 1/6 hunde. Efter 4 døgn: Generhvervelse af REMP for 1/6 hunde. Ikke alle resultater er publiceret.
Krug ¹³	Klinisk effekt: - Bevægelse eller stigning i hhv. HR og RR > 20 %, tilskrives manglende desensibilisering.	Mukokutane overgang: Ingen desensibilisering hos 6/7 hunde. Desensibilisering ved hjørnetanden hos 1/7 hunde. Mukogingivale overgang: Desensibilisering hos op til 4/7 hunde afhængigt af området, der blev påført stimulus. Kuldestimulering af tænder: Desensibilisering hos op til 7/7 hunde afhængigt af området - desensibilisering hos alle syv hunde var ved tredje præmolar.
Gross ¹⁴	Klinisk effekt: - REMP (bortfald samtidig med smertestimuli, tilskrives analgetisk effekt).	Efter 10 min: Bortfald af REMP for 4/8 katte. De resterende fire katte havde ved hver måling tilstedeværende REMP ved underkæbens første molar, og tre af dem ved underkæbens hjørnetand. Efter 90 min: Generhvervelse af REMP for 7/8 katte. Efter 120 min: Generhvervelse af REMP for den sidste kat. Ikke alle resultater er publiceret.
Snyder ¹⁵	Anæstesibesparende effekt: - MAC.	Isoflurans kontrol-MAC: $1,12 \pm 0,13$ %. Isoflurans test-MAC: $0,86 \pm 0,11$ %. Dvs. en reduktion på 23 % ($p = 0,001$).

Gross et al¹⁴ heller ikke var overbevisende. Disse to studier undersøgte begge mentalis blok hos hunde og volumenets fordeling blev endda verificeret ved røntgenoptagelser. På den baggrund er alveolaris inferior blok muligvis en mere lovende teknik til analgesi af underkæbens tænder.

De inkluderede studier er generelt mangelfulde i forhold til at publicere alle deres resultater. Aguiar et al¹¹ har store variatio-

>

ner i resultaterne, og der er både udført maxillaris- og alveolaris inferior blok, uden at det er muligt at skelne mellem den analgetiske effekt i hhv. over- og underkæbe.

Rauser et al¹⁰ påviste god analgetisk effekt, men der blev kun påført lette smertestimuli (mild periodontal behandling). Studiet havde til formål at teste den analgetiske effekt af dentale nerveblokker sammenlignet med systemisk behandling med hhv. NSAID og opioid. Som oftest vil dentale nerveblokker blive anvendt ved smertevoldende procedurer såsom tandekstraktioner og ofte sammen med systemisk analgesi, hvorfor sammenligningsgrundlaget hellere skulle have været en kontrolgruppe, der fik saltvandsinjektioner ved samme teknik som de dentale nerveblokker.

Anæstesibesparende effekt

To ud af de seks inkluderede studier fandt begge en anæstesibesparende effekt af regional analgesi i mundhulen hos hhv. hunde¹⁵ og katte¹¹. Ud over artsforskellen mellem studierne testpopulation var der også stor forskel i resten af studierne design (jævnfør tabel 4), hvorfor resulta-

terne kun kan sammenlignes i et begrænset omfang. Da præmedicinering potenser anæstetika og derved reducerer MAC, burde præmedicinering af patienterne indgå som variabel i studierne. Hundene i studiet af Snyder et al¹⁵ var ikke præmediceret, hvilket muligvis kunne have betydning for resultaterne.

Da alle resultater fra Aguiar et al¹¹ ikke er publiceret, kan den procentvise reduktion i isoflurans fordampning ikke udledes. Den procentvise reduktion er væsentlig ud fra den betragtning, at en reduktion større end 20 % findes klinisk relevant¹⁵. Snyder et al¹⁵ havde 'store bevægelser' som parameter for nociception og tilfald stigninger i hhv. HR og MAP i forbindelse med sænkning af isofluran-niveauet under studiet. Aguiar et al¹¹ kunne derimod både påvise signifikant sænkning af isoflurans gasprocent samt fald i HR og SAP, hvilket kunne tyde på bedre analgetisk effekt. Effektmålet, som er baseret på fordampning, er dog et meget mere usikkert effektmål end MAC, hvorfor resultaterne ikke kan sammenlignes.

Grundlag for klinisk retningslinje

Der var relativ stor ensartethed i artiklernes

vurdering til fordel for målbar analgesi efter ledningsblok, men stor uensartethed mellem studierne mht. design og bias-risici. Derfor bør eventuelle kliniske retningslinjer (rekommandationer) udarbejdes på dette B-grundlag jævnfør tabel 3. Dette skyldes det begrænsede antal af standardiserede kliniske studier, heterogeniteten mellem studierne og de bias-risici, der er forbundet med studierne.

Der er behov for standardiserede, randomiserede, dobbeltblindede studier til at undersøge effekten af regional analgesi i mundhulen hos hund og kat nærmere.

Konklusion

Regional analgesi hos hund og kat har muligvis en supplerende analgetisk effekt i forbindelse med generel anæstesi. ■

Litteratur

- Ebell, M.H., Siwek, J., Weiss, B.D., Woolf, S.H., Susman, J., Ewigman, B. & Bowman, M. (2004): Strength of Recommendation Taxonomy (SORT): A Patient-Centered Approach to Grading Evidence in the Medical Literature. *American Family Physician*, Vol. 69, no. 3, pp. 548-556.
- Pandis, N. (2011): The evidence pyramid and introduction to randomized controlled trials. *American Journal of Orthodontics & Dentofacial Orthopedics*, Vol. 140, no. 3, pp. 446-447.
- Svendsen, K.H.H., Poulsen, H.H., Dahl, M. & Eriksen, T. (2014): Regional analgesi i mundhulen hos hund og kat. Del 1: Beskrivelse af teknikker til anlæggelse af nerveblokker i mundhulen. *Dansk Veterinærtidsskrift*, no. 13, pp. 20-24.
- Moldal, E.R., Eriksen, T., Kirpensteijn, J., Nødtvedt, A., Kristensen, A.T., Sparta, F.M. & Haga, H.A. (2013): Intratekticular and subcutaneous lidocaine alters the intraoperative haemodynamic responses and heart rate variability in male cats undergoing castration. *Veterinary Anaesthesia and Analgesia*, Vol. 40, no. 1, pp. 63-73.
- Rochette, J. (2005): Regional Anesthesia and Analgesia for Oral and Dental Procedures. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practises*, Vol. 35, pp. 1041-1058.
- Lantz, G. (2003): Regional Anesthesia for Dentistry and Oral Surgery. *Journal of Veterinary Dentistry*, Vol. 20, no. 3, pp. 181-186.
- Beckman, B. (2013): Anesthesia and Pain Management for Small Animals. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practises*, Vol. 43, pp. 669-688.
- Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions (www.handbook.cochrane.org)
- Slim, K., Nini, E., Forester, D., Kwiatkowski, F., Panis, Y. & Chipponi, J. (2003): Methodological index for non-randomized studies (MINORS): Development and validation of a new instrument. *ANZ Journal of Surgery*, Vol. 73, pp. 712-716.
- Rauser, P., Janalik, P., Markova, M. & Fichtel, T. (2013): Early analgesia after periodontal treatment in dogs: a comparison of three analgesic protocols. *Veterinarni Medicina* Vol 58, no. 6, pp. 312-317.
- Aguiar, J., Chebroux, A., Martinez-Taboada, F. & Leece, E.A. (2014): Analgesic effects of maxillary and inferior alveolar nerve blocks in cats undergoing dental extractions. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, published online 12 May 2014, pp. 1-7.
- Gross, M.E., Pope, E.R., O'Brien, D., Dodam, J.R. & Polkow-Haight, J. (1997): Regional anesthesia of the infraorbital and inferior alveolar nerves during noninvasive tooth pulp stimulation in halothane-anesthetized dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, Vol. 211, no. 11, pp. 1403-1405.
- Krug, W. & Losey, J. (2011): Area of desensitization following mental nerve block in dogs. *Journal of Veterinary Dentistry*, Vol. 28, no. 3, pp. 146-150.
- Gross, M.E., Pope, E.R., Jarboe J.M., O'Brien D.P., Dodam J.R. & Polkow-Haight J. (2000): Regional anesthesia of the infraorbital and inferior alveolar nerves during noninvasive tooth pulp stimulation in halothane-anesthetized cats. *American Journal of Veterinary Research*, Vol. 61, no. 10, pp. 1245-1247.
- Snyder, C.J. & Snyder, L.B.C. (2013): Effect of mepivacaine in an infraorbital nerve block on minimum alveolar concentration of isoflurane in clinically normal anesthetized dogs undergoing a modified form of dental dolorimetry. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, Vol. 242, no. 2, pp. 199-204.

Drift uden spildtid

FOTOS PIA RINDOM

Kort før kriseårene i slutningen af 00'erne valgte Højelse Hesteklinik at sadle helt om. Det var på trods af, at det på daværende tidspunkt gik forrygende for den midtsjællandske praksis, der i løbet af få år havde udvidet staben af dyrlæger og kunne blive ved med at øge omsætningen. Problemet var bare, at der ingen bundlinje var – og det skulle vise sig, at løsningen skulle findes i ejendomsmæglerbranchen

På mange punkter mener Steen Bo Larsen, at ejendomsmæglervirksomheder har en stor lighed med privatpraksis både i størrelse, struktur, ydelser og måden at arbejde på.

PIA RINDOM

Efter køreturen ad den snoede landevej gennem Lille Skensved ankommer jeg lidt før aftalt tid til Højelse Hesteklinik. Jeg har aftalt med Steen Bo Larsen, at han skal fortælle om, hvad der fik ham til at vende strategien for driften af hans praksis, som han var enejer af indtil 2007.

Du kan bare tage trappen, de sidder oven på, lyder det fra receptionen i smådyrsklinikken, der holder til i samme hus. Ovenpå er bordet i det lille lokale optaget af papir, skemaer, morgenbrød og service: Vi er færdige lige om lidt, forsikre Steen Bo Larsen og vender tilbage, hvor han og de to dyrlægekolleger slap i vagtplanlægningen.

Egentlig var alle vagterne for 2015 allerede på plads, men en af klinikkerne i det vagtsamarbejde, som Højelse Hesteklinik er en del af, havde meldt sig ud, hvorfor vagterne skulle fordeles på ny.

Uden et eneste sværdslag får de tre dyrlæger hurtigt manøvreret sig igennem årets måneder og aftalt indbyrdes, hvem der tager vagterne. Fra sidelinjen kan det synes som lidt af et puslespil, hvor der både skal tages hensyn til skoleferie,

ridestævner og vist nok op til flere planlagte jagter. Men det lykkedes, og snart sidder jeg tilbage med Steen Bo Larsen, der er klar til at fortælle hans historie.

Tiden før krisen

- Vi gjorde nok det alle gjorde, da pengene fossede ind – vi blev større og større. I løbet af få år i perioden fra 2002 til 2006 gik vi fra at være to dyrlæger til otte dyrlæger, og vi var gazellevirksomhed tre år i træk. Væksten strøg til vejrs. Det eneste, der ikke skete, var, at der ikke kom nogen bundlinje.

- Så inden krisen viste sit grimme ansigt, dér kunne jeg godt se, at det var en fejlvej, fortæller Steen Bo Larsen.

Og det satte en masse tanker i gang, om det overhovedet var den rigtige firmastruktur, der var bygget op i de gode år. For som Steen Bo Larsen konstaterer: Hvis jeg havde folk inde 32 timer, 4 dage om ugen og de har fire- eller otteskiftet vagt, afhængigt af hvor de er i systemet, så var det en utrolig dårlig forretning. Steen Bo Larsen var ikke alene om at

opleve at have en blomstrende forretning med et lille afkast.

- Alle dem jeg talte med i min VL-gruppe begyndte at se, at der er noget, der ikke spiller. Man leasede noget mere, fordi man troede, at forretningen ville blive ved med at vokse ind i himlen.

- Og så dukkede de første unge dyrlæger op, som kørte enmandspraksis fra bilen til nogle priser, som vi slet ikke kunne konkurrere med. Det blev mere og mere indlysende, at vi ikke formåede at præstere den effektivitet, der var behov for at få sorte tal på bundlinjen.

- Vi spildte alt for meget tid. 30-40 % af de timer vi udfakturerede, var ikke effektive.

Hussalg minder om hestepraksis

Vendepunktet for Steen Bo Larsen var, da han via sin VL-gruppe mødte Allan Bjørn, der på daværende tidspunkt var adm. direktør i EDC Gruppen.

- Han kunne godt se, hvem der tjente penge i deres branche. Og det var ikke en ottemandforretning. Det var virksomhe-

der med 1, 2 eller 3 personer med måske 1, 2 eller 3 ejere – og i den anden ende af skalalen – de store virksomheder med 30 mand ansatte. Det slog mig med det samme, at ejendomsmæglere er nøjagtig i den samme situation som os. Der er fremvisninger, det er en lille biks, du skal have fat i lokalsamfundet og du bliver nødt til at rekruttere kunder, for de kommer ikke alle sammen bare af sig selv. Det er som snydt ud af kassen på en dyrlægeklínik. Og det blev helt tydeligt for mig, at det slet ikke kunne betale sig at have en leder som mig. Jeg sad jo bare og administrerede på det tidspunkt.

- Jeg besluttede derfor, at nu skulle alle være medejere, vi skulle være mere effektive og vi skulle ned i antallet af ansatte. Det var tilbage i 2006, og i 2007 er jeg klar til at sælge andele af virksomheden til to dyrlæger. For at få en effektiviseringsrunde i gang begynder vi først at spare, hvor det er muligt, og derefter skærer vi dyrlæger væk. Så da krisen for alvor rammer, der har vi taget spadestik til en anden vej – vi skal til at lave penge på bundlinjen i stedet for.

Bøtten vendte

I 2008 er Højelse Hesteklinik gået fra at være otte dyrlæger til at være fire.

- I 2008-2009 har vi en indtjening, der er 70 procent højere end i 2006, fordi vi skar dyrlægerne væk. Vi arbejdede ikke mere, men mere effektivt, og det betød, at vi reelt for hver eneste af årsnormens 2.000 arbejdstimer havde en indtjeningen pr. time, der var 70 % højere end i 2006.

- På samme tid var vores kundegrundlag også blevet mindre – både qua krisen og hver gang man skiller sig af med en assistent, er tommelfingerreglen, at man mister 10 % af sin omsætning. Vores omsætning faldt med 30 % fra lige under 10 mio. kr. til under 6 mio. kr.

Er det ikke svært at få det til at hænge sammen?

- Det, der var godt i den gamle struktur,

Der er mellem 16 og 25 dyrlæger til at tage vagten i det vagtsamarbejde, som Højelse Hesteklinik er en del af. Hver mand har cirka 8-skiftet vagt, og 3 weekender om året.

var forudsigeligheden. Du vidste på forhånd, at du skulle på arbejde tirsdag til fredag, og at du havde fri klokken 16 og næste søndag. Det er ikke helt på samme måde med en lille virksomhed. Det vil sige, at vi er nødt til at leve og arbejde på en smart måde. Vi har valgt at gøre det ved stort set aldrig at være på kontoret. Fx kan Michael lige så godt ride en tur om morgenen – bare han sidder i bilen, det sekund telefonen åbnes. Den eneste, der spilder tid, er mig. Jeg er ofte på kontoret mellem kl. 8-9 – i hvert fald om vinteren. Vibeke møder ind til klokken 10 – hun har overhovedet ingen telefontid. Den er skåret helt væk, og det betyder, at hun har mere tid om morgenen til familien.

- Forudsigelighed er altså vekslet til fleksibilitet, og det er mit indtryk, at det er noget, alle har det rigtigt godt med – ikke mindst mig selv. Mit stressniveau er en tiendedel af, hvad det var førhen.

- Målet er at have så lidt kørepraksis

som overhovedet muligt. Det er spildtid, og det kan ikke betale sig, så vi hiver alt ind, hvad vi kan. I gamle dage, der havde vi 60 % af omsætningen på kørepraksis – i dag har vi 15 %. Det vil sige, vi har ikke længere ret meget almen praksis. Der er ingen penge i det. Til gengæld giver bundlinje overskud hvert år nu, og hvis man sammenligner os med praksisanalysen, så ligger vi i den gode ende.

Hvad med de langsigtede planer?

- For os er »new normal« ikke indtruffet endnu, så vi kan ikke se, om verdenen går tilbage eller frem. Vi agerer i et meget følsomt segment, og folk trækker hurtigt i håndbremsen, hvis økonomien tegner dårligt. Vi mærker det med det samme.

- For mig at se skal vi fortsætte med at ligge i det her middelsegment, hvor det for os er muligt at drive forretning. Der er et simpelt og nemt styrbart segment – og vi tjener 80 % af vores omsætning i to topsegmenter – nemlig ortopædi og reproduktion. Så vi skummer bare fløden af, at vi er specialiserede, og det er selvfølgelig positivt.

Steen Bo Larsen forklarer, at målet er at holde fast i grundtanken om dynamisk ledelse.

- Og hvis vi skal have den fleksibilitet,

Sussi Rasmussen er ankermand og sikre at fleksible mødetider, minimal udkørende praksis og toptunede administration kan gå hånd i hånd.

Højelse Hesteklinik hører til i samme hus som Højelse Smådyrsklinik, hvor der er 4 dyrlæger, en veterinærsygeplejerske og en klinikmedhjælper ansat. Steen Bo Larsen er medejer af begge klinikker.

som vi har, er der nødt til at være en person, der er stabil. Vi har Sussie – det er hende, der ved hvem, der laver hvad og hvornår. Hun skriver alle regningerne, hun har styr på alle kunderne, laver alle reminderne og det er hende, der binder alle enderne sammen. Derudover har vi en ekstern bogholder, som er stringent og gør tingene til tiden.

- Vores arbejde skrider jo ved, at vi pludselig har travlt – så vores hverdag er præget af kaos.

Gik fra noget stort

Antallet af arbejdstimer for Steen Bo Larsen hed før 3.000 timer om året.

- I dag arbejder jeg kun 2.000 timer om året, og jeg er gået 100.000 kr. ned i løn. Det er godt indimellem at lave de regnestykker, for så får man set tingene i et andet perspektiv.

- Selvfølgelig kan du godt lave en virksomhed, der er knivskarp med gode tal på bundlinjen, men så skal du også være en

dygtig, dedikerede leder eller have en så stor virksomhed, at det kan betale sig at betale at have en direktør.

Højelse Hesteklinik beskæftiger sig udelukkende med heste. Hestedyrlægerne Michael Sinding, Steen Bo Larsen og Vibeke Fuglbjerg er fast tilknyttet klinikken, der har ekspertise inden for al reproduktion, embryotransfer, ortopædi, halheddiagnostik og almen hestepraktis.

Selvom der er masser af plusser, har det dog ikke været helt let at sadle om, erkender Steen Bo Larsen.

- Med min fornuft kunne jeg godt se, at »stort« ikke var en farbar vej, men på det mentale plan var det et nederlag for mig,

at skulle bryde min forretning ned. Det skulle jeg arbejde med. Til gengæld har jeg det i dag 100 gange bedre menneskeligt – det kan slet ikke sammenlignes.

Udover at være fuldtidsdyrlæge driver Steen Bo Larsen et stutteri fra marts til august, han er bestyrelsesmedlem i PDA, honningavler, krebseavler, inkarneret jæger og familiefar til tre nu voksne børn på 19, 21 og 23 år.

Hvordan finder du tid til det hele?

- Det er tidsoptimering, og det handler om vide, hvad du skal gøre, når hullet er der. I morgen ved jeg fx, at det vil storme ind fra vest – jeg skal derfor til Rømø og skyde ænder fra morgenstunden. Det betyder, at jeg må skifte min vagt med de andre – og det er faktisk slet ikke noget problem. Tilliden indbyrdes i gruppen, hvor alle hjælper alle, er i top. Flexibilitet passer mig meget bedre end faste arbejdstider. ■

Bagom tallene

Lønstatistik for dyrlæger ansat i klinisk praksis 2014

ANN-KATRINE HELENE MEILSTRUP • MEDLEM AF ADOS LØNUDVALG

Igen i år har vi i Lønudvalget for dyrlæger ansat i klinisk praksis bedt om jeres lønoplysninger for september måned 2014. Oplysningerne danner grundlag for lønstatistikrapporten, der hjælper dig til at få en fornemmelse af, hvad lønnen er for de af dine kolleger, der er på samme niveau som dig selv. Hvilke goder har andre, hvilke tillæg osv.? Kort sagt, er lønstatistikken dit værktøj, når du skal forberede

dig til din personlige lønforhandling. Derudover er lønstatistikken et vigtigt redskab, når vi skal forhandle overenskomst med PDA her i begyndelsen af 2015.

Der blev udsendt 547 invitationer til assistenter i klinisk praksis, og vi fik 250 besvarelser. Endnu engang må vi konstatere, at det kan være vanskeligt at få folk til at svare. I år skyldtes det muligvis, at

vores spørgeskema har været udsendt samtidig med andre spørgeskemaundersøgelser, hvilket vi vil forsøge at undgå til næste år. Men med en ekstra reminder sendt via brev har vi i år fået svarprocenten op på de 46 %, hvilket også var svarprocenten sidste år.

Lønudvalget er tilfredse med de 46 %, men håber selvfølgelig, at vi i fællesskab kan få spredt budskabet om, hvor vigtigt

Tabel 1. Ansatte på A-kontrakt. Septemberløn 2014 fordelt efter ansættelseslængde

Ansættelseslængde	Antal medlemmer	Tillæg*	Klausuler*	Vagter	Rådighed	Merarbejde	Bruttoløn	25 % fraktil	50 % fraktil	75 % fraktil
Under 1 år	18	1.769 kr.	417 kr.	5.503 kr.	2.256 kr.	212	36.909 kr.	35.135 kr.	37.140 kr.	37.140 kr.
1 - 1,9 år	19	1.751 kr.	421 kr.	4.140 kr.	2.202 kr.	593	36.775 kr.	35.135 kr.	37.140 kr.	37.141 kr.
2 - 3,9 år	22	656 kr.	432 kr.	6.652 kr.	2.575 kr.	251	37.205 kr.	37.140 kr.	37.140 kr.	37.540 kr.
4 - 5,9 år	14	1.366 kr.	536 kr.	3.176 kr.	984 kr.	1.150	38.068 kr.	37.140 kr.	37.140 kr.	37.196 kr.
6 - 7,9 år	13	3.263 kr.	615 kr.	9.529 kr.	1.374 kr.	0	40.542 kr.	37.140 kr.	37.140 kr.	38.540 kr.
8 - 9,9 år	7	4.002 kr.	643 kr.	6.537 kr.	1.123 kr.	0	38.492 kr.	37.000 kr.	37.140 kr.	42.037 kr.
10 år eller mere	6	5.295 kr.	667 kr.	9.293 kr.	6.480 kr.	0	37.427 kr.	36.137 kr.	37.140 kr.	37.909 kr.
Total	99	2.029 kr.	495 kr.	5.999 kr.	2.197 kr.	371	37.733 kr.	37.139 kr.	37.140 kr.	37.196 kr.

*Hvis et medlem ikke har anført tillæg eller klausul er beløbet sat til 0 kr.

Tabel 2. Kun medlemmer med kvalifikationstillæg > 0 kr. er medregnet

Dimittendår	Kvalifikationstillæg pr. måned	
	Antal	Gennemsnit
1994 eller før	20	5.490 kr.
1995-1999	10	4.250 kr.
2000-2004	32	4.460 kr.
2005-2009	34	2.554 kr.
2010 eller senere	7	2.001 kr.
I alt	103	3.843 kr.

et værktøj lønstatistikken kan være til kommende lønforhandlinger og holde øje med mailboksen til september næste år. Vi håber svarprocenten næste år kan blive endnu højere, da det vil gøre lønstatistikken endnu stærkere til gavn for hvert enkelt af jer medlemmer og være en stor hjælp til at forbedre lønniveauet i standen som helhed.

Hvad fortæller tallene?

Lønstatistikken er opdelt i en række løntabeller og frekvenstabeller. I frekvenstabellerne kan du finde oplysninger, der ikke direkte omhandler medlemmernes løn, fx praksistype, uddannelsesniveau, personalegoder osv.

Hvad betyder 50 % fraktilen? Hvis man tog alle besvarelserne og lagde dem op ved siden af hinanden i rækkefølge fra laveste løn til højeste, ville man finde 50 % fraktilen ved at se på den lønning, som ligger lige i midten. Derfor er 50 % fraktilen oftest det mest ærlige udtryk for lønniveauet, da det ikke er følsomt overfor store udsving i lønniveauet som gennemsnitsbruttolønnen (se tabel 1). Dog skal

man som assistent selvfølgelig bruge det tal i en lønforhandling, som stiller én bedst.

I år kan vi se, at der er flere som får forhandlet et kvalifikationstillæg hjem. Det vil sige, at det kan betale sig at få holdt sin lønsamtale. Husk at aftalen mellem PDA og ADO siger, at der skal afholdes en årlig MUS (medarbejderudviklingssamtale) og lønsamtale. Det anbefales ikke, at de to samtaler holdes samtidig. Dog er det også vigtigt at få holdt MUS-samtalen, så der kan lægges en plan for dig som medarbejder i forhold til videreuddannelse.

Ud fra tabel 2 og 3 kan man se, at selv med kun 4 års erfaring eller mindre kan det lade sig gøre at få forhandlet et kvalifikationstillæg hjem ved en lønforhandling. Husk at et funktionstillæg følger den funktion, du har i praksis og kan derved tages fra dig igen ved jobskifte, eller hvis du frafalder den funktion, mens et kvalifikationstillæg er personligt. Ved længere tids ansættelse i samme praksis kan man få handlet et ganske fornuftigt tillæg hjem.

Tabel 3. Gennemsnitligt personligt tillæg fordelt på længde i nuværende ansættelse. Medlemmer med 0 kr. i tillæg indgår også.

Ansættelseslængde	Funktionstillæg pr. måned		Kvalifikationstillæg pr. måned	
	Antal	Gennemsnit	Antal	Gennemsnit
Under 1 år	66	66 kr.	66	1.038 kr.
1 - 1,9 år	40	90 kr.	40	1.301 kr.
2 - 3,9 år	42	123 kr.	42	1.168 kr.
4 - 5,9 år	31	113 kr.	31	1.122 kr.
6 - 7,9 år	30	399 kr.	30	2.234 kr.
8 - 9,9 år	23	174 kr.	23	2.479 kr.
10 år eller mere	16	682 kr.	16	4.216 kr.
I alt	248	176	248	1.596 kr.

Et lille tip fra os er, at tillæg giver mere ved en lønforhandling end fx et arbejdsgiverbetalt pensionsbidrag, da dine tillæg vil tælle med i din timeløn og dermed også få dit rådighedstillæg ved vagter til at stige. Dette er også gældende, hvis du har en kunde- eller afstandsklausul – honoreringen for denne skal også tælle med i din samlede beregning af timelønnen (se kap. 2, §2, stk., 3 i Ansættelseskontrakten).

Praksistype

Vi har som noget nyt i år spurgt ind til praksistype (se tabel 4), da vores indtryk er, at der er forskel på situationen i de forskellige typer af praksis (smådyr, hest, svin, kvæg og blandet praksis). Herved håber vi, at lønstatistikken bliver et endnu mere attraktivt værktøj for de ansatte dyrlæger i klinisk praksis ved lønforhandlingerne, da man har et bedre sammenligningsgrundlag.

Klausuler

Husk at gøre din arbejdsgiver opmærksom på, at ifølge overenskomsten mellem ADO

Tabel 4. Praksistype. Septemberløn 2014 fordelt efter praksistype.

Praksistype	Antal medlemmer	Tillæg*	Klausuler*	Vagter	Rådighed	Merarbejde	Bruttoløn	25 % fraktil	50 % fraktil	75 % fraktil
Smådyr	127	2.381 kr.	366 kr.	2.748 kr.	538 kr.	4.067 kr.	38.454 kr.	36.540 kr.	37.140 kr.	38.540 kr.
Kvæg	24	1.443 kr.	500 kr.	3.101 kr.	1.429 kr.	8.600 kr.	37.591 kr.	35.135 kr.	37.140 kr.	37.140 kr.
Svin	15	2.184 kr.	533 kr.	0 kr.	0 kr.	0 kr.	50.671 kr.	37.139 kr.	38.098 kr.	47.500 kr.
Hest	14	795 kr.	500 kr.	4.700 kr.	1.331 kr.	0 kr.	42.777 kr.	37.140 kr.	37.359 kr.	50.000 kr.
Blandet Praksis	66	1.943 kr.	447 kr.	3.414 kr.	2.036 kr.	3.347 kr.	37.639 kr.	37.018 kr.	37.140 kr.	37.757 kr.
Total	246	2.069 kr.	419 kr.	2.904 kr.	1.039 kr.	4.207 kr.	39.142 kr.	36.541 kr.	37.140 kr.	38.336 kr.

*Hvis et medlem ikke har anført tillæg eller klausul er beløbet sat til 0 kr.

Tabel 5. Antal dage betalt efteruddannelse det seneste år.

	Antal	Procent
0	52	21 %
1	18	7 %
2	32	13 %
3	28	11 %
4	30	12 %
5	38	15 %
6	17	7 %
7	4	2 %
8	5	2 %
9	2	1 %
10	8	3 %
11	1	0 %
12	8	3 %
15	1	0 %
16	2	1 %
18	1	0 %
25	1	0 %
Total	248	100 %

Median = 4 dage.

og PDA er en minimumsbetaling for en klausul på 1.000 kr. om måneden. Nogle af vores medlemmer får stadig kun 500 kr., som var den tidligere overenskomsts minimumshonorering. En klausul er en afgørende hæmsko for din fremtidige job-situation, så det er væsentligt, at du som minimum bliver honoreret korrekt.

Igen i år kan vi se, at personalegoderne er i spil. Blandt andet kan vi se, at 43 % har frugtordning på jobbet, mens 70 % får rabat på behandling af eget dyr. Kun 5,2 % har svaret, at de ingen personalegoder har. Selv en kaffeordning hører ind under personalegoder, så husk at sætte pris på de »bløde værdier« på din arbejdsplads, da de i sig selv udgør en essentiel værdi for din trivsel på jobbet.

Flere ubrugte kursusdage

Desværre kan vi ud fra årets besvarelser se, at færre assistenter end sidste år har brugt deres kursusdage (tabel 5). Hele 21 % har brugt 0 kursusdage mod 15,8 % sidste år. De kursusdage du optjener (fra 2. anciennitetstrin optjener man som assistent retten til ½ betalt efteruddannelse pr. måned). Det bekymrer ADOs Lønud-

valg, da kursusdage både har en vis lønmæssig værdi og ikke mindst din videre attraktivitet på arbejdsmarkedet.

Barsel

138 personer (56 %) har ikke svaret på spørgsmålet vedrørende barsel. Dette kan være et udtryk for, at man ikke har sat sig ind i emnet, men vær opmærksom på, at det kan blive relevant for dig på et tidspunkt. Gør dig derfor selv den tjeneste at skimme kapitel 8 i ansættelseskontrakten igennem. Det er rart at vide, hvordan man står, hvis man skal have barn (obs. gælder også for mandlige og kvindelige adoptanter).

Som kvinde har man ret til fuld løn under barsel i 4 uger før forventet fødsel samt 24 uger efter fødslen. Som far har man også ret til 8 uger med fuld løn efter fødslen (udover de lovbestemte første 14 dage), så gør brug af det!

Ledighedsperioder og ferie

Lønudvalget har i år spurgt ind til ledighedsperiode og må konstatere, at 14 % har haft en ledighedsperiode inden for det sidste år. Længden varierer fra 1-11 måneder, men heldigvis har de fleste haft en kortere ledighedsperiode fra 1-4 mdr. (tabel 6).

Tabel 6. Har du haft en ledighedsperiode inden for de sidste 12 måneder?

	Antal	Procent
Ja	34	14 %
Nej	214	86 %
Total	248	100 %

Kun 55 % af de adspurgte har afholdt 25 feriedage i året 2013-2014, mens hele 29 % ikke har holdt de 5 feriefridage, vi ifølge vores overenskomst har ret til. Husk at feriefridage, ifølge vores overenskomst, kan overføres til næste kalenderår – så er de ikke nødvendigvis spildt (Ansættelseskontraktens kap. 7 §19, stk. 2).

Tak for din deltagelse

Lønudvalget takker for de indsendte besvarelser og håber, at du har fået mod på at forhandle et tillæg hjem til den næste lønforhandling.

Vi ser frem til de kommende overenskomstforhandlinger og naturligvis med et ønske om, at vi kan få et godt resultat forhandlet hjem til vores medlemmer. Hvis du sidder med en lille forhandler gemt i maven, kan vi anbefale vores udvalgsarbejde, da det er enormt spændende – og vi hilser altid nye friske kræfter velkomne. Skriv til Ann-Katrine Hele Meilstrup annkatrine81@hotmail.com, hvis du er interesseret. ■

I næste nummer af DVT bringes en analyse af lønstatistikken for privatansatte i øvrigt.

Tillykke

Blandt de indsendte besvarelser er der trukket lod om 2 biografbilletter. De heldige vindere var Hanne Rømer Faurby fra Haderup, ansat ved Vinderup-Borbjerg-Haderup Dyrslæger og Jens Kai Knudsen fra Næstved ansat ved Evidensia Næstvedegnens dyrslæger. Tillykke til jer!

Hvis du endnu ikke har set lønstatistikken 2014, kan du finde den på www.ddd.dk > Ansatte dyrslæger > Løn, honorarer og satser > Privatansat - lønstatistik

Mogens Rosenkilde Jerver

1935 – 2014

En af Danmarks mest kendte klassiske komponister frekventerede engang i 60-erne dyrlægen på Læsø, fordi hans kanarie fugl var holdt op med at synge. Fuglen plejede ellers at synge med, når komponisten komponerede. Ja, den kunne ligefrem inspirere ham til toner i den musik, han for tiden var ved at skabe.

Dyrlægen ordinerede fuglen, som for øvrigt var en han, et testosteronholdigt pulver, som ifølge datidens veterinærfaglige kilder skulle have god effekt på hankanarie fugle, der ikke ville synge.

Efter nogle dage vendte komponisten tilbage til dyrlægen og spurgte forsigtigt, om der kunne være noget galt med pulvret. Fuglen ville ikke mere sidde på sin pind. Den sad i bunden af buret med skrævende ben og hvæsedede med åbent næb og liderlige øjne.

Dyrlægen fandt snart ud af, at den veterinærfaglige bog, han havde rådført sig med, indeholdt en trykfejl, og komponisten blev rådet til at indstille behandlingen, da kanarie fuglen havde fået tolv gange for høj dosis af hankønshormonet.

Fuglen fandt derefter snart både tonen og sin pind igen, og et halvt år efter læste dyrlægen en rosende omtale i et dagblad af noget så sjældent som en uopførelse af et dansk orkesterværk skrevet af samme komponist.

»Et stykke inde i værket fornemmer man dog en enkelt svag passage, inden værket igen svinger sig op i overjordisk klasse«, stod der at læse i anmeldelsen, og dyrlægen, Mogens Rosenkilde Jerver, følte her en vis delagtighed i værkets kortvarige mangel på verdensklasse.

Mogens Rosenkilde Jerver, der efter et kortere sygdomsforløb netop er sovnet stille ind, elskede udover sit dyrlægekald at skrive. Han har blandt andet forfattet erindringsbogen *Dyrlægens Natmad*, hvorfra ovenstående anekdote er hentet.

Han blev uddannet fra den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole i 1961 og var blandt andet dyrlæge i Gram i Sønderjylland fra 1963-1967, på Læsø fra 1967-1974 og derefter i Hjørring, indtil han gik på efterløn midt i 90-erne.

Han var et begejstret menneske, der engagerede sig i mangt og meget udover sin karriere som dyrlæge. Han var blandt andet formand for dansk cyklistforbund i Hjørring og gjorde et stort stykke arbejde for at få etableret flere cykelstier i kommunen.

Han tog i voksen alder lærereksamen på Hjørring Seminarium og har bestridt formandsposten for FOF i Hjørring samt undervist på Den Økologiske Landbrugsskole i Aabybro.

Han blev i 1958 gift med Inger Jerver

(født Hage), med hvem han fik fire børn. Dette resulterede siden også i syv børnebørn.

Børn og børnebørn kedede sig aldrig i hans selskab, han lavede film, spillede kort og arrangerede konkurrencer. Han viderebragte dem desuden sin skæve humor og glæde ved naturen.

Han var en fantastisk taler og et naturligt midtpunkt ved enhver festlig anledning. Han havde et stort skrivetalent og var levende interesseret i historie og samfundsspørgsmål, rejser, litteratur, kunst, naturen samt meget andet.

Mogens Rosenkilde Jerver var et menneske fuld af facetter. Han vedblev at være sjov og underholdende, selv da han blev gammel og svag og en overgang kom på aflastning på et af landsdelens plejehjem. Her fik han snart installeret et balthorn på sin rollator, så han på sine ture rundt på plejehjemmets gange kunne skabe lidt sjov og glæde for både personale og beboere.

Et menneske med hjertet på rette sted og et livsstykke udover det sædvanlige sov stille ind på Hjørring Sygehus den 29. november.

På familiens vegne - Hans Jerver

Har du brug for inspiration, information og værktøjer til karriereudvikling

- klik ind på www.karriernavigation.dk

Husk at skrive DDD i »Organisationsfeltet«

Mindeord om Peer Kruuse

Peer A. Kruuse døde pludselig den 13. december 2014, 86 år gammel. Dermed har dyrlægebranchen mistet en af de personer, der har haft størst indflydelse på vores erhverv i 60 år, for så langt var Peer Kruuses virke som leverandør til dyrlægerne.

Sammen med sin hustru gennem mere end 60 år, Karen, overtog Peer ledelsen i Jørgen Kruuse A/S i 1953 efter sin far, Jørgen. På det tidspunkt var økonomien mildest talt vaklende, men Peer og Karen mente trods alt, at det var anstrengelserne værd at fortsætte. Og se hvordan det gik!

Jeg har haft Kruuse som leverandør i hele min dyrlægetid og kendt Peer personligt i de seneste 25 år, deraf 10 år som bestyrelsesmedlem i Jørgen Kruuse A/S.

Peer var en klassisk iværksætter og en dygtig købmand. Han så muligheder og havde også et Georg Gearløs element, der gjorde, at KRUUSE også blev en produktionsvirksomhed. Han havde »næse« for markedet, og hvordan udviklingen ville blive. Han var myreflittig og fokuseret på de opgaver, der lå for. Han var også ofte meget pessimistisk, og selv små hændelser blev betegnet som katastrofer, indtil Karen fik tingene sat i perspektiv igen. Heldigvis havde han den holdning, at hvad der var godt for dyrlægerne, det var også godt for KRUUSE.

Da Peer (og afdøde eksportdirektør Oluf Jørgensen) blev opmærksomme på mulighederne i diætfodring, rullede de med en enorm indsats Hill's ud over det nu skandinaviske marked, godt hjulpet af kollega Knud Steensborg. Da firmaet fik edb, fik Peer den opfattelse, at »EDB er vejen til velstand«, hvilket startede en kampagne for at få edb til danske dyrlæger, selvfølgelig fra KRUUSEs hylder. Vi kan også takke Peer for at skaffe gode muligheder for kongresrejser og kurser i årene før internettet, hvor planlægningen var mere kompliceret. Ingen gik heller forgæves til Peer Kruuse, hvis det drejede sig om hjælp eller støtte til relevante projekter. Der er utallige andre fortællinger, der kan læses i historien om KRUUSE, ikke mindst om produktudvikling, hvor mange

ideer blev vendt, meget lykkedes, noget kiksede. Det blev til et firma, som leverer produkter til dyrlæger i over 100 lande. Det kan man være stolt af, og det var Peer også, men på sin egen beskedne måde.

Karen og Peer levede for og med KRUUSE 24-7, men nogen fritid blev der alligevel. Peer drev havkapsejls på højt plan i 80'erne som skipper på Maitresse, en X-One tonner, med en meget dygtig besætning. Han deltog bl.a. i Admirals Cup og Fastnet Rock Race, som bestemt ikke er for landkrabber. Han var en velanskrevet sejlsportsmand, hvilket bl.a. medførte mangeårigt bestyrelsesarbejde i Elvstrøm Sails. Da han gik i land som ca. 60-årig, begyndte han at stå på ski, og det blev hurtigt til adskillige årlige skiture med dyrlæger og familie. Også løbetræningen passede han, i de senere år som en af de ældste deltagere i det klassiske Eventyrløb i Odense. Det var ikke nemt at følge Peer Kruuse ned ad pisterne eller op ad trapperne, hverken bogstaveligt eller i overført betydning.

Peer slap roret i firmaet, da han blev 80, og firmaet var blevet så stort, at man ikke kunne have fingrene i alle detaljer mere. Han overlod ejeransvaret til sønnen Mads Kruuse, der er direktør for koncernens holdingselskab.

Karen og Peer var parløb på alle måder, i firma og familie, med rigtig mange familiebegivenheder, hvor ikke en festlig lejlighed blev forsømt, og meget samvær både med børn og børnebørn. I årene, hvor Peer rejste meget, var han altid i kontakt med Karen flere gange om dagen, og den tætte kontakt vil helt sikkert blive savnet. Peer vil også blive savnet i sit netværk, og blandt os, der kunne kalde os hans venner.

Æret være mindet om en stor iværksætter og entreprenør, dyrlægernes leverandør, Peer Kruuse.

Tom Haas, Hammel

Debat, stillingsannoncer og fagligt nyt hver 3. uge næste gang 5.februar

**Mail eller ring til
redaktionen:
dvt@ddd.dk
38 71 08 88**

Dyrevelfærden kommer ikke af sig selv til de danske malkekøer

Professor Peter Sandøe, professor Pia Haubro Andersen**, professor Hans Houe* og seniorforsker Peter T. Thomsen*** skriver:*

Det er noget skidt, at Danmark er gået forrest og som et af få lande i EU har indført regler, der skal sikre mindstekrav for malkekøernes dyrevelfærd. Det giver direktør i Videncentret for Landbrug, Kvæg, Gitte Grønbæk, udtryk for i en klumme, som er blevet trykt i Dansk Veterinærtidsskrift nr. 15, 2014. For Gitte Grønbæk er vejen frem i stedet fokus på bundlinjen, idet »dyrevelfærd og rentabel produktion går meget fint hånd i hånd«. Frem for »rigide« regler, som stiller krav til indretningen af de danske kvægstalde, bør man ifølge hende satse på velfærdsvurderinger på besætningsniveau, som følges op af »individuelle handlingsplaner i den enkelte besætning«.

Dette synes at være klummens klare hovedbudskaber, men når man går dybere ned i teksten og forsøger at forstå de argumenter, som Gitte Grønbæk fremfører til fordel for sine påstande, bliver det hele dog lidt mindre klart:

Indledningsvis siger Gitte Grønbæk, at man i kvægbruget definerer dyrevelfærd som, at dyrene passes og opstaldes på en måde, så deres fysiologiske og adfærdsmæssige behov tilgodeses »bedst muligt«. Umiddelbart derefter nævner hun, at en række fysiologiske og sundhedsmæssige mål kan tjene som gode indikatorer på dyrevelfærd, men hvordan sikres det så, at de adfærdsmæssige behov bliver tilgodeset? Det giver klummen ikke noget svar på – og man efterlades med et indtryk, at det for Gitte Grønbæk og erhvervet kun er dyrenes fysiologiske og sundhedsmæssige behov, der betyder noget.

Gitte Grønbæks påstand om, at dyrevelfærd og effektivitet går hånd i hånd bliver efterfulgt af følgende sætninger: »Men det er klart, at der også er tale om en balance. Når man har en produktion, der bidrager med eksport, er der en begrænsning for, hvor store omkostninger man kan lægge på uden at påvirke konkurrenceevnen«. Tilsyneladende mener Gitte Grønbæk altså alligevel ikke helt, at dyrevelfærd og effektiv-

itet går hånd i hånd – hvorfor ellers komme med et »men«?

Lov om hold af malkekvæg fra 2010 er ganske rigtigt udtryk for en vis dansk enegang. Der er ikke EU regler på området, og kun de andre nordiske lande har indført tilsvarende eller mere vidtgående regler. Det hører dog med til historien, at loven blev til på baggrund af et udvalgsarbejde, hvor erhvervet sad med ved bordet, og hvor den endelige lov i alt væsentligt var i overensstemmelse med anbefalinger, som erhvervet dengang bakkede op om.

De krav, som loven stiller til indretning af kvægstalde, er desuden helt på linje med anbefalinger, som erhvervet i årtier har været med til at udvikle. Det gælder fx krav om, at kælvninger skal foregå i kælvningsbokse, at der skal være et passende antal sygebokse, og at sengebåsenes størrelse skal svare til køernes. Da kravene ifølge erhvervets egne anbefalinger vil føre til øget dyrevelfærd, burde de ifølge Gitte Grønbæks egen logik også føre til øget produktivitet og dermed bedre indtjening.

Selvfølgelig kan det være dyrt med krav, der ikke kan opfyldes uden ombygning af eksisterende stalde, men det er der taget højde for i loven gennem endog meget lange overgangsordninger. Eksempelvis vil kravene til størrelsen af sengebåse først være fuldt gennemført i 2034.

Gitte Grønbæk ønsker tilsyneladende at erstatte regler om staldindretning med målinger af fx »antibiotikaforbruget, dødeligheden og mælkens kvalitet« og efterfølgende handlingsplaner i den enkelte besætning. Det hensigtsmæssige i de anførte mål vil vi dog sætte spørgsmålstegn ved.

Er en høj dødelighed altid et tegn på dårlig dyrevelfærd? Hvad med en besætning, hvor landmanden konsekvent afliver alle alvorligt syge køer på et tidligt stadie i sygdomsforløbet? Her vil kodødeligheden være høj, men er det udtryk for dårlig dyrevelfærd? Eller hvad med en besætning, hvor alvorligt syge køer for enhver pris holdes i live med henblik på måske at kunne slagtes engang i fremtiden?

Tilsvarende gælder for antibiotikaforbruget. Et lavt antibiotikaforbrug i en besætning med få reelt syge dyr er naturligvis det

optimale. Det er til gengæld ikke svært at forestille sig to besætninger, hvor en sammenligning af antibiotikaforbruget ikke giver et godt billede af forskelle i dyrevelfærden. Et højere behandlingsniveau i en besætning kan således være udtryk for, at landmanden har en lav behandlingstærskel og konsekvent behandler alle syge dyr, mens et lavt behandlingsniveau i en anden besætning kan være udtryk for, at landmanden ofte undlader at behandle sine syge dyr. Medicinforbrug er således ikke en relevant indikator for dyrevelfærd.

Vi er dog enige med Gitte Grønbæk i værdien af på den enkelte besætning at »måle på konkrete parametre« af relevans for køernes velfærd. Her kunne eksempelvis klov sundhed være en relevant parameter. Sunde klove betyder rigtig meget for køernes velfærd, og der er grund til at mene, at der er endog meget stor variation mellem klov sundheden i forskellige besætninger. Og vi kan klart se værdien af »individuelle handlingsplaner« som et redskab til at fremme sunde klove og andre aspekter af køernes velfærd.

Det er dog svært at se, hvordan handlingsplaner skal kunne erstatte »krav om mål og antal«. Betyder det fx, at landmænd, som har problemer med dyrevelfærden, med kort varsel kan påbydes at bygge deres stalde om, hvis ikke de lever op til erhvervets egne anbefalinger – fx fordi sengebåsene er for korte? Det ville jo i praksis ruinere mange landmænd, så det er nok ikke lige det, Gitte Grønbæk har i tankerne. Er det omvendt ideen, at alt, som koster penge, skal udskydes på ubestemt tid? Det synes svært at forene med påstanden om, at kvægbruget gerne vil fremme dyrevelfærd.

For os at se er der ikke nogen modsætning mellem på den ene side gennem lovgivningsmæssige mindstekrav at forebygge velfærdsproblemer, som skyldes uhensigtsmæssig eller utilstrækkelig staldindretning, og så på den anden side at gøre brug af mål for velfærd på den enkelte besætning til at fremme den bedst mulige pasning af køerne.

* Institut for Produktionsdyr og Heste, Københavns Universitet

** Institutionen för kliniska vetenskaper, Sveriges Lantbruksuniversitet

*** Institut for Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet

Indretning af røntgenrum

Sektion vedrørende Hund, Kat og Smådyr har udarbejdet et vejledende arbejdsark, der kan anvendes som et udgangspunkt ved indretning af røntgenrum og i det daglige arbejde. Det er håbet at vejledningen vil lette forståelsen af reglerne inden for dette område, og hvordan reglerne adskiller sig for dentalrøntgenapparater og andre røntgenapparater.

Arbejdsarket kan du finde på DDDs hjemmeside > Sektioner, selskaber og foreninger > Sektion vedrørende Hund Kat og Smådyr

EU pas til selskabsdyr

Den 29. december 2014 kunne det nye format til EU pas til selskabsdyr tages i brug. Fødevarestyrelsen har udarbejdet en vejledning til de bemyndigede dyrlæge, om hvordan passet skal udstedes og udfyldes, samt beskrevet de øvrige forpligtelser, som den bemyndigede dyrlæge er underlagt jf. lovgivningen på området.

Alle dyrlæger med dansk autorisation er bemyndigede dyrlæger. Den danske version af det blå EU pas til selskabsdyr må kun udstedes til hunde, katte og fritter, som befinder sig i Danmark, på Færøerne og i Grønland. Du finder vejledningen på Fødevarestyrelsens hjemmeside.

Dødsfald

Poul Schmidt Madsen, Ringsted, 77 år.

Nye ledighedstal fra Akademikerne

Bruttoledigheden for alle akademikere under et er fra september til oktober faldet en anelse fra 4,5 % til 4,4 %. Dimittendledigheden er derimod uændret på

30,4 % og altså fortsat høj. For DDD er den gennemsnitlige bruttoledighed uændret 4,5 %, mens dimittendledigheden er faldet en smule fra 41,2 % til 40,6 % fra september til oktober.

Kilde: www.ac.dk

Forslag til belønning fra C.O. Jensens Mindefond

Professor C.O. Jensens Mindefond har til formål at belønne værdifulde, selvstændige biologiske arbejder af yngre danske veterinærer, enten for enkelte værdifulde publikationer eller for sær-

lig værdifuldt biologisk arbejde gennem længere tid.

Professor C.O. Jensens Mindefond er oprettet i 1937 til minde om professor C.O. Jensen, der er grundlægger af Statens Veterinære Serumlaboratorium. Fonden kan ikke søges af enkeltpersoner, men fondens bestyrelse uddeler hvert år en anerkendelse til en yngre dansk veterinær, der har ydet et særligt bidrag til den veterinære forskning.

Forslag til belønning ved uddelingen i 2015 indkaldes hermed. Forslag skal være motiverede og ledsaget af et CV samt publikationsliste for den pågældende, der indstilles. Forslag skal være fondens sekretær i hænde på adressen mogma@dianova.dk inden 15. februar 2015.

På bestyrelsens vegne

Kristian Møller
DTU Veterinærinstituttet

DET VI TÆNKER

VeteriNytår!

Kære kolleger veterinærer!

Igen står vi nu med et veterinært år, der randt ud, måske for hurtigt, måske på tide, måske lige tilpas. Hvorom alting er, så må vi hver især tænke: Hvad fik vi så ud af det og hvordan skaffer vi os af med det? Som stand, gruppe eller hvad man nu vælger at kalde os, så må vi på én eller anden måde runde af, evaluere, konkludere, dele erfaringerne, uddrage essensen, lærdommen, ... eller? Blot til inspiration skal her fremlægges forslag til modeller for dette:

- 1) Model »Hundelov«: Nedsæt en kommission, gennemfør høringer, indbyd eksperter til at udtale sig, og konkluder derefter ud fra dén kommentar på Facebook, der har flest likes.
- 2) Model »New Nordic«: Sælg året som »let brugt« til en svensk kapitalfond.
- 3) Model »Klar til Hund«: Lancér kampagne med fokus på de talrige spildte år, og hjælp til at forberede sig på at udnytte fremtidige år optimalt.
- 4) Model »Stegt Flæsk«: Udskriv en folkeafstemning til udnævnelse af »NationalÅret 2000-2014«.
- 5) Model »Marius«: Foretag en saglig, professionel vurdering og læg alle fakta og detaljer ærligt frem i pressen. Gå derefter under jorden.

PalsHof

Sådan styrker du dine klient-/kunderelationer

Næste kursus i PDAs kursusrække »Øg din indtjening i praksis« giver dig inspiration og værktøjer til, hvordan du finder jæg ud af, hvad mine klienter/kunder synes, hvordan du kommunikerer med dem, og hvad du kan gøre for at tiltrække og fastholde dem. Du lærer om, hvad der er den gode kunde-/klientoplevelse, og hvordan du kan forbedre samspillet mellem kunden-/klienten og din praksis. Kurset vil veksle mellem indlæg og praktiske opgaver, hvor deltagerne i mindre grupper arbejder med relevante problemstillinger.

Tid og sted: Kurset afholdes i slutningen af februar/begyndelsen af marts 2015 på Sjælland, i Midt-/Nordjylland og i Trekantområdet.

Pris: 998 kr. + moms. Prisen omfatter almindelige kursusomkostninger, kursusmateriale og kursusforplejning.

Seniorhesten - forebyggelse, diagnosticering og behandling

Antallet af aldrende heste er steget de seneste år. Flere hesteejere vælger at beholde deres hest i længere tid fremfor at anskaffe sig en ny. Det medfører nye faglige udfordringer for hestedyrlæger, men også nye forretningsmuligheder. Kurset fokuserer på forebyggelse, diagnosticering og behandling af aldersbetingede sygdomme hos seniorheste. Der lægges op til interaktiv undervisning med fokus på emnerne: Sygdomme i øvre og nedre luftveje • neurologi, herunder THO (temperohyoid osteoarthropati) • endokrinologi, herunder cushing disease • fodring af seniorhesten • neoplasi (melanom, squamous cell carcinoma) • nyre-, lever- og hjertesygdomme • kronisk kolik • oesophagusforstoppeelse • arthritis • tandlidelser • udvikling og implementering af senior care programmer. Kurset henvender sig til hestedyrlæger, der ønsker at efteruddanne sig i de specielle helbredsmæssige forhold hos den ældre hest. Kurset er arrangeret af DDD Kursus, E-vet og Boehringer Ingelheim Vetmedica i samarbejde.

Tid og sted: Den 22.-23. april 2015 hos Boehringer Ingelheim, Strødamvej 52, 2100 København Ø.

Pris: 6.850 kr.+ moms. Prisen omfatter almindelige kursusomkostninger, kursusmateriale og kursusforplejning.

Kom sikkert i land med dine opgaver - med gejst og motivation

Står du tit i en rolle som tovholder, hvor du føler at du må arbejde »på trods« af umulige rammevilkår, og har du oplevet, at det kan være svært at få skabt motivation for en opgave i en travl hverdag? Så er dette kursus måske tilbuddet for dig. Kurset øger effekten af din opgaveløsning gennem øget bevidsthed om redskaber og metoder til at komme sikkert i land som tovholder på større og komplekse opgaver. Kurset består af en forberedelsesopgave • To sammenhængende kursusdage med værktøjer til at rammesætte opgaver • En kickoff-opgave for den nye adfærd, du ønsker at igangsætte. På kurset får du praktisk anvendelige værktøjer og metoder til opgavestyring • Mulighed for at træne værktøjerne på cases fra egen virkelighed • Styrket din bevidsthed om vigtigheden af organisering omkring opgaven • Arbejdet med motivation og ejerskab hos interessenter omkring opgaven.

Tid og sted: Den 16.-17. marts 2015 i Den Danske Dyr-lægeforening, Peter Bangs Vej 30, Frederiksberg.

Pris: 4.950 kr.+ moms. Prisen omfatter almindelige kursusomkostninger, kursusmateriale og fortæring.

VETERINARY CHIROPRACTIC

International Academy of Veterinary Chiropractic The Original Basic Veterinary Chiropractic Course

Course Dates:

Module I	Sacropelvic:	25.03. – 29.03.2015
Module II	Thoracolumbar:	29.04. – 03.05.2015
Module III	Cervical:	03.06. – 07.06.2015
Module IV	Extremities:	08.07. – 12.07.2015
Module V	Integrated:	09.09. – 13.09.2015

Instructors:

Dr. Dennis Eschbach (USA), Dr. Donald Moffatt (CAN), Dr. Heidi Bockhold (USA), Dr. Sybil Moffatt (GER) and others.

Location: Sittensen, Northern Germany

Course language: your Choice of English or German
Course fee: €5250, Individual modules: €1100

Please check our course dates for the IAVC Basic Course also taught at the AECC College in Bournemouth/England!

Further information: www.i-a-v-c.com

International Academy of Veterinary Chiropractic

Dr. Donald Moffatt

Dorfstr. 17, 27419 Freetz, Germany.

Tel: +49 4282 590099 Fax: + 49 4282 591852

E-mail: info@i-a-v-c.com,

Læs mere om kurserne og tilmeld dig på
www.ddd.dk under »DDD Kursus«.

Dyrlægeassistent med interesse for kvæg søges af sønderjysk kvægpraksis

Da en af vores erfarne assistenter desværre har valgt at søge nye udfordringer, mangler vi snarest en ny medarbejder på Tinglev Dyrehospital. Vi er et team på 11 dyrlæger, hvoraf de 9 hovedsageligt arbejder med kvæg mens de resterende 2 betjener vores 2 smådyrsklinikker. Hovedparten af det daglige arbejde for den nye assistent vil således især være akutarbejde og sundhedsrådgivning i kvægpraksis, men lidt arbejde med smådyr og heste må påregnes. Vi kører 8-skiftet vagt med bagvagt, men passer kun vagt i vores eget distrikt. Vi lægger stor vægt på god kollegial tone og fagligt samarbejde og ser gerne, at vores medarbejdere brænder for arbejdet i kvægpraksis og er motiverede for at opnå ny viden. For at fremme dette er vi medejere i organisationen Dyrlæger & Ko, hvorigennem vi udveksler erfaring og viden med kolleger i kvægpraksis i hele Danmark.

Ansøgning bedes mailes til

Marianne Schmidt mrs@t-dh.dk eller Ny Lage nylage@live.dk

Guldborgsund Dyrehospital søger smådyr dyrlæge

Da en af vores dyrlæger har søgt nye udfordringer, søger vi en ny medarbejder som kan arbejde på et højt fagligt niveau inden for mindre husdyr.

Guldborgsund Dyrehospital er et dyrehospital med nye og moderne faciliteter.

Vi lægger vægt på at drive smådyrpraksis på højt fagligt niveau og sørger for hele tiden at holde os opdateret.

Hospitalet påtænker at udføre et helt eller delvist generationsskifte inden for en kortere årrække.

Hvis du kunne tænke dig at være en del af dette ville det være en fordel.

Ansøgning sendes til

Fagdyrlæge Steve Taarnhøj

Guldborgsund Dyrehospital

Havnepladsen 4, 4800 Nykøbing F

Mail: steve2@c.dk – www.dindyrlaege.dk

Smådyr dyrlæge til Nordjylland

Da vores seniorpartner går på pension i løbet af foråret 2015, søger vi en smådyr dyrlæge pr. 1. marts 2015.

Vi er en blandet praksis med hovedvægten på smådyr. Vi bor i Aabybro, som ligger 20 km NV for Aalborg. Læs nærmere om os på www.aabybrodyrehospital.dk

Vi sætter stor pris på et godt arbejdsmiljø, hvor vi i fællesskab kan udvikle klinikken. Kvalitet og redelighed i behandlinger, empati og god kommunikation med klienterne vægtes højt.

Stillingen er på 37 timer pr. uge og uden vagtforpligtelser. Ansøgere med erfaring foretrækkes, men er du nyuddannet finder vi også ud af det.

Kontakt os på 98 24 10 47 - Karin Poulsen eller Kirsten Boeck - eller send din ansøgning til info@aabybrodyrehospital.dk

Hyovet søger dyrlæge

Vor kundekreds bliver større og det kræver derfor større veterinær og produktionsmæssig rådgivningsindsats. Derfor søger vi en dyrlæge til at indtræde i vores team af både unge svinedyrlæger og én af branchens mest erfarne kolleger.

Vores mål med ansættelsen af den rette dyrlæge er at kunne etablere et længere uddannelsesforløb mod at blive en eftertragtet svinedyrlæge med daglig gang i flere af landets store besætninger.

Vi søger en motiveret dyrlæge med interesse og forståelse for produktion af grise. Nyuddannet eller allerede i arbejde er af mindre betydning.

Kontakt

Jens Strathe på tlf. 29 47 52 55 eller mail: jstrathe@hyovet.dk

Dyrlæge søges til partnerskab

Vi søger en dyrlæge primært til udkørende smådyrpraksis, men også lidt arbejde i smådyrsklinik samt varetagelse af vagter på klinik (3-skiftet).

Lille indskud, fleksible arbejdstider samt mulighed for at sætte dit eget præg på virksomheden og definere din egen indtjening.

Kontakt dyrlæge Anna Gamgaard Frederiksen eller dyrlæge Nina Engelbrecht Diers for yderligere information.

Kontaktoplysninger:

MoVets I/S

Ølbycenter 12, 2. sal, 4600 Køge

tlf. 31 45 82 33 - mail: mail@movets.dk – www.movets.dk

VIDENSKABELIG ASSISTENT – SUNDHEDSSTYRING I MALKEKVÆGSBESÆTNINGER

Synes du også, at et projekt hvor man ser på om automatiske registreringer af den enkelte kos ædetid og aktivitet kan bruges til at udpege syge køer, lyder spændende? Har du lyst til en arbejdsdag med både gummistøvler og computer?

Se mere på www.au.dk/om/stillinger/ eller kontakt Peter Thomsen, tlf. 87157834, ptt@anis.au.dk.

Aarhus Universitet tilbyder et inspirerende uddannelses- og forskningsmiljø for 44.500 studerende og 11.500 medarbejdere, der sikrer resultater af høj international standard. Den budgetterede omsætning i 2014 udgør 6.2 mia. kr. Universitetets strategi og udviklingskontrakt kan ses på www.au.dk.

Kirurg

Utvikle kirurgiavdelingen ved Norges største dyresykehus, Evidensia Oslo Dyresykehus

Evidensia Oslo dyresykehus er Norges største og faglig ledende dyresykehus. Vi har ca 60 ansatte, og tilbyr alt fra enkel poliklinikk til avansert veterinærmedisinsk utredning og behandling. Vi har døgndrift, og mottar henvisningspasienter fra hele Norge.

Ved Evidensia Oslo dyresykehus søker vi nå etter en kirurg i 100 % stilling.

Dyresykehuset er en del av Nordens største og kvalitetsledende veterinærkjede innen dyrehelse, Evidensia. Evidensia finnes på bortimot 130 steder i Norden, og sysselsetter over 550 veterinærer. Vi vil se flere friske og lykkelige dyr, derfor skaper vi framtidens veterinærmedisin!

Beskrivelse:

Evidensia Oslo dyresykehus er i en utviklings- og utvidelsesfase, med spennende muligheter for fremtiden. Vi søker en faglig dyktig, engasjert og inspirerende kirurg som vil være drivende i den fremtidige utviklingen av vår kirurgiavdeling. Vi søker deg som er faglig ambisiøs, har gode sosiale og verbale evner og som inspireres av et hektisk og attraktivt arbeids miljø sammen med dyktig dyrehelsepersonell. Erfaring og etterutdanning innen ortopedi og bløtvevskirurgi er en forutsetning.

Kvalifikasjoner:

Søkere med diplomattittel innen smådyrkirurgi eller med spesialistkompetanse innen hunden og kattens sykdommer (steg II) vil bli foretrukket, men søkere med annen tilsvarende realkompetanse vil også bli vurdert.

Arbeidsoppgaver

Arbeidsoppgaver vil være knyttet til ortopediske utredninger, avansert bløtvevs- og ortopedisk kirurgi. Vedkommende vil delta i ansvar for den daglige drift og være en pådriver for den veterinærfaglige utviklingen av avdelingen.

Vi tilbyr:

Gode betingelser. Et fantastisk team med høy kompetanse, stor arbeidskapasitet og godt samhold. Søknad med CV og referanser sendes på mail til monica.heggelund@evidensia.no.

For spørsmål om stillingen kontakt:

Daglig leder Monica Heggelund,

tlf +47 918 09 261/+47 22 68 35 00, monica.heggelund@evidensia.no

eller

Leder av operasjonsavdelingen Fridtjof E. Larsen,

Tlf + 47 957 51 320 / + 47 22 68 35 00, fridtjof.larsen@evidensia.no

Søknadsfrist: 31.01.15, men fortløpende vurderinger vil bli foretatt.

Tiltredelse: Våren 2015

For mer informasjon om Evidensia Oslo Dyresykehus www.oslodyresykehus.no.

Diverse

Exotics

Spec. fugle, kaniner, krybdyr.
Dyrlæge Bjarne Ø. Rasmussen
Hårlev Dyreklinik, 56 28 61 68

Progesteronbestemmelse udføres på hundeserum

Frysning og opbevaring af hundesperma
VÆRLØSE DYREKLINIK
Kr. Værløsevej 26
3500 Værløse, tlf. 44 48 27 12

Røntgenbilleder

Ferie 7. dec. 2014 - 5. feb. 2015
P. G. Rasmussen, Bastholmen 41
3520 Farum, 44 95 00 89

Billeddiagnostik

Klinisk, billeddiagnostisk vurdering af røntgen- CT- og MR-optagelser udføres.
»Second opinion«, forsikrings- og handelstvistigheder vurderes.
Jens Arnbjerg, specialdyrlæge,
Europæisk specialist (DipECVDI)
Tlf. 43 96 71 26, jarn@image.dk -
www.nordicvetimaging.dk

Dyrehospitaler og -klinikker

AniCura Aarhus Dyrehospital A/S

Hasselager Centervej 12, 8260 Viby J.
Tlf. 86 28 27 88. Fax 86 28 80 80
E-mail: henvisning@aarhusdyrehospital.dk
Henvisningshospital:
CT, MR, ryg- og knoglekirurgi, neurologi,
øre-næse-hals, øjensygdomme,
onkologi, hudsygdomme, endoskopi
Specialdyrlæge Claus Bundgaard Nielsen
Dyrlæge Nanna Enemark
Dyrlæge Lars Langerhuus
Specialdyrlæge, Cert.Onc. Steen Engermann
Dyrlæge, ph.d. Rikke Fast
Dyrlæge Rune Petersen
Dyrlæge Lasse Hørlyck
www.aarhusdyrehospital.dk
www.ojeendyrlaeger.dk

DEN DANSKE DYRLÆGEFORENING

Peter Bangs Vej 30, 2000 Frederiksberg
Telefon 38 71 08 88 - telefax 38 71 03 22
E-mail ddd@ddd.dk, www.ddd.dk

Sekretariatets åbningstider
Mandag-torsdag: Kl. 8.30-16.00.
Fredag: Kl. 8.30-15.00

Sekretariatet
Konstitueret direktør Børge Jørgensen

Økonomi og Administration
Afdelingsleder Ulrich Koch Mortensen

Lønbogholder Pia Marianne Jensen
Bogholder Søs Rebstorf Holmlund

Hunderegister
Kontorfuldmægtig Anne-Marie Berggren

Katteregister
Kontorassistent Lotte Dalgaard
Medlemsregister og kontingent:
Kontorfuldmægtig Alice Gottschalck
Pulje: Kontorassistent Susanne Vilbrand

Forhandlings- og Arbejdsmarkedsafdeling
Afdelingschef Keld Olsen

Hovedbestyrelse
Chefsekretær Katja Ambech
Statsansatte og undervisning:
Forhandlingskonsulent Stine Søndergaard,
forhandlingskonsulent Lone Rente Hansen,
kontorfuldmægtig Marianne Calvert
Assistent i praksis og øvrige privat ansatte:
Forhandlingskonsulent Liselotte Wittendorff,
kontorfuldmægtig Solveig Hansen

Liberal erhverv
Forhandlingskonsulent Anne Jakobsen,
kontorfuldmægtig Anette V. Pedersen
Professionsforhold:
fagpolitisk konsulent Sophie Christensen,
Louise Bundgaard (barselsvikar), kontor-
fuldmægtig Annette Overgaard

Kommunikation, Uddannelse og It
Kommunikationschef Børge Jørgensen

Dansk Veterinærtidsskrift
Redaktør Pia Rindom
Annoncer, abonnement:
Kontorfuldmægtig Jette Jepsen
Hjemmeside:
Kommunikationskonsulent Laurs Møller
Webredaktør Pia Rindom

DDD Kursus
Chefkonsulent Gert Aagaard van Hauen
Kursus- og konferencetilmelding:
Kursussekretær Anita Christensen
Kompetenceudvikling:
Chefkonsulent Gert Aagaard van Hauen
Karriere- og kompetencekonsulent
Hanne Jensen

Aalborg Dyrehospital - Ekspertise og omsorg

Henvisninger til kirurgisk og medicinsk problemløsning modtages fra kolleger.

Dyrlægerne Mette Rønn-Landbo · Berit Aakjær Sørensen · Mia Huus ·

Michael Butler · Veterinærsygeplejerske Elaine Derry

Aalborg Dyrehospital · Fredrikstadvej 10 · 9200 Aalborg SV
Tlf. 98 18 19 11 · www.aalborgdyrehospital.dk

LASERKIRURGI

Henvisninger til laserkirurgi modtages fra kolleger.
Der tilbydes **5 års erfaring** i denne disciplin, som er:
Meget velegnet til enhver form for bløddelskirurgi og:
Specielt velegnet til operation for *brachycephalt syndrom*.

Dyrlæge Bastholm, Østerbrogade 75
9400 Nørresundby, Tlf. 98 19 00 25
www.dyrlaeg-bastholm.dk

Ekkogruppen

Hjælp til diagnosticering af **hertelidelser** eller andre lidelser, der kræver viden om og udstyr til **ultralyds-scanning**, tilbydes af følgende dyrlæger:

Christian Mogensen, Varde Dyrehospital, Varde	7522 0988
Gustaf Valentiner-Branth, Bygholm Dyrehospital, Horsens	7561 1444
Jakob Willeesen, KU SUND	3533 2955
Jørgen Have, Næstvedegnens Dyrlæger, Næstved	5577 1477
Jørgen Koch, KU LIFE	3528 2933
Mette Rønn Landbo, Aalborg Dyrehospital, Ålborg	9818 1911
Peter Knold, Årslev Dyreklinik, Årslev	6599 1211
Stig Majlandt, Dyrehospitalet Gråsten, Gråsten	7443 7000
Ulrik Westrup, Helsingør	2030 5070

Vi kan også tilbyde 48 timers Holtermånering (EKG) af hunde med arytmier eller mistanke herom.

Er du opdateret?

www.ddd.dk

Vet-Allergy

Heska® Allcept® test

Præcis IgE test ved atopisk dermatitis og atopisk luftvejslidelse.
Benytter høj affinitets Fc Receptor med specifik binding til IgE.
NB!! KUN 1 ML SERUM

Hund og Kat:

- E-Screen2G (indendørs, græs/ukrudt, træer)
- Skandinavisk paneltest (24 allergener)
- Indendørs paneltest (12 allergener)
- Pollen panel (12 allergener)
- Pollen-Indendørs panel (24 allergener)
- *Malassezia* specifik IgE test

Hest:

- Screening panel (husstøvmider, lagermider, skimmelsvampe, insekter, pollen grp 1 og grp 2)
- Hestepanel (24 allergener)
- Helårspanel til hest (12 allergener)
- Pollen (12 allergener)
- Udvidet pollen (23 allergener)
- Insektpanel (6 allergener)

Svar med tolkning af resultat og individuel vejledning vedrørende terapi under danske forhold.

Prøveglass og svarkuverter • Klientbrochurer til hund og kat •
Løbende kvalitetskontrol fra HESKA i Schweiz •
Dermatologisk rådgivning for kollegaer

www.vet-allergy.com • info@vet-allergy.com • tlf: 7027 2535
Skalcentret • Skalhuse 13 • 9240 Nibe

Søger du nyt job? Søger du en ny medarbejder?

Vil du vide mere om annonceringsmulighederne?
Kontakt Jette Jepsen på telefon 38 71 08 88
eller send en mail til jj@ddd.dk.